Praxe studijního programu Učitelství pro mateřské školy: metodická příručka pro studenty

Zora Syslová, Lucie Štěpánková a kol.

MASARYKOVA UNIVERZITA

PRAXE STUDIJNÍHO PROGRAMU UČITELSTVÍ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY: METODICKÁ PŘÍRUČKA PRO STUDENTY

Zora Syslová, Lucie Štěpánková a kol.

Masarykova univerzita
Brno 2021

Autorský kolektiv:

doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D.
Mgr. Lucie Štěpánková
MgA. Miroslav Jindra
Mgr. Iva Kouřilová
Mgr. Hana Křížová, Ph.D.
PhDr. Leona Mužíková, Ph.D.
Mgr. Bc. Pavla Novotná, Ph.D.
doc. PaedDr. Hana Stadlerová, Ph.D.
Mgr. Daniela Taylor, Ph.D.

Recenze:
Mgr. Milan Podpera, Ph.D.
Mgr. Hana Lavičková, Ph.D.

Kniha je šířená pod licencí
CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

© 2021 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-7982-3

OBSAH

ÚVOD 5

1 REFLEKTIVNĚ POJATÉ PŘÍPRAVNÉ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL 6

1.1 FUNKCE PRAXÍ VE STUDIJNÍM PROGRAMU 7
1.2 ROLE PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE 12
1.3 ROLE AKADEMICKÝCH PRACOVNÍKŮ 14

2 ORGANIZACE PEDAGOGICKÝCH A DIDAKTICKÝCH PRAXÍ 17

2.1 VSTUPNÍ PEDAGOGICKÁ PRAXE 21
2.1.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 21
2.1.2 PRŮBĚH PRAXE 21
2.1.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 22
2.2 PRŮBĚŽNÁ PEDAGOGICKÁ PRAXE 23
2.2.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 23
2.2.2 PRŮBĚH PRAXE 24
2.2.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 24
2.3 ASISTENTSKÁ PRAXE 25
2.3.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 25
2.3.2 PRŮBĚH PRAXE 26
2.3.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 28
2.4 REFLEKTOVANÁ PRAXE K DIDAKTICE ČESKÉHO JAZYKA 29
2.4.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 29
2.4.2 PRŮBĚH PRAXE 30
2.4.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 30
2.5 REFLEKTOVANÁ PRAXE K DIDAKTICE LITERÁRNÍ VÝCHOVY 31
2.5.1 CÍLE A ÚKOLY 31
2.5.2 PRŮBĚH REFLEKTOVANÉ PRAXE K DIDAKTICE LITERÁRNÍ VÝCHOVY 32
2.5.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 33
2.6 PRAXE KURIKULA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 34
2.6.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 34
2.6.2 PRŮBĚH PRAXE 35
2.6.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 36
2.7 REFLEKTOVANÁ PRAXE K DIDAKTICE HUDEBNÍ VÝCHOVY 36
2.7.1 CÍLE A ÚKOLY 37
2.7.2 PRŮBĚH PRAXE 38
2.7.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 40
2.8 REFLEKTOVANÁ PRAXE K VÝTVARNÝM PROJEKTŮM 40
2.8.1 CÍLE A ÚKOLY PRAXE 41
2.8.2 PRŮBĚH PRAXE 44
2.8.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 45
2.9 SOUVISLÁ PEDAGOGICKÁ PRAXE 45
2.9.1 CÍLE A ÚKOLY 45
2.9.2 PRŮBĚH PRAXE 46
2.9.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 47
2.10 REFLEKTOVANÁ PRAXE K PRAKTIKU TĚLESNÉ VÝCHOVY A VÝCHOVY KE ZDRAVÍ 47
2.10.1 CÍLE A ÚKOLY 48
2.10.2 PRŮBĚH PRAXE 48
2.10.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 50
2.11 KLINICKÁ PRAXE 50

2.11.1 CÍLE A ÚKOLY 50
2.11.2 PRŮBĚH PRAXE 51
2.11.3 POŽADAVKY NA ZAKONČENÍ 52
ZÁVĚR 53
LITERATURA 54
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK 57
PŘÍLOHY 58

ÚVOD

Příprava budoucích učitelů mateřských škol (dále MŠ) na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity prochází v posledních letech řadou změn, které směřují k důslednému propojování teorie s praxí. Rada pro vnitřní hodnocení Masarykovy univerzity tyto změny potvrdila udělením desetileté akreditace studijnímu programu *Učitelství pro mateřské školy* na svém jednání 19. března 2019.

Příručka, kterou (pomyslně) držíte v ruce, volně navazuje na metodickou příručku *Profesní portfolio v přípravném vzdělávání učitelů mateřských škol a 1. stupně základních škol* (Syslová et al., 2018). Obě jsou určeny vám, studentům, abyste lépe porozuměli pojetí studia, které označujeme jako „reflektivní". První příručka byla zaměřena na podporu rozvoje vaší individuality a autenticity prostřednictvím práce s profesním portfoliem.[1] Poskytuje podporu při tvorbě vašeho profesního portfolia, které by se mělo stát prostředkem vašeho učení a profesního rozvoje. Práce s portfoliem vede k zamýšlení nad zkušenostmi se vzděláváním dětí předškolního věku, které získáváte během praxe v mateřských školách, ale také v rámci výuky na fakultě.

Tato příručka by vám měla pomoci lépe se orientovat v systému pedagogických a didaktických praxí tak, abyste měli ucelenou představu o jejich organizaci a vztahu k některým teoretickým předmětům. Současně by měla poskytnout hlubší vhled do vztahu mezi teorií a praxí prostřednictvím portfolia a přiblížit jeho funkci v samém závěru studia, tedy při státní závěrečné zkoušce.

Úvodní kapitoly příručky směřují k vysvětlení reflektivně pojatého přípravného vzdělávání učitelů a role provázejících učitelů a akademických pracovníků v tomto pojetí vysokoškolské výuky. Následují kapitoly, které přibližují jednotlivé praxe, pedagogické i didaktické, jak jsou uvedeny chronologicky ve studijním programu. Každá kapitola popisuje cíle a úkoly jednotlivých praxí, jejich průběh a požadavky na zakončení.

Věříme, že tato příručka vám pomůže k lepšímu porozumění pojetí celého studia, provázanosti a gradaci jednotlivých praxí a jejich propojení s teorií.

---

[1] Skripta *Profesní portfolio v přípravném vzdělávání učitelů mateřských škol a 1. stupně základních škol* jsou dostupná na https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1013.

1 Reflektivně pojaté přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol

Reflektivně pojaté přípravné vzdělávání se stává převládajícím modelem na všech fakultách v České republice, které připravují učitele mateřských škol. Toto pojetí vychází z předpokladu, že pro profesionální pedagogický výkon je nezbytná schopnost přemýšlet nad svými pedagogickými dovednostmi ve vztahu k efektivitě vzdělávacího procesu. Jde o změnu tzv. akademického přístupu založeného na větším důrazu na získávání teoretických poznatků, které by měly být aplikovány do praxe, směrem k užšímu a systematickému propojování teorie a praxe prostřednictvím reflexe.

Základem reflektivně pojatého přípravného vzdělávání učitelů (Tomková, 2018) je obrat ke studentovi a jeho učení, pro které je typický rozvoj celé jeho osobnosti, nikoli jen kognitivní oblasti. Výstupem takto pojatého přípravného vzdělávání učitelů je **učitel jako reflektivní praktik**, který jedná vědomě aktivně, samostatně, tvořivě a odpovědně v komplexních pedagogických situacích na základě dostatečně hlubokého a širokého poznání edukačních jevů a souvislostí, zkušeností, kritické reflexe a sebereflexe. Základním prvkem výuky se proto stává **reflexe**, kterou chápeme jako trvalý princip profesionality (Tomková, 2018, s. 13).

V reflektivním přístupu ke vzdělávání budoucích učitelů je reflexe cíleně integrována do vzdělávacího programu a pedagogických postupů prostřednictvím funkčních strategií, metod, technik a nástrojů tak, aby byli studenti postupně schopni autonomního hodnocení svých pokroků a výsledků v učení a byli schopni dále řídit své profesní učení a profesní rozvoj sami. V praktické přípravě jde o využívání **mentorského přístupu** při vedení studentů s cílem podpořit proces jejich sebeřízeného učení (Lazarová, 2001; Syslová, Horká, & Lazarová, 2014). Ve výuce teoretických předmětů na fakultě je snahou využívat především **sociokonstruktivistických přístupů** a **kooperativního učení**.

Zkušenosti ukazují, že provázející učitelé bývají často orientováni na aplikaci dovedností do praxe, tedy zaměřují se na rozvoj praktických dovedností studenta. Naopak akademičtí pracovníci (oboroví didaktici, garanti praxí) se zaměřují více na teoretické znalosti studenta. V reflektivně pojatém vzdělávání budoucích učitelů mateřských škol je snaha propojovat teorii s praxí prostřednictvím reflexe praktické zkušenosti z mateřských škol s teoretickými znalostmi z výuky na pedagogické fakultě, proto jsou mnohé praxe svázány přímo s teoretickými předměty nebo doplněny o reflektivní semináře.

Pro těsnější sepětí teorie s praxí byly na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity zavedeny tzv. programové rady. Jde o poradní orgán garanta studijního programu, jehož členy jsou studenti, akademičtí pracovníci a také zástupce zaměstnavatelů z řad fakultních mateřských škol. Hlavním úkolem programové rady je dohlížet na kvalitu studijního programu a vyhodnocovat jeho odbornou úroveň. K dalším úkolům patří projednávat změny studijního programu, ale také sledovat a vyhodnocovat plán jeho rozvoje.

1.1 Funkce praxí ve studijním programu

Praxe se staly klíčovým prvkem profesní přípravy studentů. Nejde jen o jejich objem, tedy kvantitu. Jde především o jejich kvalitu. „Množství příležitostí k učení se z praktických zkušeností tomu, jak učit druhé, samo o sobě ještě nemusí zaručovat, že tyto příležitosti budou v hodnotné učení transformovány“ (Svojanovský, 2017, s. 8). Kvalita pedagogických praxí a transformace zkušeností do profesního učení je umožněna reflexí (např. Day, 1993; Korthagen et al., 2011; Zeichner & Liston, 1996), jak jsme již uvedli výše. Reflexi jsme si blíže vysvětlili v první příručce pro studenty (Syslová et al., 2018).[2]

Efektivitu toho, co si student z praxe odnese, ovlivňují tři proměnné (Korthagen et al., 2011, s. 26–28): (1) vnitřní potřeba učit se; (2) kořeny učení ve vlastních zkušenostech; (3) reflexe vlastních zkušeností. Příchodem na praxi do mateřské školy získávají studenti vlastní zkušenost s dětmi, prostředím i sami se sebou. Tuto zkušenost potřebují reflektovat, sdílet s někým, kdo jim dá zpětnou vazbu, diskutuje s nimi, podněcuje je a motivuje k rozvoji. To by jim měli nabídnout jak provázející učitelé (viz kapitola 1.2), tak akademičtí pracovníci (blíže kapitola 1.3), přičemž zpětnou vazbu si mohou poskytovat studenti sami navzájem prostřednictvím sdílení zkušeností.

Podobě praxí se na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity věnuje v současnosti již druhý projekt. Prvním byl tzv. projekt *Pregraduál*[3] (2018–2019). Projekt přinesl zejména novou podobu spolupráce se školami. Trvalejší a kvalitativně vyšší úroveň spolupráce by

[2] Dostupné na https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1013.
[3] Projekt *Rozvoj procesů pregraduálního vzdělávání na PdF MU: důkladnou přípravou k dobré praxi* (č. CZ.02.3.68/00/0.0/16_038/0006952).

měly zajišťovat *fakultní* a *klinické školy.* Těchto škol nebude velké množství – fakulta s nimi bude v intenzivním kontaktu a pravidelně bude prověřována jejich kvalita.

Spíše jednorázovou podobu bude mít spolupráce s tzv. *spolupracujícími mateřskými školami.* Půjde o mateřské školy v celé České republice, se kterými bude uzavírána smlouva na dobu neurčitou a které mohou jednorázově poskytovat zázemí pro praxe didaktické a tzv. praxe klinické (podrobněji viz kapitola 2). Specifické postavení v této kategorii mají mateřské školy, které byly vytipovány a doporučeny ČŠI a měly by v budoucnu plnit roli fakultních škol. Statut „spolupracující školy“ má trvání zpravidla 2 roky. Pokud je po uplynutí této doby spolupráce oboustranně hodnocena jako funkční a mateřská škola prokáže svoji kvalitu, získává statut fakultní mateřské školy a realizuje ve spolupráci s pedagogickou fakultou náročnější úkoly a činnosti.

Odlišnosti označení mateřských škol vycházejí z míry vzájemné provázanosti s fakultou. Fakultní, případně klinickou školou se může stát škola minimálně po dvou letech intenzivní spolupráce při splnění níže uvedených kritérií. Klinické školy deklarují nejužší a nejhlubší míru spolupráce s fakultou. Tato spolupráce je nedílnou součástí profesního rozvoje studentů. Je jisté, že být mateřskou školou, která je zapojena do spolupráce s pedagogickou fakultou,[4] s sebou nese více povinností a práce nad rámec běžného chodu mateřské školy.

K lednu 2021 eviduje Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity tyto spolupracující, fakultní a klinické mateřské školy (tabulka 1):

Tabulka 1

Seznam spolupracujících, fakultních a klinických mateřských škol k 1. 1. 2021

KLINICKÉ ŠKOLY	
1.	Mateřská škola Prušánecká 8, Brno, p. o.
2.	Mateřská škola POD ŠPILBERKEM, Brno, Údolní 9a, p. o.
3.	Mateřská škola SLUNÍČKO, Brno, Strnadova 13, p. o.

[4] Dále budeme v textu jednotně mateřské školy zapojené do spolupráce s pedagogickou fakultou (spolupracující, fakultní a klinické) označovat jako zapojené.

FAKULTNÍ ŠKOLY	
1.	MATEŘÍDOUŠKA – soukromá mateřská škola, s. r. o.
2.	Mateřská škola Brno, Brechtova 6, p. o.
3.	Mateřská škola Brno, Jihomoravské nám. 5, p. o.
4.	Mateřská škola Brno, Klášterského 14, p. o.
5.	Mateřská škola Laštůvkova 57/59, Brno-Bystrc, p. o.
6.	Mateřská škola, Brno, Štolcova 21, p. o.
7.	Mateřská škola Brno, Veslařská 256, p. o.
8.	Mateřská škola FAMILY, Brno, Mazourova 2, p. o.
9.	Mateřská škola RADOST, Brno, Michalova 2, p. o.
10.	Základní škola a Mateřská škola, Brno, Elišky Přemyslovny 10, p. o.
SPOLUPRACUJÍCÍ ŠKOLY	
1.	Mateřská škola, Brno, ulice Kosmonautů 2, p. o.
2.	Mateřská škola Zvídálek, Komenského náměstí 495, Slavkov u Brna, p. o.
3.	Mateřská škola Milosrdných bratří, s. r. o.
4.	Mateřská škola Brno, Cihelní 1a, p. o.
5.	Základní škola a mateřská škola, Brno, Horníkova 1, p. o.
6.	Základní škola a mateřská škola Brno, Křídlovická 30b, p. o.
7.	Mateřská škola Moravany, okres Brno-venkov, p. o.
8.	Mateřská škola a Základní škola Ostopovice, okres Brno-venkov, p. o.
9.	Základní škola a Mateřská škola Brno, Pastviny 70, p. o.
10.	Mateřská škola Brno, Uzbecká 30, p. o.
11.	Mateřská škola Mokrá-Horákov, p. o.

12.	Mateřská škola Brno, Synkova 24, p. o.
13.	Mateřská Škola ZVÍDÁLEK, Brno, Kachlíkova 17, p. o.

Všechny jmenované mateřské školy byly pro realizaci praxí studentů programu *Učitelství pro mateřské školy* vybrány na základě doporučení České školní inspekce (ČŠI) a jejich kvalita byla ověřena také pracovníky pedagogické fakulty (např. účastí na společných projektech, pravidelnými návštěvami apod.). Statut fakultních škol je definován v Opatření děkana č. 4/2018.[5] Součástí přílohy jsou následující kapitoly:

I. Charakteristiky klinické školy, fakultní školy a fakultního zařízení
II. Evaluace a autoevaluace klinických škol, fakultních škol a fakultních zařízení
III. Podpora klinických škol, fakultních škol a fakultních zařízení ze strany PdF MU
IV. Organizační zajištění vzájemné spolupráce / garanti
V. Standard provázejícího učitele / pracovníka
VI. Fáze praktické přípravy k organizaci pedagogické praxe na škole
VII. Fáze praktické přípravy k organizaci odborné praxe v zařízení

Kromě kritérií formulovaných v kapitole č. I. jsou pro spolupráci na praxích pro studenty programu *Učitelství pro mateřské školy* sledovány i tyto ukazatele kvality činnosti MŠ:

- otevřenost vůči všem dětem, rodičům, zákonným zástupcům dětí a dalším odborníkům a organizacím;
- plánování, realizace a hodnocení předškolního vzdělávání v souladu s *Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání* (RVP PV, 2018);
- zaměření na další osobnostní a profesní rozvoj vlastních pedagogických a odborných pracovníků v souladu s *Rámcem profesních kvalit učitele mateřské školy* (Syslová & Chaloupková, 2015);
- zapojení do různých národních a mezinárodních projektů, jimiž se MŠ profiluje a rozvíjí, popřípadě je členem různých odborných organizací (např. Asociace předškolní výchovy, mezinárodní organizace OMEP aj.).

[5] https://is.muni.cz/do/ped/VPAN/opdek/statut_fakultnich_skol.pdf

Vzhledem k očekávané práci provázejících učitelů se studenty se tito učitelé účastní seminářů organizovaných Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity, a to např. k problematice reflexe praxí či k mentoringu, a dalších seminářů, které vyplývají z požadavků na výkon provázejícího učitele. Zapojená mateřská škola je otevřená vůči studentům a pracovníkům fakulty. Nabízí příjemné klima, jedná se studenty jako s kolegy a poskytuje jim zázemí i informace nezbytné pro jejich efektivní praxi. Praxe jsou založeny na intenzivní spolupráci provázejícího učitele, studenta a akademického pracovníka. Provázející učitelé jsou v rámci praxe zapojeni do hodnocení studentů a dle svého zájmu i do další spolupráce s fakultou (Směrnice, 2018). Klinická mateřská škola se pak v rámci spolupráce může spolupodílet na zefektivňování pregraduální přípravy budoucích učitelů a dalších pedagogických pracovníků. Klinická mateřská škola pak přichází s podněty a pomáhá s přípravou dalšího vzdělávání (DVPP).

Konkrétní činnosti zapojené mateřské školy [6] (obrázek 1), vyplývající ze spolupráce s Pedagogickou fakultou MU, bychom mohli shrnout do šesti bodů zahrnujících zajištění spolupráce a součinnosti při zvyšování kvality praxí (body 1–3), práci se studenty (body 4 a 5) a podporu výzkumných a rozvojových činností (bod 6).

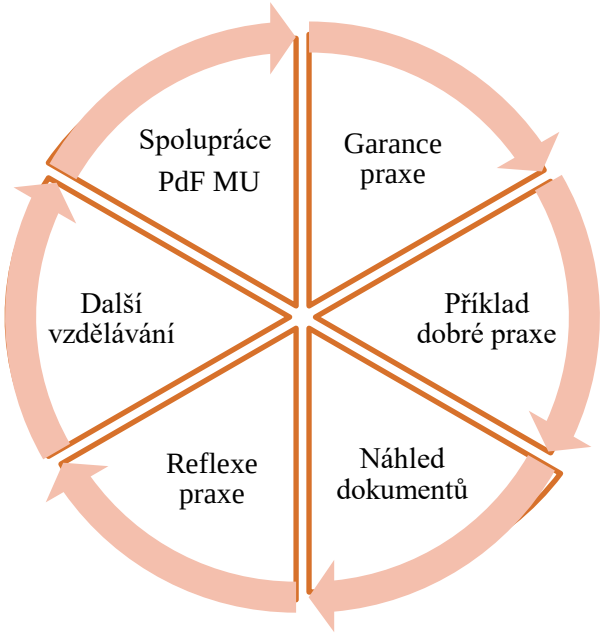

Obrázek 1. Činnosti spolupracujících, fakultních a klinických mateřských škol

[6] Vše realizováno v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

1.2 Role provázejícího učitele

Role provázejícího učitele s sebou nese závazek a odpovědnost za nově se rodícího učitele mateřské školy. V rámci projektu *Pregraduál* byl vytvořen *Standard provázejícího učitele*[7] tak, aby byly vyjasněny nároky na tuto roli. Provázející učitel zastává dvě velmi důležité role (obrázek 2). Předně je **profesionálem** v pedagogické práci s dětmi v mateřské škole. Je to vysoce kvalitní učitel, který má odpovídající praxi (min. 3 roky) a je příkladem profesionálního výkonu pro studenty a osobní vyzrálosti pro děti. Je uznáván dětmi, kolegy, vedením školy i rodiči. K této základní roli přibývá role **mentora**, který provází studenty učitelství při jejich pedagogické praxi, při reflektování jejich praktické zkušenosti na cestě stávání se učiteli pro MŠ.

V profesní přípravě studentů *Učitelství pro mateřské školy* mentoring nenaplňuje zcela všechna teoretická východiska, např. podmínku dobrovolného vstupu do mentorského kontraktu či formulace cílů mentoringu vycházejících ze vzdělávacích potřeb klienta (menteeho). Provázející učitel tedy spíše využívá mentorského přístupu k podpoře rozvoje profesních kompetencí studentů, než že by byl v pravém slova smyslu mentorem.

Význam obou rolí provázejícího učitele (profesionála a mentora) je na jednotlivých praxích odlišný v závislosti na míře aktivní účasti studentů. Na první vstupní pedagogické praxi studenti nahlíží na provázejícího učitele jako na kvalitního profesionála a mentorská role je v pozadí. Během dalších praxí se studenti více a více zapojují do činností učitele v MŠ a práce s dětmi, roste význam a potřeba mentorské role provázejících učitelů a tato role postupně dominuje.

Provázející učitel využívá propojení obou rolí k podněcování studenta k reflexi a sebereflexi tím, že klade otevřené otázky a nutí studenta k zamýšlení se nad vzdělávací realitou. Současně také může v rámci reflexe vysvětlovat pedagogickou realitu, čímž dává studentovi prostor skládat si mozaiku teorie a praxe.

[7] Dostupné z https://www.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/2019/07/statut_fakultnich_skol.pdf

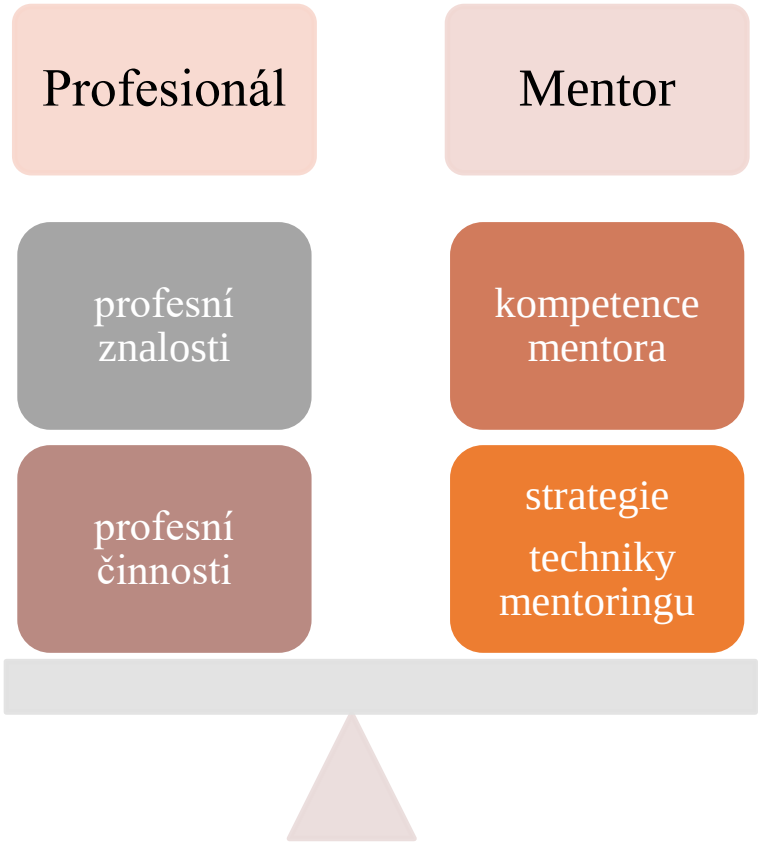

Obrázek 2. Charakteristika rolí provázejícího učitele

Obrázek 2 nám nabízí shrnutí důležitých stavebních kamenů jednotlivých rolí. Role profesionála je charakterizována dvěma oblastmi / stavebními kameny. Jde o *profesní znalosti*, deklarované získanou kvalifikací, a *profesní činnosti*, které by měly být v souladu s *Rámcem profesních kvalit učitele mateřské školy* (Syslová & Chaloupková, 2015).

Druhou rolí, kterou na sebe berou provázející učitelé v MŠ podílející se na vzdělávání budoucích učitelů MŠ, je role **mentora**. Mentor poskytuje studentovi odbornou, organizačně technickou a metodickou podporu. Původ tohoto slova najdeme v Homérově postavě Mentora, kterému svěřil Odysseus svého syna Telemacha do péče, když odjížděl do Trójské války. Mentor byl otcovskou postavou, rolovým modelem, dosažitelným poradcem, důvěryhodným rádcem, který předkládá výzvy a povzbuzuje. V reflektivním modelu učitelské přípravy je tento původní význam v mnohém zachován; mentor je „moudrým rádcem“, průvodcem studenta – budoucího učitele – na cestě k profesnímu růstu (Píšová, 2001, s. 28).

„Tento edukativní mentoring v tomto pojetí kombinuje institucionální, výukovou i emoční podporu, nabízí podporovanému studentovi i mentorovi příležitosti spolupracovat na autentických úkolech a v důsledku tak zvyšovat kvalitu praxe“ (Píšová et al., 2011, s. 74).

Interakce mezi mentorem (provázejícím učitelem) a menteem (studentem) nabývají různých podob. Každá má nějaká pozitiva i negativa (limity) a mentor si je volí na základě znalosti důležitých aspektů procesu mentoringu (Syslová et al., 2019).

Mentorská podpora nejčastěji spočívá ve *vedení mentorského rozhovoru* nebo získávání podkladů pro rozhovor *pozorováním práce menteeho* (srov. Píšová et al., 2011, s. 75). V řadě metodických materiálů je možné najít oporu pro správné zvládnutí vedení mentorského rozhovoru (např. jak pracovat s otázkami, technikami aktivního naslouchání apod.), stanovování cílů či zaznamenávání důkazů o pokroku v dosahování profesních cílů. Vedení mentorského rozhovoru je základní dovedností mentora, kterou provázející učitelé uplatňují při spolupráci se studenty.

Efektivitu rozhovoru ovlivňuje aktivita studentů. Někteří studenti se zpočátku ostýchají a nedokáží klást otázky. Díky podpoře provázejících učitelů postupně nabývají jistoty a naučí se využívat těchto rozhovorů ve prospěch vlastního rozvoje.

1.3 Role akademických pracovníků

Důležitého činitele reflektivně pojatého přípravného vzdělávání učitelů představují výukové strategie, které volí vyučující v rámci své výuky.[8] V současné době je preferováno pojetí, které vychází ze sociokonstruktivistických přístupů (podrobněji např. Kasáčová, 2005, s. 23–31; Štech, 1999, s. 191; Vašutová, 2002, s. 56–58). Sociokonstruktivistické přístupy chápou proces učení „jako proces objevování, konstruování a rekonstruování poznatků, postojů, dovedností a hodnot na základě vlastní činnosti a dosavadních zkušeností“ (Spilková, 2019, s. 282). Takto chápaný proces učení umožňuje rozvíjet kognitivní doménu v součinnosti „sociálních vztahů, osobních dovedností a lidských hodnot“ (Vašutová, 2002, s. 72), proto v něm významnou roli hraje kooperativní a vrstevnické učení (Kasíková, 2015, s. 85–86).

Aktivní zapojení studentů do výuky je považováno za jeden z důležitých faktorů kvalitní vysokoškolské výuky (Kasíková, 2015, s. 87; Spilková, 2006, s. 22; Vašutová, 2002, s. 192). Pro zvládání takto pojaté pregraduální přípravy učitelů včetně využívání různých reflektivních

[8] Na výuce se podílejí především akademičtí pracovníci, ale využívají se také externí pracovníci z řad zkušených učitelů z praxe či jiných odborníků.

technik je zapotřebí erudovaných vysokoškolských učitelů, kteří se stávají facilitátory studentova autonomního rozvoje a učení (Vašutová, 2002). Vysokoškolská výuka dnes klade důraz na „konstruující se subjektivitu studenta učitelství, který je považován za hlavního aktéra svého profesního vývoje a (spolu)tvůrce své profesní identity“ (Spilková, 2019, s. 283).

Důležité je vědomí toho, že reflexe a sebereflexe mají výraznou motivační funkci, neboť navozují potřebu sebezměny a vedou k rozhodnutím a postojům typu: *Co musím se sebou udělat? Oč budu usilovat? S čím se budu identifikovat?* apod. Nezbytnou podmínkou toho, aby studenti sebereflektivní techniky zvládli a chtěli je uplatňovat, jsou kolegiální vztahy mezi vyučujícími a studenty a současně také mezi provázejícími učiteli a studenty.

Role vysokoškolského učitele nahlížíme pouze ve vazbě na jeho pedagogické činnosti související s výukou studentů. Podrobně vymezuje role vysokoškolského učitele např. Vašutová (2002, s. 128) nebo Spilková s Tomkovou a kol. (2010, s. 112–114). V souladu s těmito autorkami vnímáme jako nejdůležitější role **facilitátora** a **supervizora**. V rámci konstruktivistických přístupů podporuje vysokoškolský učitel u studentů schopnost porozumět svým pocitům, postojům a jejich přehodnocování. Není tím, kdo by studentům podsouval vlastní výklady jejich výpovědí (Vašutová, 2002, s 69). Proto se studenti mohou stále častěji setkávat s otevřenými otázkami, které nesměřují k tomu „zkoušet, co student ví“, ale otevírat jeho mysl a poznávat jeho zkušenosti, názory a nahlížení na svět. Vyučující tím studenta vybízí ke sdílení zkušeností, a to nikoli s cílem poukázat na jeho naivní nahlížení na svět a naivní názory, ale s cílem poukázat na různorodost v přemýšlení a ve zkušenostech mezi studenty. S různorodostí zkušeností a názorů se budou učitelé mateřských škol setkávat v průběhu celé svojí kariéry a je potřeba se naučit tuto různorodost vnímat jako nedílnou součást profese. Zejména je pak důležité naučit se ji vnímat jako hodnotu samu o sobě.

Roli supervizora chápeme jako roli průvodce, který studentům pomáhá prohloubit porozumění vzdělávacím situacím a umožňuje rozvoj nových perspektiv profesního jednání (Korthagen et al., 2011, s. 117–131).

Za důležitou součást vzdělávacích strategií, které facilitující učitel využívá, považujeme **formativní hodnocení**, které je dáno sdílením, společným hledáním, vzájemným objevováním a ovlivňováním všech aktérů přípravného vzdělávání, tj. studentů, vyučujících i provázejících učitelů navzájem mezi sebou. Součástí formativního hodnocení je **zpětná vazba**, kterou může poskytovat vysokoškolský učitel, stejně jako ji může vyžadovat od studentů navzájem. Také formativní hodnocení bude nedílnou součástí učitelovy komunikační

výbavy. Vysokoškolský učitel se tak stává „příkladem dobré praxe“ pro studenty a jejich budoucí praxi.

Nejčastější formou, kterou by bylo vhodné ve výuce využívat (v souvislosti s konstruktivistickými postupy), jsou **skupinové interakce** (Korthagen et al., 2011), při nichž je stimulována individuální reflexe. Skupinové interakce dávají studentům prostor k vyjádření vlastních názorů, k reflexi jejich zkušeností, přičemž rozvíjí i komunikační dovednosti. Témata k diskusím musí vysokoškolský učitel předem dobře připravit. Zpravidla je pak formuluje jako problémové diskusní úkoly. Doporučený počet členů skupiny je obvykle 3–6. Výsledky diskuse pak skupina formuluje do závěrů, které prezentuje ostatním skupinám. Následuje diskuse celé seminární skupiny, kterou již zpravidla vede vyučující. I tato organizace vzdělávání slouží studentům jako příklad inspirativní praxe, kterou mohou využívat při vzdělávání dětí v mateřské škole.

K osvědčeným technikám reflektivně pojatého přípravného vzdělávání patří sebereflektivní deníky a sebereflektivní výpovědi, autobiografie a studentské eseje, portfolio, sněhová koule, nedokončené věty atd. Za efektivní při rozvoji reflektivních dovedností je považována práce s videozáznamy (srov. Minaříková, 2014; Es & Sherin, 2002; Syslová, 2017). I v tomto případě je namístě uvést, že přijetí reflektivně pojatého přípravného vzdělávání s využitím konstruktivistických přístupů a reflektivních technik je teprve na svém začátku, a ne vždy je možné je využít v plném rozsahu a ne všechny byly přijaty všemi vyučujícími.

Důležité je také zmínit, že nejen pro vyučující, ale i pro některé studenty je reflexe náročná (viz King & Kitschner, 1994) a přivítali by raději zpětnou vazbu nebo návody. Korthagen a kol. (2011, s. 202) je označuje jako „externě orientované“. O to náročnější je zavádění strategií rozvoje reflektivních dovedností, včetně využití různých metod a technik, které propojují reflexi s profesním učením a rozvojem. Úspěšnost rozvoje reflektivity závisí také na tom, zda je vysokoškolský učitel sám schopen být reflektivním profesionálem a kriticky posoudit důsledky svých přístupů ke vzdělávání studentů, zdokonalovat je seberozvojem, sebereflexí a reflexí kontextů profese.

Z programové rady realizované 15. února 2021 vyplynulo, že studenti nejvíce oceňují práci v týmech, možnost diskutovat, ale také práci s videonahrávkami a jejich reflexí. Tyto strategie považují ve svém učení a profesním rozvoji za nejefektivnější. Také předmětová anketa ukazuje spokojenost studentů s těmito výukovými strategiemi. Zatím jsou však využívané jen v některých předmětech. Je proto důležité, aby se studenti aktivně zapojovali do diskusí v rámci studentské oborové rady a spolupodíleli se na pozitivních změnách výuky.

2 Organizace pedagogických a didaktických praxí

Tato kapitola má za cíl popsat jednotlivé pedagogické a didaktické praxe, jejich cíle, úkoly a požadavky na zakončení. Kapitola by vám měla současně poskytnout informace o tom, jakým způsobem souvisejí výstupy z praxe s vaším portfoliem, profesním rozvojem a státní závěrečnou zkouškou. Následující text se týká především praxí v prezenční formě studia. Pro lepší porozumění gradaci praxí uvádíme jejich celkový přehled v tabulce 2.

Tabulka 2

Přehled pedagogických a didaktických praxí oboru Učitelství pro mateřské školy

Název praxe (označení)	Semestr (termín)	Cíle praxe
Vstupní pedagogická praxe (XPPp02)	1. semestr (4. týden) + 3 reflektivní semináře	Poskytnout studentům počáteční empirickou orientaci v současné mateřské škole (porozumět existenci různých vzdělávacích programů, různých stylů pedagogických přístupů apod.).
Průběžná pedagogická praxe (XPPp04)	2. semestr (2 hodiny 1x týdně) + 3 reflektivní semináře	Rozvíjet komunikační dovednosti studentů a jejich schopnost reflektovat vlastní kvality, uvědomit si a případně revidovat své postoje k budoucí profesi a postupně přebírat zodpovědnost za vlastní proces učení.
Asistentská praxe (XPPp08)	3. semestr (4 hodiny 1× za 14 dní)	Rozvíjet diagnostické dovednosti studenta a schopnosti vést didakticky zacílenou aktivitu s jedním dítětem či skupinou dětí.
Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy (XCJp14)	3. semestr (2 × 6 hodin, 4. a 5. týden v pátek)	Obeznámit studenty s podstatou a principy jazykově výchovné práce v mateřské škole a připravit je na práci s dětmi předškolního věku.
Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy (XCJp15)	3. semestr (2 × 6 hodin, 6. a 7. týden v pátek)	V projektech didaktické praxe využít osvojených teoretických poznatků a praktických schopností a dovedností z didaktiky literární výchovy a aplikovat je v pedagogickém procesu s dětmi v mateřské škole.

Praxe kurikula předškolního vzdělávání (XPPp16)	4. semestr (10. týden)	Rozvíjet profesní dovednosti studenta, zejména dovednosti organizační a didaktické související s podporou učení dětí, ale také dovednosti reflektivní.
Reflektovaná praxe k didaktice HV2 (XHVp09)	4. semestr (3 × 4 hodiny)	Poskytnout studentům reflexi i sebereflexi zkušeností z vlastní didaktické praxe k didaktice hudební výchovy a pomoci jim prohloubit reflektivní a sebereflektivní dovednosti ve vztahu ke své učitelské praxi.
Reflektovaná praxe k výtvarným projektům (XVVp07)	4. semestr (12 hodin)	Koncipovat a realizovat výtvarné projekty pro předškolní vzdělávání, které nabídnou dětem příležitost vzdělávání přiměřenými zážitkovými metodami a formami.
Souvislá pedagogická praxe (XPPp13)	5. semestr (první 3 týdny v semestru)	Poskytnout studentům prostor k uplatnění jejich teoretických znalostí i praktických zkušeností získaných v průběhu prvních dvou let studia. Upevňovat a rozvíjet všechny profesní dovednosti popsané v profilu absolventa.
Reflektovaná praxe k praktiku tělesné výchovy a výchovy ke zdraví (XTVp34)	5. semestr (9. až 11. týden)	Seznámit studenty s praktickou aplikací zásad didaktiky tělesné výchovy a výchovy ke zdraví. Ověřit připravenost studenta využít teoretické poznatky při přípravě pohybových aktivit a aktivit týkajících se výchovy ke zdraví a tyto činnosti reflektovat.
Klinická praxe (XPPp14)	6. semestr (prvních 5 týdnů v semestru) + 2 reflektivní semináře	Ověřit připravenost studenta vstoupit do reálné praxe.

Každá praxe má tři fáze: (1) přípravnou, (2) realizační a (3) závěrečnou – hodnotící. První fáze je charakteristická **přípravou** na praxi, tzn. seznámením se s cíli a úkoly praxe, výběrem zapojené mateřské školy, registrací v IS a domluvením si konkrétních termínů. Do této fáze můžeme zahrnout také vaše seznámení s mateřskou školou a provázejícím učitelem, který vám určí prostor pro osobní věci, dle potřeby vás představí řediteli nebo jeho zástupci a kolegům a seznámí vás s fungováním mateřské školy.

Další fáze je **realizační**, v níž se stáváte součástí dění ve třídě, dostáváte se do různých situací a interakcí s dětmi. V této fázi vám dává provázející učitel nahlédnout do potřebných dokumentů, např. třídních vzdělávacích programů, respektive krátkodobých tematických plánů, portfolia dítěte apod. Vždy byste měli znát školní vzdělávací program (dále ŠVP) mateřské školy!

Zejména v případě souvislých praxí provázející učitel vhodně intervenuje do vaší pedagogické činnosti a podporuje váš tvůrčí přístup v procesech vzdělávání. Pro zdárnou praxi poskytuje přiměřenou odbornou, organizačně technickou a metodickou podporu (např. zapůjčením materiálů, hraček). Klade na vás adekvátní požadavky a respektuje úroveň vašich profesních kompetencí. Odborně a citlivě vás vede při hledání vašeho pojetí výuky a vytváří vám vhodné podmínky pro realizaci vašich projektů.

Provázející učitel vám poskytuje možnost účastnit se jednání různých orgánů školy (např. pedagogické rady), schůzek s rodiči nebo akcí mateřské školy. Mnohdy můžete sami přispět svojí pomocí s organizací, výrobou pomůcek apod.

Provázející učitel vás průběžně pozoruje, dělá si poznámky k vašim interakcím, analyzuje vaše praktické výkony a usměrňuje vaši pedagogickou práci v rámci tzv. průběžné reflexe. Tato zpětná vazba by měla být systematická a cílená. Probíhá zpravidla 15 minut na konci každé praxe. Zpočátku, během prvních pedagogických praxí (průběžné a asistentské), vysvětluje provázející učitel cíle, s nimiž je organizována vzdělávací nabídka, případně vám ozřejmuje svoje vlastní přístupy k dětem.

Poté, když budete sami realizovat vlastní výstupy (můžete již na průběžné praxi), bude již zpětná vazba směřovat k vašim pokusům a provázející učitel bude podporovat vaši sebereflexi otázkami (např.: Jaké typy otázek jste dnes kladl/a nejčastěji? Čím jste motivoval/a děti k činnostem? Jak a čím jste pomohl/a dítěti k jeho zapojení do činnosti? Čím jste podpořil/a samostatnost dítěte? Jakou roli jste dnes ve hrách dětí zaujal/a?).

V rámci průběžné reflexe by měl provázející učitel využívat zejména formativní hodnocení, které chápeme jako hodnocení, jež plní tři základní funkce – *motivující, poznávací* a *korektivní.* Poznávací funkce vám poskytuje informaci o vašem chování, dovednostech, ale také o žádoucím stavu. Jde v podstatě o popisnou zpětnou vazbu (Nováčková, 2007). Hodnoticí výroky by měly současně podmiňovat váš vztah k dětem, k vašemu budoucímu povolání, motivovat vás ke zkvalitňování a rozvoji profesních dovedností. Hodnoticí výroky

mohou současně poskytovat informace, které vás povedou k přemýšlení o korekci vašeho jednání. Příkladem naplnění všech tří funkcí je např. výrok: „Všimla jsem si, že jste vhodně zasáhla do konfliktu mezi Honzíkem a Martinem, kteří se nemohli dohodnout na dokončení jejich stavby. Oceňuji, jak jste popsala, co přesně se stalo a co jste viděla. Jak jste doporučením, aby se Honza Martinovi omluvil, podpořila jejich samostatnost a schopnost řešit problémy?“

Poslední, avšak z hlediska vašeho učení velmi hodnotná, je fáze **závěrečná**. Součástí procesů vzdělávání je také sumativní hodnocení, tedy hodnocení vašeho celkového výkonu na praxi a zároveň stanovení cíle/cílů další praxe**.** Jde o vyhodnocení vaší aktivity v rámci celé praxe, vašeho zapojení do aktivit dětí, podílení se na dalších činnostech učitele či akcích školy apod. Ukázky těchto formulářů naleznete v přílohách. Prvním krokem je vaše sebehodnocení, tzn. posouzení vlastních profesních dovedností a definování dalších cílů profesního rozvoje. Záznam do hodnoticího formuláře je až výsledkem ústního hodnocení obou zapojených stran – tedy vás a provázejícího učitele, případně akademického pracovníka, který praxi garantuje.

Sumativní hodnocení by mělo poskytnout „nastavení zrcadla“ vašeho profesního rozvoje za dané období. Znamená to dobře vykreslit (popsat, analyzovat, shrnout, podložit důkazy) již zvládnuté profesní dovednosti (s oporou o *Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy*), ale také formulovat oblasti, na kterých byste měli v dalším období pracovat.

Při hodnocení (sumativním i formativním), které je pro vás důležitou složkou podpory dalšího profesního rozvoje, využívá provázející učitel mentorské dovednosti, ke kterým patří zejména dovednost poskytovat zpětnou vazbu s oporou o důkazy.[9] V rámci formativního hodnocení se provázející učitel soustředí také na hodnocení cílů formulovaných v rámci předešlého sumativního hodnocení. V rámci sumativního hodnocení provázející učitel spolu s vámi (při některých praxích také s vyučujícím) stanovuje nové cíle pro praxi následující – v čem se chcete nebo byste se měli zlepšit a které profesní kompetence chcete, příp. byste měli dále rozvíjet.

[9] Podrobnosti k hodnocení praxí a práci provázejícího učitele lze najít v metodické příručce pro provázející učitele *Podpora vedení studentů na praxi* (Syslová et al., 2019) dostupné na https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1558.

2.1 Vstupní pedagogická praxe

Vstupní pedagogická praxe probíhá blokově ve vybraných mateřských školách v Brně. Školy jsou voleny tak, aby se lišily svým zaměřením. Praxe bývá v rozvrhu zpravidla čtvrtý týden od zahájení prvního semestru.[10] Praxe probíhá každý den od 8.00 do 14.00 hodin, po tuto dobu jste omluveni z jiné výuky. Během pěti dnů se seznamujete s různými stupni vzdělávání a s různými typy zařízení. Pro mnohé z vás je to první nahlédnutí do vzdělávání v různých typech škol v jiné roli než jako přímý účastník vzdělávání.

2.1.1 Cíle a úkoly praxe

Cílem vstupní praxe je poskytnout vám počáteční empirickou orientaci v současné mateřské škole. Vaším úkolem je pozorovat edukační realitu v různých zařízeních, zjistit, že existují různé programy, různé styly pedagogických přístupů apod., pozorovat chování dětí, jejich reakce a interakci s učitelem. K záznamům z pozorování slouží reflektivní listy (příloha 4), které jsou pak společně s deníkem praxe využity i jako podklad pro reflektivní semináře k této praxi. Při vstupní pedagogické praxi získáváte také první artefakty do svého portfolia (SWOT analýza vlastní osobnosti, zamyšlení nad vlastními percepčními stereotypy, reflektivní listy a seminární práce – viz níže). Vytváříte si tak empirickou základnu, kterou budete postupně propojovat s teoretickými znalostmi pedagogiky a psychologie pro okruhy státní závěrečné zkoušky (SZZ; viz přílohy 1 a 2, např. okruh 1 Charakteristika předškolního dítěte a okruh 6 Interakce v mateřské škole). Budete pozorovat různé způsoby a možnosti předškolního vzdělávání, seznamovat se s různými koncepcemi MŠ a nahlédnete do propojení předškolního vzdělávání se vzděláváním základním. Vnímání rozdílných osobností učitelů a učitelek mateřských škol a jejich přístupů ke vzdělávání by vám mělo napomoci v hledání vlastních postojů k profesi učitele mateřské školy.

2.1.2 Průběh praxe

Studenti se rozdělí do menších skupin (cca šestičlenných), které navštíví během prvního dne praxe dětskou skupinu. Další tři dny navštívíte různé typy mateřských škol (běžnou mateřskou školu, MŠ s Daltonským plánem, s programy Škola podporující zdraví či Začít spolu) a poslední den nahlédnete do přípravných a prvních tříd základní školy.

[10] Důvodem, proč studenti nerealizují praxi hned v počátku studia, je probíhající třítýdenní souvislá praxe v těchto mateřských školách (viz tabulka 2).

Praxe je doplněna třemi reflektivními semináři, které jsou vedeny pedagogem a psychologem. Seminář před praxí se zaměřuje na přípravu toho, jak pozorovat v mateřské škole (objektivně a popisně viděné a slyšené), pokládá základy profesního vidění a objasňuje, jak fungují procesy vnímání. Další dva semináře po praxi se zaměřují na reflexi pozorované reality (viz níže), poznání svých vlastních silných a slabých stránek a přijetí sebe sama, popř. na to, jak na sobě cíleně pracovat.

Praxe je koncipována jako hospitační, převažovat by mělo soustředěné pozorování dění ve škole. Provázející učitel by vás měl seznámit s předpokládaným harmonogramem dne a stanovit pravidla vašeho pobytu ve třídě (např. kde si odložit věci, kde se můžete pohybovat nebo sedět). Tato pravidla je potřeba respektovat. Samozřejmostí by měly být vypnuté mobily, přezůvky a minimum věcí, které si do třídy přinášíte. Po domluvě s provázejícími učiteli se můžete případně zapojit do aktivit dětí (např. při převlékání dětí v šatně, účastnit se her při pobytu venku) a vyzkoušet si různé interakce a dětmi.

Na závěr každého dne by měla proběhnout krátká reflexe, jejíž součástí jsou i odpovědi na vaše dotazy. Na závěr vám provázející učitel potvrdí docházku na předepsaném formuláři.

2.1.3 Požadavky na zakončení

Zkušenosti a zážitky z praxí a názory na zhlédnutou realitu předškolního vzdělávání budete společně sdílet na reflektivních seminářích k vstupní motivační praxi. Předpokladem je vaše aktivní zapojení do diskuse a kvalitně zpracované podklady (deník praxe, reflektivní listy). Vyučující praxe diskusi usměrňují a vhodnými otázkami podněcují k argumentaci a výměně názorů.

Následně je vaším úkolem své myšlenky o tom, co jste vnímali v jednotlivých vzdělávacích institucích, shrnout v eseji (příloha 5) na téma *Co mi přinesla vstupní pedagogická praxe*. Esej by vás měla vést k zamyšlení nad tím, s jakými postoji a zkušenostmi začínáte své studium. Tato esej slouží i akademickým pracovníkům jako důležitý materiál zejména z hlediska porozumění tomu, jací studenti přicházejí studovat program *Učitelství pro mateřské školy*. Toto porozumění přispívá k úpravě studijního programu tak, aby vycházel z prekonceptů, se kterými studenti do studia nastupují, aby vyhovoval jejich potřebám a očekáváním a zároveň je vedl k vytvoření nových pedagogických konceptů a teorií nezbytných pro dosahování kvalit učitele mateřské školy.

Veškeré poznatky ze vstupní pedagogické praxe a zkušenosti s ní posoudíte v menších skupinách (cca 5 studentů) společně s vyučujícími předmětu v rámci závěrečné konzultace k praxím.

2.2 Průběžná pedagogická praxe

Průběžná pedagogická praxe probíhá jako povinný předmět ve 2. semestru jednou týdně v čase od 8.00 do 10.00 hod. Sami si vybíráte z nabídky zapojených mateřských škol tu, kterou budete navštěvovat i v dalších dvou semestrech (třetím a čtvrtém). S mateřskou školou i provázejícím učitelem si tak máte možnost budovat partnerské vztahy, které přispějí k vašemu profesnímu vývoji v průběhu tří semestrů. Díky dlouhodobějšímu působení v jedné třídě máte také jedinečnou možnost pozorovat vývoj třídního společenství i jednotlivých dětí.

Praxe je doplněna třemi reflektivními semináři, které jsou zaměřeny na rozvoj efektivní komunikace při interakcích s dětmi a práci se svými silnými a slabými stránkami. Je bezprostředně integrována s předmětem *Předškolní pedagogika* a současně připravuje podklady pro okruhy SZZ: 1. Charakteristika předškolního dítěte, 5. Diferenciace vzdělávání a 6. Interakce v mateřské škole (viz příloha 1).

2.2.1 Cíle a úkoly praxe

Cílem průběžné pedagogické praxe je rozvoj vašich komunikačních dovedností v souladu s respektující komunikací (Kopřiva et al., 2008). Pozornost je věnována také komunikaci mezi učitelem a dítětem a dalšími aktéry vzdělávacího procesu (kolegy, rodiči). Měli byste si vytvořit základy schopností reflektovat vlastní profesní kvality, uvědomit si a případně revidovat své postoje k budoucí profesi a postupně přebírat zodpovědnost za vlastní proces učení (*self-directed learning*).

Důležitým prostředkem vaší sebereflexe je deník praxe jako součást vašeho portfolia. Jeho obsahem by měly být průběžné záznamy vašich postřehů, poznámky z praxe, zápisy z průběžných reflexí nebo zajímavosti z mateřské školy. Povinnou částí jsou pak úkoly, které byly zadány v rámci praxe. Vaším prvním úkolem je zjistit, která dokumentace je vedena v mateřské škole i v rámci třídy – po domluvě s provázejícím učitelem si pořiďte její kopie, případně výpisy z této dokumentace. Dalším úkolem je zaznamenat si do deníku praxe přímé citace různých druhů interakcí a komunikace učitele s dítětem. Jednu hospitaci byste měli

absolvovat i u jiného učitele a sledovat a zaznamenat si případná rozdílná pojetí v organizaci a interakcích učitele s dětmi. Následujícím úkolem je pozorovat komunikaci učitelů s rodiči prostřednictvím přímých rozhovorů, elektronické komunikace či informací na nástěnkách apod. Bude-li to jen trochu možné, měli byste se účastnit konzultace učitelů s rodiči. Účastnit byste se měli také odpoledního vzdělávání, jednání pedagogické rady či společné akce s rodiči. Posledně jmenované úkoly si můžete splnit i v rámci další, tzv. asistentské praxe (viz další kapitola).

2.2.2 Průběh praxe

Vzhledem k tomu, že s provázejícím učitelem si budete budovat poměrně dlouhodobý a specifický vztah, je dobré si hned na první praxi vyjasnit, jak bude vaše praxe organizována (kam si budete odkládat svoje věci, kdy a jak budou probíhat průběžné reflexe, jakým způsobem si budete dopředu moci prostudovat tematické plány, zda je možné okopírovat si potřebné dokumenty, zda je možné fotit či nahrávat si činnosti ve třídě atd.). Ptejte se provázejících učitelů, jaké zapojení do vzdělávacích aktivit od vás očekávají. Je potřeba si uvědomit, že do mateřské školy přicházíte jako budoucí pedagog, a ne jako dítě, které si jde do školky pohrát s kamarády. Pokud vstupujete do aktivit dětí, zkuste si nejprve položit následující otázky: *Proč si s dětmi chci hrát? Mohu nějak rozvinout jejich hru? Je to potřeba? Jaký je cíl činnosti, do které se chci zapojit? Jak mohu podpořit jeho naplnění?* apod. Pokud není vaše zapojení pro děti přínosem, věnujte se raději více roli pozorovatele, popřípadě facilitátora – povzbuzujte děti a rozvíjejte je pomocí popisu či formativního hodnocení.

Velmi důležitou součástí každé praxe je její průběžná reflexe. Měla by probíhat ideálně po každé praxi zhruba 15 minut. Provázející učitel praxi krátce shrne, případně upozorní na důležité momenty, ale hlavní aktivita by měla být na vaší straně. Je to jedinečná příležitost k tomu, abyste si bezprostředně po „akci“ mohli ujasnit, co se ve třídě odehrávalo, proč a jak provázející učitel řešil konkrétní situace, jaké situace jste řešili vy, a hledat další možnosti a způsoby řešení. Součástí by měla být i sebereflexe vaší komunikace s dětmi ve vztahu k požadavkům na efektivní komunikaci. V průběhu praxe se případně některých reflexí zúčastní i akademický pracovník z Katedry primární pedagogiky PdF MU.

2.2.3 Požadavky na zakončení

Na konci semestru je organizováno závěrečné (sumativní) hodnocení. Proběhne přímo v MŠ formou společné diskuse studentů, provázejících učitelů a pověřeného akademického

pracovníka. Na setkání si připravíte zhruba pětiminutovou reflexi, ve které zhodnotíte zejména své pedagogické působení v mateřské škole a pokusíte se naformulovat cíle pro rozvoj svých profesních kompetencí (se zaměřením na efektivní komunikaci) v dalším období. Také provázející učitel krátce uvede pozitiva, případně negativa vašeho působení v MŠ a přednese návrhy na zlepšení. V závěru setkání akademický pracovník seznámí přítomné se svými zjištěními a také on navrhuje cíle pro váš další kvalitativní posun. Sebereflexi zaznamenáte do hodnoticího formuláře a následně doplní hodnocení i provázející učitel a akademický pracovník. Společně se pak dohodnete na hlavním cíli vašeho dalšího profesního rozvoje. Vyplněný hodnoticí formulář (příloha 6) se pak stává součástí vašeho portfolia. Je důležitým artefaktem zachycujícím váš profesní vývoj v čase. Současně se může stát součástí podkladů devátého okruhu SZZ (9. Sebereflexe v práci učitele).

2.3 Asistentská praxe

Asistentská praxe probíhá jako povinný předmět ve 3. semestru čtyři hodiny jedenkrát za 14 dní v čase od 8.00 do 12.00 hod. Pokračujete v mateřské škole, kterou jste si zvolili v předchozím, druhém semestru. Tato praxe vám umožňuje prohloubit vzájemnou spolupráci s provázejícím učitelem, respektive prohloubit vztah, který jste již stačili vybudovat. Provázející učitel vás již zná a vy máte nastaveny další cíle profesního rozvoje studenta, na nichž můžete pracovat.

Praxe je bezprostředně integrována s předměty *Pedagogicko-psychologická diagnostika* a *Didaktika v předškolním věku*.

2.3.1 Cíle a úkoly praxe

K hlavním cílům asistentské praxe patří rozvoj vašich diagnostických dovedností a rozvoj schopnosti vést didakticky zacílenou aktivitu s jedním dítětem či skupinou dětí. K dalším cílům patří prohloubení rozvoje komunikačních dovedností, na něž byla zaměřena předchozí praxe. Jedním z cílů je rozšířit porozumění procesům předškolního vzdělávání o zkušenosti s pobytem venku, neboť poměrně velké množství cílů (spojených s poznáváním světa a rozvojem pohybových dovedností) bývá naplňováno prostřednictvím venkovních činností. Díky rozsahu této praxe máte možnost pozorovat jejich naplňování v průběhu celého dopoledne.

S cíli souvisejí také úkoly studenta na této praxi. K úkolům, které jsou propojeny s předmětem *Didaktika předškolního věku,* patří také rozhovor, který máte vést s učitelem. Tento rozhovor je zaměřený na didaktické kategorie, jakými jsou cíle, obsahy, organizační formy a hra. Analýza rozhovoru vám může pomoci porozumět didaktickým kategoriím a jejich využití v praxi. Komparace s odbornou literaturou pak směřuje k hlubšímu pochopení jejich využití v procesu rozvoje dětí předškolního věku v podmínkách mateřských škol. Jedním z vašich úkolů je také navštívit mateřskou školu v odpoledních hodinách, neboť tak máte možnost porozumět provázanosti spontánních a řízených aktivit v průběhu celého dne.

Zbývající úkoly jsou již provázány s předmětem *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Jde opět o rozhovor s provázejícím učitelem zaměřený na jeho zkušenosti se sebereflexí a vedením profesního portfolia. Máte tak možnost posoudit další využití svých profesních portfolií po ukončení studia. Zkušenosti z těchto rozhovorů jsou využívány v semináři s touto tematikou, kde budeme prostřednictvím reflexe rozšiřovat vaše povědomí o profesním rozvoji.

Dalším úkolem je zjistit, jak jsou vedeny záznamy o dětech (portfolia dětí), nahlédnout do nich a pořídit kopii portfolia dítěte v povinném předškolním vzdělávání (5–6 let). Tuto kopii opět využijeme v semináři s touto tematikou.

K nejnáročnějším úkolům patří zpracování seminární práce do předmětu *Pedagogicko--psychologická diagnostika,* jejímž hlavním cílem je prokázat vaši dovednost projít celým diagnostickým cyklem s minimem diagnostických chyb.

Celkově je pak praxe zaměřena na plnění individuálních cílů, které jste si naformulovali společně s provázejícím učitelem, případně které vám doporučil akademický pracovník a které máte shrnuty v hodnoticím formuláři z předchozí praxe (příloha 6).

2.3.2 Průběh praxe

Asistentská praxe patří k nejnáročnějším praxím, neboť se v ní kumulují úkoly hned dvou předmětů a k nim přibývají individuální úkoly stanovené při závěrečném hodnocení předcházející praxe, tzv. průběžné. Efektivita této praxe je tedy přímo závislá na vašich organizačních schopnostech a schopnosti dobře naplánovat jednotlivé praxe s provázejícím učitelem. Náročnost naplnění cílů a úkolů praxe je znásobena sníženým počtem návštěv mateřské školy. Zatímco v předchozím semestru jste navštívili mateřskou 12krát, v tomto

semestru ji navštívíte pouze šestkrát (prodloužení praxe ze dvou na čtyři hodiny snižuje celkový počet návštěv studenta v mateřské škole z původních dvanácti ve 2. semestru na nynějších šest).

Vaším hlavním úkolem je vybrat dítě pro diagnostikování a následné zpracování seminární práce do předmětu *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Mělo by jít o dítě s obtížemi – o pomoc s výběrem takového dítěte můžete požádat provázejícího učitele. V průběhu vaší diagnostické činnosti vám může provázející učitel poskytnout o dítěti informace vycházející z jeho vlastní diagnostické činnosti. Ne vždy však jde o objektivní informace, protože může jít o pohled na dítě zatížený řadou diagnostických chyb. Vždy je dobré tuto možnost zvážit a získané informace brát jen jako doplňující materiál. Závěry z vaší diagnostické činnosti mohou provázejícímu učiteli poskytnout cenné informace a doporučení pro další práci s tímto dítětem.

Dále je potřeba vést s provázejícím učitelem rozhovor, který směřuje k porozumění didaktickým kategoriím a jejich využití v praxi, a rozhovor na téma sebereflexe a využití profesního portfolia.

Na praxi je třeba také realizovat některou z plánovaných aktivit. Proto se musíte dohodnout s provázejícím učitelem včas a realizaci vzdělávací nabídky dobře naplánovat. Náročnost provedení tohoto úkolu tkví v porozumění cíli vzdělávací nabídky a v její organizaci. Někteří z vás již budou schopni samostatně zorganizovat naplánovanou činnost, někteří budete potřebovat podrobnější pokyny. Při rozhodnutí, kterou cestou jít, vám mohou pomoci reflektované zkušenosti z minulého semestru (cílenost vzdělávací nabídky, interakce s dětmi, vedení individuální a skupinové činnosti).

Důležité je také zaměřovat se na rozvoj těch profesních dovedností, které jste společně s provázejícím učitelem formulovali v hodnoticím formuláři na konci předchozího semestru, tedy během *průběžné pedagogické praxe*. Provázející učitel by vám měl pomoci se sledováním tohoto rozvoje.

Důležitou roli sehrává v této praxi **průběžná reflexe**. Ta by měla tematicky pokrýt veškeré dění ve třídě. To znamená jak práci samotného učitele (s jakým cílem byly dětem činnosti nabízeny, jak a proč vstupoval učitel do interakcí s dětmi a řešil vzniklé konflikty apod.), tak i vaši práci (jak jste rozvíjeli své individuální cíle, jak proběhlo vedení individuální či skupinové činnosti, jaká je úroveň vašich komunikačních dovedností apod.). Stejně jako

během předcházející praxe, tak i během této vám poskytuje provázející učitel tzv. mentorskou podporu – podává zpětnou vazbu o pokrocích, formativně hodnotí vaše směřování ke stanoveným cílům atd. Jak už jistě víte, právě reflexe sehrává ve vašem učení a profesním rozvoji nejdůležitější roli. Čím více se budete zapojovat do diskuse s provázejícím učitelem, čím více budete klást otázek, tím více se toho dozvíte a tím větší šanci máte porozumět dobře tomu, co se ve třídě odehrává, co dětem pomáhá při jejich rozvoji nejvíce a čím vy sami můžete přispět k efektivitě jejich (i svého) rozvoje.

2.3.3 Požadavky na zakončení

Požadavky na zakončení praxe vyplývají z jejích cílů a úkolů. Kromě realizace rozhovorů, sledování vzdělávací práce provázejícího učitele a vlastní výukové práce jsou výstupem dvě seminární práce a vyplnění hodnoticího formuláře (příloha 7). Seminární práce do předmětu *Didaktika předškolního věku* slouží jako podklad k diskusi na kolokviu. Seminární práce do předmětu *Pedagogicko-psychologická diagnostika* slouží jako podklad k ústní zkoušce z tohoto předmětu. Druhá zmíněná práce, zejména její reflexe, se může stát jedním z artefaktů v portfoliu studenta, který můžete využít v prvním (Charakteristika dítěte předškolního věku) i druhém okruhu (Pedagogicko-psychologická diagnostika v mateřské škole) SZZ z pedagogiky a psychologie.

Hodnoticí formulář se také stává důležitou součástí vašeho portfolia, neboť zachycuje váš profesní rozvoj nejen zvnitřku, ale i zvnějšku. Hodnocení zvnějšku (hodnocení provázejícího učitele) vám poskytuje možnost korigovat pohled na sebe sama, na své pokroky, ale i slabé stránky. Pomáhá vám lépe zaměřovat svůj rozvoj. Stává se také jedním z artefaktů, které můžete využít např. pro šestý okruh SZZ (Interakce v mateřské škole) nebo devátý okruh SZZ (Sebereflexe v práci učitele). Podstatnou součástí hodnoticího formuláře je vyhodnocení pokroků od předešlé praxe, respektive vyhodnocení cílů profesního rozvoje studenta stanovených v předchozím hodnocení (hodnocení *průběžné pedagogické praxe*). **Při závěrečném hodnocení praxe je dobré mít v ruce předchozí hodnocení praxe (průběžné), aby bylo možné konkretizovat vaše pokroky a naplánovat další profesní rozvoj!**

Závěrečné hodnocení praxe se realizuje v mateřské škole po ukončení posledního termínu praxe. Hodnoticí rozhovor probíhá tentokrát pouze za vaší přítomnosti a přítomnosti provázejícího učitele.

2.4 Reflektovaná praxe k didaktice českého jazyka

Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy probíhá v mateřských školách v průběhu čtvrtého semestru. Praxe je vykonávána během čtvrtého a pátého výukového týdne vždy v pátek v čase od 8.00 do 14.00 hodin. Celkem student stráví na praxi 12 hodin za semestr, rozdělených do dvou šestihodinových cyklů. Student smí na základě předchozí domluvy praxi vykonávat v kterékoliv mateřské škole v celé České republice. Pokud chce praxi vykonat na jiné než na některé ze zapojených mateřských škol (viz tabulka 1), musí s předstihem oslovit vedení mateřské školy, kterou si pro praxi zvolil, a zajistit si od něj podepsání protokolu potvrzujícího svoje přijetí na praxi (příloha 19).

Předmět *Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy* tvoří jeden celek s předmětem *Didaktika jazykové výchovy s reflektovanou praxí*. Obsahové složky obou předmětů se prolínají a překrývají. Základní rozdíl mezi nimi je v jejich vztahu k praxi.

Obsahem semináře *Didaktika jazykové výchovy s reflektovanou praxí* (dále jen *Didaktika jazykové výchovy*) je obeznámení s podstatou a principy jazykově výchovné práce v mateřské škole a příprava studentů na práci s dětmi předškolního věku. V rámci semináře proběhne prezentace aktivit studentů z absolvované didaktické praxe.

Předmět *Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy* je věnován praktické realizaci připravené aktivity z oblasti jazykové výchovy v oslovené mateřské škole, její písemné reflexi a sebereflexi.

2.4.1 Cíle a úkoly praxe

Reflektovaná praxe týkající se didaktiky jazykové výchovy oborově úzce souvisí s reflektovanou praxí zaměřenou na didaktiku literární výchovy. Obě části (jazyková i literární) jsou orientovány na praktické využití znalostí nabytých v seminářích oborových didaktik, jež jsou vyučovány na Katedře českého jazyka a literatury PdF MU. Didaktika jazykové výchovy formuje vaše profesní dovednosti rozvíjet děti předškolního věku ve všech jazykových rovinách – lexikálně-sémantické, foneticko-fonologické, morfologicko-syntaktické i pragmatické. Cíle a úkoly jazykové výchovy a tomu odpovídající vzdělávací nabídka jsou definovány v *Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání* (RVP PV, 2018). Na základě představených metod, forem práce, pomůcek a námětů

didaktických her v semináři zapojujete vlastní iniciativu pro tvorbu aktivit zaměřených na jazykovou výchovu v mateřské škole. Ty slouží k ověřování na didaktické praxi.

2.4.2 Průběh praxe

Během prvního šestihodinového náslechu (8.00–14.00 hod.) je vaším úkolem poznat prostředí a chod mateřské školy, hospitovat u provázejícího učitele a seznámit se s třídním kolektivem dětí. Je třeba na základě pohovoru s provázejícím učitelem zjistit aktuální tematický (týdenní, čtrnáctidenní, ev. jiný) plán třídy a zvážit možnost zakomponovat do něj zamýšlené aktivity pro rozvoj jazykové výchovy. Propojení aktivit s tematickým plánem třídy je žádoucí, nikoli však bezpodmínečně nutné – záleží na preferencích provázejícího učitele i na preferencích vašich a na vzájemné domluvě. Integrita a provázanost aktivit s tematickým plánem může být přínosná a velmi efektivní, někdy však i vybočení z jejího rámce může vést ke zpestření vzdělávací nabídky pro předškolní děti. Záleží tedy na domluvě, zda námět aktivit zůstane zcela ve vaší invenci, nebo se bude přizpůsobovat aktuálnímu dění ve třídě.

Následující týden strávíte v rámci své didaktické praxe v mateřské škole dalších šest hodin (opět v uceleném pátečním bloku od 8.00 do 14.00 hod.), ve kterých budete pracovat s kolektivem dětí a realizovat připravenou aktivitu (resp. sérii provázaných aktivit) směřující k jazykové výchově.

Aktivity je možné realizovat jak s věkově heterogenní, či homogenní skupinkou dětí (např. se skupinou starších dětí ve věku 5–7 let připravujících se na školní docházku), tak formou zadání práce pro dvojici dětí, práce s jedním dítětem aj. – v závislosti na vymezeném vzdělávacím cíli.

2.4.3 Požadavky na zakončení

Po realizaci aktivit rozvíjejících jazykovou výchovu písemně zpracujete záznam o reflektované praxi (viz příloha 8), který bude rovněž obsahovat hodnocení provázejícího učitele a sebehodnocení. V sebereflexi se zaměříte na efektivitu ověřené aktivity s ohledem na naplnění vymezených vzdělávacích cílů, na časový rámec, cílovou věkovou skupinu (heterogenní, či homogenní), zvolenou organizační formu (individuální, skupinovou aj.) a volbu didaktických pomůcek. Písemný záznam dle pokynů vyučujícího odevzdáte vytisknutý, příp. ho vložíte do odevzdávárny předmětu.

Součástí požadavků pro zakončení předmětu je prezentace aktivity se sebereflexí realizovaná po praxi v rámci semináře *Didaktika jazykové výchovy*. Po prezentaci proběhne vrstevnické hodnocení a obdržíte i zpětnou vazbu od vyučujícího. Vzhledem k akcentaci učitele jako jazykového vzoru je vyžadováno při prezentaci dbát na kultivovaný jazykový projev.

Praktické zkušenosti z předmětu *Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy* jsou využitelné pro státní závěrečnou zkoušku, a to jak pro její pedagogicko-psychologickou část (např. okruhy 5, 6 a 9), tak pro část jazykově-literární. V jejím rámci je důležité teoretické znalosti ze semináře *Didaktika jazykové výchovy* propojit s reflexí praktických zkušeností. Vyžadována je konzistentnost vlastních zkušeností s teoretickými východisky a kultivovanost mluvního projevu.

2.5 Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy

Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy probíhá u studentů programu *Učitelství pro mateřské školy* v průběhu třetího semestru (druhý ročník bakalářského studia) v celkovém rozsahu 12 hodin. Uvedená časová dotace praxe je rozdělena do dvou setkání po 6 hodinách a probíhá od 8.00 do 14.00 ve vybrané mateřské škole. Didaktická praxe je individuální, každý student realizuje vlastní program ve třídě zvolené mateřské školy v návaznosti na potřeby dané věkové skupiny a její specifika. To odpovídá charakteru budoucího profesního zaměření studentů a požadavkům na jejich schopnosti zapojit vhodné aktivity pro literární výchovu.

Student volí pro realizaci projektu reflektované praxe k didaktice literární výchovy mateřskou školu ze seznamu spolupracujících, fakultních a klinických škol (viz tabulka 1), po předchozí domluvě s vyučujícím předmětu je možné rovněž uskutečnit praxi v další mateřské škole na území České republiky. V obou případech však student dostatečně s předstihem informuje o realizaci praxe zvolenou mateřskou školu, zajistí potřebné dokumenty (např. protokol o přijetí atd.) a informuje o výběru školy vyučujícího předmětu.

2.5.1 Cíle a úkoly

Předmět *Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy* není vyučován samostatně, ale je úzce propojen se seminářem *Didaktika literární výchovy s reflektovanou praxí* (dále jen

Didaktika literární výchovy). Didaktika literární výchovy je zaměřena na praktické osvojení základních principů práce s literárním dílem a uměleckým textem u dětí předškolního věku, zároveň slouží také jako prostor pro reflexi vaší práce i práce druhých v rámci uskutečněných projektů didaktické praxe. V projektech didaktické praxe využíváte osvojených teoretických poznatků a praktických schopností a dovedností z didaktiky literární výchovy, které aplikujete při pedagogickém procesu s dětmi v mateřské škole. Zkušenost z didaktické praxe slouží k rozvoji práce s uměleckým textem a literárním dílem u dětí předškolního věku, definované v *Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání* (2018), především pak v základních oblastech recepce a reflexe literárního díla jako významné součásti uměleckého poznávání světa a rozvoje předčtenářských dovedností dětí. Osvojujete si tak dovednosti potřebné pro vaši budoucí profesní dráhu plynoucí z profilu absolventa studovaného programu a díky praktické zkušenosti nacházíte možnosti pro uchopení vlastního přístupu při výuce literární výchovy. Významnou součástí je také hodnocení vlastní tvůrčí činnosti, podporující vaše kritické myšlení a schopnost sebereflexe.

2.5.2 Průběh reflektované praxe k didaktice literární výchovy

Didaktická praxe zahrnuje tři fáze, odrážející potřeby pro uskutečnění projektu: 1) příprava projektu, 2) realizace projektu a 3) reflexe projektu.

Časová dotace praxe v mateřské škole je rozvržena do dvou šestihodinových bloků. První je koncipovaný jako náslech a jeho realizace proběhne během šestého výukového týdne (8.00–14.00). Druhý již obsahuje samotnou realizaci připraveného projektu literární výchovy a uskuteční se následující, tedy sedmý výukový týden (8.00–14.00).

1) Přípravná fáze projektu

Součástí přípravné fáze je výběr námětu pro realizaci projektu, v této fázi můžete vybírat literární dílo (knihu) či umělecký text pro cílovou věkovou kategorii dětí předškolního věku. Vhodný výběr literární předlohy pro práci představuje velmi náročnou etapu, tato náročnost plyne ze specifických potřeb věkové skupiny. Zúročíte zde svoje poznatky a zkušenosti ze semináře *Didaktika literární výchovy*, který vám nabídne teoretická východiska i praktické činnosti.

Součástí je také první setkání se skupinou dětí ve formě šestihodinového náslechu v časovém rozmezí 8.00–14.00. Cílem náslechu je vaše důkladné seznámení s vybranou mateřskou

školou, jejími strategickými dokumenty (školní vzdělávací program, tematický plán atd.) a skupinou (třídou), kde bude samotná realizace projektu probíhat. Strategické dokumenty školy je vhodné využít při přípravě programu, např. vycházet z aktuálně probíraného tématu. Náslechem získáte prostor pro seznámení s prostředím mateřské školy a dětmi, a tyto aspekty tak můžete využít při následné realizaci projektu.

2) Realizační fáze projektu

Tato fáze již zahrnuje samotnou realizaci připraveného projektu literární výchovy v časovém rozmezí 8.00–14.00 v sedmém týdnu (tedy 2. den praxe). Projekt by měl tvořit ucelený strukturovaný program s jasně stanoveným vzdělávacím cílem, tematickým zaměřením a očekávanými dílčími výstupy s ohledem na zaměření literární výchovy. Počet dětských účastníků projektu není dán, jelikož závisí na povaze a zaměření projektu. Součástí realizace projektu je také pořízení audiovizuálního záznamu, který bude sloužit při následné reflexi.

3) Reflektivní fáze projektu

Závěrečná fáze zahrnuje reflexi poskytnutou provázejícím učitelem a sebereflexi studenta. V průběhu následujících výukových týdnů budete v rámci semináře *Didaktika literární výchovy* prezentovat výsledky své práce před ostatními a bude vám rovněž poskytnuta další zpětná vazba. Součástí bude také odevzdání dokumentace projektu.

2.5.3 Požadavky na zakončení

Po realizaci projektu bude probíhat prezentace jednotlivých projektů před ostatními studenty v předmětu *Didaktika literární výchovy s reflektovanou praxí*. Forma prezentace má podnítit diskusi nad realizovanými projekty a poskytnout další potřebnou zpětnou vazbu od kolegů i vyučujícího předmětu. Je vyžadováno odevzdání písemné dokumentace projektu (vzdělávací cíl, navržené výstupy z učení, využité výukové metody, charakteristika mateřské školy, charakteristika skupiny, příprava, popis realizace projektu, hodnocení realizace projektu, doporučení atd.) v elektronické podobě a současně i odevzdání audiovizuálního záznamu projektu. Součástí dokumentace je rovněž potvrzený záznam o reflektované praxi k didaktice literární výchovy (příloha 9), obsahující potvrzení docházky a písemnou reflexi provázejícího učitele.

Osvojené znalosti a dovednosti z realizace projektu předmětu *Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy* nabízí teoretické ukotvení i praktickou zkušenost využitelné při psaní

bakalářské práce i při státní závěrečné zkoušce (přílohy 1 a 2). Účelem je na základě vlastní tvůrčí činnosti a její reflexe naučit se aplikovat teoretická a terminologická východiska problematiky. Předmět tak naplňuje požadavky zkušenostního učení, které představuje významnou součást přípravného vzdělávání učitelů mateřských škol.

2.6 Praxe kurikula předškolního vzdělávání

Praxe kurikula předškolního vzdělávání probíhá jako povinný předmět ve 4. semestru. Praxe je realizována zpravidla na konci semestru jako souvislá čtyřdenní praxe v době od 8.00 do 14.00 hodin. I tato praxe probíhá ve stejné mateřské škole a u stejného provázejícího učitele jako v předchozích dvou semestrech. Gradující charakter praxí vám umožní v tomto semestru završit individuální vzdělávací pokusy s jednotlivými dětmi či skupinou dětí z minulých dvou semestrů komplexním vzděláváním celé třídy, pro niž jste si připravili vzdělávací projekt – tematický plán.

Praxe je bezprostředně integrována s předmětem *Teorie kurikula předškolního vzdělávání*, v rámci něhož se učíte projektovat vzdělávací nabídku. Výstupem předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání* je reflektovaný tematický plán, který na praxi realizujete. Tento plán se stává důležitým artefaktem, který můžete využít hned v několika okruzích SZZ (např. 4. Projektování, 5. Diferenciace vzdělávací nabídky nebo 8. Vztah mateřské školy a rodiny).

2.6.1 Cíle a úkoly praxe

K hlavním cílům praxe patří rozvoj vašich profesních dovedností v souladu s *Rámcem profesních kvalit učitele mateřské školy* (Syslová & Chaloupková, 2015), zejména dovedností organizačních a didaktických souvisejících s podporou učení dětí, ale také dovedností reflektivních. Na této praxi také rozvíjíte schopnost hodnotit výsledky vzdělávání a vlastní reflektivní dovednosti. Praxe propojuje dříve získané poznatky ze všech předmětů (didaktik jednotlivých oborů, ale i *Didaktiky předškolního věku*, *Předškolní pedagogiky* i *Pedagogicko--psychologické diagnostiky*) v jejich praktickém ověření.

Jedním z cílů praxe je naplňování vašich individuálních cílů stanovených při závěrečném hodnocení předchozí praxe (příloha 7).

Hlavním úkolem je realizovat připravený projekt. Některá zvolená témata však nemusejí odpovídat potřebám dětí, tzn. že téma již mohlo být v mateřské škole realizováno nebo není v souladu se situačním učením. Tyto okolnosti povedou k tomu, že budete muset realizovat tematický celek, který připraví provázející učitel sám, případně ve spolupráci s vámi. V přípravné fázi, jak jsme o tom hovořili v úvodu kapitoly 2, bude nutné dohodnout se s provázejícím učitelem ještě před nástupem na praxi, zda budete realizovat vlastní projekt, nebo projekt provázejícího učitele.

V případě, že vás realizuje praxi u provázejícího učitele více, bude vaším úkolem zkoordinovat svoji práci. Znamená to buď rozložit koordinaci jednotlivých aktivit v průběhu dne mezi sebe, nebo rozdělit vedení vzdělávacích aktivit na určité dny.

Vaším dalším úkolem je pořídit z realizace vzdělávacích aktivit **videonahrávku**. Na jejím základě písemně vyhodnotíte svoji práci. Při hodnocení se opíráte o oblasti Podpora učení a Procesy učení z *Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy* (příloha 3). Zaměřte se zejména na způsob komunikace s dítětem, použité organizační formy, využití prožitkového učení, ale i podporu rozvoje kompetencí dětí. Vyhledávejte jak pozitivní momenty své práce, tak oblasti, v nichž byste mohli kvalitu své práce zvýšit. Hodnocení vlastních vzdělávacích pokusů zachycených na videonahrávce provedete v sebereflexi, která je součástí formuláře *tematický plán* (příloha 10).

Videonahrávku upravte pro krátkou prezentaci. Oba výstupy, videonahrávka i písemná sebereflexe, se stávají důležitými podklady pro kolokvium předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání*. Tyto reflektované výstupy včetně tematického plánu zaujímají v portfoliu studenta velmi významné místo, neboť mohou sloužit jako doklady hned u několika okruhů SZZ z pedagogiky a psychologie (3, 4, 5, 6, 9, 10).

2.6.2 Průběh praxe

Na této praxi se výrazně mění vaše role. Přecházíte z role asistenta do role učitele. Výrazně se mění také role vašeho provázejícího učitele, který uplatňuje především suportivní dimenzi mentorského přístupu. Jde o využívání strategií, jakými jsou zaznamenávání, komentování, poskytování zpětné vazby, navrhování, koučování, konfrontování apod., které vám pomohou k hlubšímu porozumění vlastnímu stylu vzdělávání.

Při hodnocení praxe je dobré neustále myslet na vztah mezi vašimi profesními dovednostmi a jednáním a chováním dětí. Nelze se tedy zaměřovat pouze na to, co jste dělali či jak jste komunikovali, ale je důležité sledovat, jak jste působili na děti a jak jste ovlivnili jejich učení a rozvoj.

Provázející učitel vám může být nápomocen při pořizování videonahrávky. Můžete ji také využít pro hodnoticí rozhovor s provázejícím učitelem. Jde o poslední praxi, kterou budete vykonávat s provázejícím učitelem, s nímž jste systematicky pracovali v průběhu tří semestrů. **Provázející učitel tak mohl kontinuálně sledovat váš profesní rozvoj, sledoval naplňování cílů vašeho profesního rozvoje**, které jste si kladli v prvním hodnocení (hodnocení *průběžné pedagogické praxe*), v následující praxi vyhodnotili naplnění těchto cílů (hodnocení *asistentské praxe*) a současně plánovali další cíle profesního rozvoje. Na této praxi již bude provázející učitel shrnovat a vyhodnocovat vaše profesní kvality, jichž jste za uplynulé tři semestry dosáhli.

2.6.3 Požadavky na zakončení

K zakončení praxe je potřeba mít videonahrávku a sebereflexi svých vzdělávacích pokusů, které využijete při kolokviu v předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání* a vyplněný hodnoticí formulář (příloha 11). V něm shrnujete svoje silné stránky a vyhodnocujete posuny z minulého semestru, tzn. naplnění individuálních cílů rozvoje. Provázející učitel při shrnutí vašich posunů již využívá celou šíři *Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy* v oblastech *plánování*, *procesů učení*, *prostředí pro učení*, *reflexe vzdělávání* i *profesního rozvoje*, a tak vám poskytuje odrazový můstek k samostatným učitelským pokusům, které vás čekají v rámci souvislé a klinické praxe ve třetím ročníku.

Součástí hodnoticího formuláře je hodnocení vyučujícího předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání,* který doplňuje hodnocení na základě kolokvia, tedy zhlédnuté videonahrávky. Poskytuje vám tak další vnější pohled na vaši rozvíjející se profesionalitu.

2.7 Reflektovaná praxe k didaktice hudební výchovy

Reflektovaná praxe k didaktice hudební výchovy je zařazena jako povinný předmět ve 4. semestru. Bude probíhat formou blokové výuky během pátků dle rozvrhu v zapojených mateřských školách, ale také v mateřské škole v místě bydliště (je nutné konzultovat

s vyučujícím předmětu *Didaktika hudební výchovy 2*) tak, aby se nekryla s praxí studentů kombinovaného studia a nezasahovala do *souvislé pedagogické praxe*. Termíny si volíte po domluvě s provázejícím učitelem v MŠ. Během pobytu v mateřské škole, který by měl být v rozsahu 12 hodin (realizace praxe by měla být rozložena do minimálně tří či více dní/pátků), budete pozorovat různé hudebně výchovné činnosti, seznamovat se s nimi a následně realizovat vlastní hudebně výchovný výstup. Pro koncepci částečně řízené a řízené hudebně výchovné aktivity využívejte adekvátních dovedností dětí předškolního věku. Předpokládáme, že prakticky projevíte znalosti z oborové didaktiky. Samotné praxi bude předcházet teoreticko-praktická příprava v předmětu *Didaktika hudební výchovy 1* a *Didaktika hudební výchovy 2 s reflektovanou praxí* a reflexe předešlé asistentské praxe s příklady hudebně výchovných činností v mateřské škole.

2.7.1 Cíle a úkoly

Cílem didaktické praxe HV je nejprve pozorovat edukační realitu hudebně výchovných činností – zjistit vybavení třídy hudebními nástroji či dalšími didaktickými pomůckami, materiály, zpěvníky apod., zajímat se o technické vybavení mateřské školy (přehrávače, reproduktory, počítač apod.). Doporučujeme se zajímat i o další skutečnosti, například zda škola pořádá nějaké doplňkové hudební akce/aktivity, jimiž mohou být vystoupení pro rodiče, dětský sbor, skupinová hra na sopránovou zobcovou flétnu apod. Dále se zaměřte na chování a zapojení dětí v rámci hudebně výchovných činností a jejich interakci s provázejícím učitelem.

Poznatky z náslechů si zaznamenejte do deníku praxe, následně je můžete použít jako podklad pro reflektivní výstupy z praxe. Získané poznatky a informace si můžete vložit do svého profesního portfolia. V rámci realizace hudebně výchovných činností doporučujeme inspirovat se osvědčenými aktivitami, písněmi, říkankami/básničkami, poslechovými skladbami apod.

Obsah didaktické praxe:

- zúčastněné pozorování hudebně výchovných činností ve vybrané mateřské škole, reflexe sledované aktivity/sledovaných aktivit (s provázejícím učitelem);
- příprava hudebně výchovné činnosti v kontextu aktuálního vzdělávacího programu třídy (v rozsahu cca 15–20 minut) – možnost konzultace s provázejícím učitelem a didaktikem HV;

- realizace hudebně výchovné činnosti (možnost zařadit do různých částí denního programu včetně pobytu venku);
- reflexe realizované činností (provázející učitel, oborový didaktik, praktikující studenti).

2.7.2 Průběh praxe

Samostatně či ve dvojici si zvolte jednu z navrhovaných hudebně výchovných činností (viz body 1–6) a pouze jeden podbod – typ zvolené aktivity (například a). K ní si udělejte podrobnou písemnou přípravu (doporučená struktura přípravy viz příloha 12). Připravená aktivita by měla po konzultaci s provázejícím učitelem proběhnout v rozmezí cca 15–20 minut, měla by být v souladu s ŠVP a navazovat na zaměření tematického plánu dané mateřské školy. Obsah vaší přípravy doporučujeme konzultovat i s vyučujícím předmětu *Didaktika hudební výchovy 2 s reflektovanou praxí.*

Okruhy hudebně výchovných činností k didaktické praxi k výběru:

1. Vokální činnosti:
    a) Rozezpívání – držení těla, dechové cvičení, obličejová gymnastika, artikulační cvičení, cvičení na tvoření hlavového tónu, hlasová cvičení
    b) Nácvik jednohlasé písně

2. Hudebně-pohybové činnosti:
    a) Elementární pohybový prvek – hra na tělo
    b) Taneční prvek
    c) Pohybová improvizace

3. Rytmické a rytmicko-pohybové činnosti:
    a) Deklamace textu s doprovodem hry na tělo
    b) Deklamace textu s doprovodem na rytmické bicí nástroje
    c) Jednoduchý rytmický dvojhlas
    d) Rytmická improvizace

4. Instrumentální činnosti:
    a) Rytmický doprovod k již nacvičené písni (předem nutná domluva s provázejícím učitelem)
    b) Rytmicko-melodický doprovod k již nacvičené písni (předem nutná domluva s provázejícím učitelem)
    c) Instrumentální improvizace

5. Percepční činnosti – sluchové:
    a) Sluchová analýza – rozlišování zvuku a tónu
    b) Vlastnosti tónu
    c) Hra s tóny 1 – vzestupná a sestupná řada tónů
    d) Hra s tóny 2 – dur/mollová tonalita

6. Percepční činnosti – poslechové:
    a) Intuitivní deskripce
    b) Intuitivní poslech – nonverbální vyjádření (pohybem)
    c) Intelektuální forma poslechu na základě vybraných poslechových skladbiček pro klavír (hudebně vyjadřovací prostředky – dynamika)
    d) Intelektuální forma poslechu na základě vybraných poslechových skladbiček pro klavír (hudebně vyjadřovací prostředky – tempo)
    e) Intelektuální forma poslechu na základě vybraných poslechových skladbiček pro děti (hudebně vyjadřovací prostředky – hudební barva / hudební nástroje)
    f) Hudební pohádky Ilji Hurníka (onomatopoické vyjádření)

Poznámka: Hudebně tvořivé činnosti – improvizace a prvky elementárního komponování jsou uplatněny v rámci činností hudebně pohybových, rytmických a instrumentálních – viz výčet výše (například pohybová improvizace, rytmická improvizace, instrumentální improvizace).

Po realizaci hudebně výchovné aktivity v praxi by měla proběhnout krátká ústní reflexe s kolegou (praktikujícím studentem) a provázejícím učitelem, měly by být analyzovány důležité situace, které v rámci hudebně výchovné činnosti nastaly. Přípravu, popis průběhu a reflexi si následně zpracujete písemnou formou a odevzdáte vyučujícímu předmětu ve stanoveném termínu (ne však později než 14 dní před koncem semestru). Poslední den praxe by měl provázející učitel potvrdit vaši docházku na předepsaném formuláři (viz příloha 13).

2.7.3 Požadavky na zakončení

Požadavkem k ukončení je odevzdání hodnoticího formuláře od provázejícího učitele z MŠ a vaše reflektovaná písemná příprava. Zpracované písemné a odevzdané reflexe a sebereflexe budou v závěrečném setkání (v rámci rozvrhované blokové výuky) probrány a reflektovány oborovým didaktikem a ostatními studenty. Proběhne společné sdílení a vyhodnocení pozitiv a negativ didaktické praxe, nabytých zkušeností a další návrhy na možná alternativní řešení a vzájemná doporučení do další profesní praxe.

Vypracované, pilotované a reflektované přípravy doporučujeme začlenit do vašeho profesního portfolia, které můžete využít v rámci SZZ (např. u okruhů č. 5, 6 a 9).

2.8 Reflektovaná praxe k výtvarným projektům

Reflektovaná praxe k výtvarným projektům je zařazena jako povinný předmět ve 4. semestru. Praxi budete moci vykonávat nejen v mateřských školách uvedených v tabulce 1, ale také v mateřské škole či dětské skupině v místě bydliště (je nutné konzultovat s vyučujícím). Termíny praxe si zvolíte po domluvě s provázejícím učitelem z MŠ. Praxe má celkový rozsah 12 hodin, její realizace by měla být rozložena do minimálně tří či více dní (zpravidla pátků). V rámci svého působení na pedagogické praxi budete aktivně využívat dříve získané poznatky z interpretace dětského výtvarného projevu. Při koncipování nabídky výtvarných činností zohledněte požadavky diferenciace předškolního vzdělávání a využívejte své odborné znalosti specifik dětského výtvarného projevu, jeho vývojových a typologických hledisek. Při projektování výtvarné činnosti reagujte na vzdělávací nabídku danou platným kurikulárním dokumentem, prokažte porozumění obsahu *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání*. Při koncepci částečně řízených a řízených výtvarných činností a výběru námětů vycházejte nejen z aktuálních tematických plánů mateřské školy, reagovat můžete na vzniklé situace, zážitky a spontánní činnosti dětí, které budete rozvíjet a využívat ke vzdělávacím záměrům (není třeba dané téma formálně výtvarně „popisovat“, ale aktivně s ním v interakci s dětmi pracovat). Předpokládáme, že prakticky projevíte znalosti z oborové didaktiky.

Teoreticko-praktická příprava pro *Reflektovanou praxi k výtvarným projektům* včetně následné prezentace realizovaných činností a sdílení zkušeností z praxe bude probíhat v rámci předmětu *Výtvarné projekty s reflektovanou praxí*.

2.8.1 Cíle a úkoly praxe

Cílem je rozvíjet schopnost koncipovat, realizovat a reflektovat na sebe navazující výtvarné činnosti, které mají charakter výtvarného projektu či výtvarné řady, realizovány budou se skupinou dětí v mateřské škole.

Charakteristika výtvarného projektu (výtvarné řady)

Výtvarné činnosti, které budou tvořit projekt (výtvarnou řadu), by měly být založeny na přímých zážitcích dítěte (prožitkové učení), měly by podporovat dětskou zvídavost a potřebu smyslově objevovat okolní svět a porozumět mu. Především by měly podněcovat radost dítěte z tvorby, dětskou imaginaci a zájem získávat zkušenosti, poznatky, zvládat další dovednosti, které by pak dítě mohlo dále uplatnit v nových kontextech. Při koncepci vzdělávací nabídky je třeba využívat přirozený tok dětských myšlenek, podporovat vznik originálních nápadů, vycházet ze spontánních tvůrčích činností a inspirovat se zájmy a zálibami dítěte. Výtvarné činnosti by měly dítěti nabízet příležitosti poznávat a prozkoumat určitý fenomén a porozumět mu více do hloubky. I proto by měly být koncipovány na principech výtvarných řad a projektů. Vhodné jsou proto aktivity, které obsahují např. experiment a práci s otevřeným koncem, činnosti, které mají herní aspekt, akceptují chybu jako přirozenou součást procesu hledání apod. Nabídka by měla podporovat rozvoj tvořivých schopností dítěte a jeho sebevyjádření („výtvarné sebevědomí“), které uplatní při hledání vlastní cesty ve způsobu a formě výtvarného ztvárnění tématu či objevování osobitého výrazu (namísto kopírování daného vzoru, postupu či námětu).

Připravujte tedy dětem podnětné, bezpečné a tvůrčí prostředí, plánujte a iniciujte výtvarné činnosti v rámci širší vzdělávací nabídky. Dílčí vzdělávací cíle promýšlejte v souvislosti s očekávanými klíčovými kompetencemi a zároveň s očekávanými výstupy. Výtvarná činnost by měla zahrnovat či vzájemně propojovat zvláště tyto cíle (vzdělávací nabídka by měla integrovat co nejvíce vzdělávacích oblastí):

- **rozvoj a užívání všech smyslů**, zapojování smyslů, hlubší poznávání pomocí smyslů (vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo);
- **kultivace představivosti a fantazie** (Dítě a jeho psychika);
- **rozvoj tvořivosti** (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření; Dítě a jeho psychika);
- **rozvoj zájmu o formy neverbálního sdělení** (např. výtvarného, tak aby dítě tvořilo rádo a s nadšením, aby nemělo nikdy strach z tvorby, aby se nebálo, že něco pokazí apod.; Dítě a jeho psychika);
- **rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě – získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti** (se svým dílem, výkonem, projevem a se sebou samým; Dítě a jeho psychika);
- **rozvoj schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit**, rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání (Dítě a jeho psychika);
- **rozvoj kooperativních dovedností a prosociálních postojů** (při skupinové interakci a tvorbě; Dítě a ten druhý);
- **rozvoj schopnosti projevovat se autenticky** (Dítě a společnost);
- vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, **pozitivních vztahů ke kultuře a umění** (Dítě a společnost); **rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat** (Dítě a společnost).

Tematické zaměření výtvarného projektu (výtvarné řady):

Téma: 1. Kulturní, umělecké či přírodní inspirace spjaté s okolím mateřské školy jako východisko výtvarných a dalších tvůrčích činností

Téma: 2. Individuální téma propojené s tematickým plánem a zážitkovými aktivitami dětí (nutno konzultovat s didaktikem)

Fáze vzniku výtvarného projektu (výtvarné řady):

1. **Plánování, příprava a organizace:** Východiskem pro plánování by se měly stát konkrétní situace, přímé zážitky z cesty k zajímavému místu, přírodnímu úkazu, kulturnímu, uměleckému objektu v blízkém okolí školy a hledání inspirace přímo na místě s aktivním zapojením dětí. (Příklady míst a jevů: kulturní událost, které se děti účastní; kulturní či umělecký objekt, stavba: památný strom, boží muka, kostel na náměstí, kašna, socha ve veřejném prostoru apod.; zajímavé místo v přírodě: potůček, pramen, starý strom v lese; zajímavé jevy či objekty: včelí úly, kvetoucí sad, nádraží, stará továrna, statek apod.). Podstatnou součástí je **konkretizace dílčích cílů (v souvislosti s kompetencemi) a očekávaných výstupů**, která slouží k pozdějšímu zhodnocení výsledků činnosti.

2. **Realizační fáze:** Vytváření podnětné atmosféry, bezpečného a tvůrčího prostředí. Vytvoření příležitostí, jak se s místem/jevem seznámit více do hloubky a projevit osobní vztah, emoce, zkušenosti. Prozkoumávání a objevování pomocí „různých smyslů“ a vyjadřování prožitků, poznatků a zkušeností prostřednictvím různých vyjadřovacích prostředků. Pozorování zájmů a zaujetí dětí. Motivace dětí k tomu, aby si samy všímaly, objevovaly a jedinečně jevy vnímaly (detaily, celek, barvy, povrchy, struktury, souvislosti apod.). Komunikace s dětmi. Nabídka a **výběr výtvarných vyjadřovacích prostředků**. Během realizace lze činnost i dílčí vzdělávací cíle stále přizpůsobovat potřebám dětí, a to vzhledem k aktuální situaci. Iniciace výtvarných činností a průběžné hodnocení procesu a výstupů s dětmi. Realizace navazující výtvarné činností, která hravým, zábavným a přiměřeným způsobem umožní dětem hlubší poznání a prožívání v prostorách školky i v prostorách venkovních.

3. **Hodnocení výsledků činnosti:** Uvažování o dalších variantách a navazujících aktivitách tak, aby vznikl smysluplný celek – projekt (nikoli výtvarně materiálové variace jednoho námětu).

Na závěr vyhodnotíte zvolené metody a organizaci svých vzdělávacích pokusů ve vztahu k naplánovaným cílům. V sebereflexi se zamyslíte a zhodnotíte naplnění dílčích cílů ve vztahu k očekávaným a realizovaným výstupům. Vyhodnotíte tedy celkový přínos a smysl výtvarného projektu pro rozvoj dětí.

2.8.2 Průběh praxe

Nejprve se seznámíte s možnostmi tvorby dětí konkrétní mateřské školy: budete si všímat spontánních výtvarných činností a převažujícího způsobu vedení tvorby dětí, budete sledovat děti přímo při tvorbě v rámci spontánní i řízené aktivity; zhodnotíte možnosti materiálního vybavení mateřské školy; zaznamenáte a okomentujete výtvarné výstupy (vystavené obrázky apod.); vytvoříte písemný popis a komentář zúčastněného pozorování, doložíte fotodokumentací.

Následně budete koncipovat výtvarné činnosti, které budou naplňovat charakteristiku výtvarné řady či projektu, realizujete je v praxi. Mělo by se tedy jednat o soubor na sebe navazujících tvůrčích činností, které se mohou prolínat s hudebními, pohybovými, dramatickými aj. expresivními projevy dětí. Projekt by měl obsahovat nejen činnosti, které budou probíhat v prostorách školy, ale také by měl směřovat k tvorbě v exteriéru (příroda, park, hřiště, zahrada, galerie apod.). Minimálně dvě navržené aktivity projektu by bylo vhodné uskutečnit v rámci praxe se skupinou dětí v mateřské škole (podle možností a programu konkrétní mateřské školy). Všechny činnosti výtvarné řady (projektu) si sami prakticky vyzkoušejte – je důležité mít praktické zkušenosti, jak zvládat výtvarný postup, poznat jeho alternativy, abyste se vyvarovali náročných a nepřiměřených postupů a abyste byli schopni flexibilně reagovat na nastalou situaci, poradit dětem apod. Vždy konkretizujte očekávané výstupy, ty poslouží k závěrečnému zhodnocení splnění dílčích cílů (viz projektování v předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání*).

Před samotnou realizací celkovou koncepci výtvarného projektu konzultujte s vyučujícím (didaktikem), diskutujte o svých představách/realizacích s ostatními studenty. Na závěr (po realizaci v MŠ) vše v ucelené podobě odprezentujete (text, obrazová dokumentace). V následné reflexi se zamýšlejte a porovnávejte plánované cíle se skutečnými výstupy. Text s fotodokumentací výtvarného projektu (výtvarné řady) průběžně doplňujte o další nové poznatky, nápady či myšlenky vyplývající ze společné reflexe.

Tyto aktivity by se měly odehrávat v rámci výuky předmětu *Výtvarné projekty s reflektovanou praxí.*

2.8.3 Požadavky na zakončení

Podmínkou ke splnění zápočtu je odevzdání hodnoticího formuláře od provázejícího učitele z mateřské školy (příloha 15) a závěrečná prezentace (částečně) realizovaného výtvarného projektu ve výuce předmětu *Výtvarné projekty s reflektovanou praxí*. Fotodokumentace a text doplněný o rozšiřující poznatky vyplývající ze společné reflexe, která probíhá vzájemným sdílením zkušeností mezi studenty i vyučujícím, mohou sloužit pro další využití v rámci profesního portfolia.

2.9 Souvislá pedagogická praxe

Souvislá pedagogická praxe probíhá v zapojených mateřských školách v prvních třech týdnech pátého semestru v době od 8.00 do 14.00 hodin. Doba praxe je rozdělena na přímou pedagogickou činnost studenta v době od 8.00 do 13.00 hodin a zpravidla se kryje s přímou činností provázejícího učitele. Čas mezi 13. a 14. hodinou je věnovaný reflexi dopoledních činností, tedy přímé pedagogické činnosti nejprve provázejícího učitele (první hospitační týden), poté i vaší (zbývající dva týdny).

Praxe je vzhledem k počtu studentů realizována ve všech spolupracujících, fakultních i klinických mateřských školách (viz tabulka 1), protože na této praxi již není možné, aby bylo ve třídě více studentů. Vždy musí jít o jednoho studenta u jednoho provázejícího učitele, respektive o jednoho studenta v jedné třídě mateřské školy. V přípravné fázi (zpravidla v červenci a srpnu) je potřeba zaevidovat si praxi v IS.

Často se tak stává, že praxi realizujete ve zcela novém prostředí. Jen málokterý ze studentů může realizovat souvislou praxi v mateřské škole, ve které uskutečňoval praxe v minulých třech semestrech. Praxe vám umožňuje vystupovat v roli učitele, připravit a realizovat komplexní projekt. V rámci projektu pak řešíte jednotlivé pedagogické situace v konkrétních podmínkách mateřské školy.

2.9.1 Cíle a úkoly

Souvislá praxe svým charakterem navazuje na praxi kurikula předškolního vzdělávání, neboť vaším úkolem je realizovat připravený tematický plán (případně dva tematické plány). Cílem této praxe je poskytnout vám prostor k uplatnění vašich teoretických znalostí i praktických

zkušeností získaných v průběhu prvních dvou let studia. Jde tedy o důslednou integraci teoretické a praktické složky přípravy učitelů. Praxe by měla vést k upevňování a rozvíjení všech profesních dovedností popsaných v profilu absolventa, které vycházejí z *Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy* (Syslová & Chaloupková, 2015; příloha 3). Na této praxi provádíte poprvé hodnocení pokroků dětí, tedy výsledků vzdělávání v krátkém časovém úseku. Reflexe vlastní práce se rozšiřuje o další oblasti *Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy.* Kromě původních dvou oblastí (*prostředí pro učení* a *podpora učení*) reflektujete také oblasti *plánování vzdělávání, hodnocení vzdělávacích pokroků dětí, reflexe vzdělávání* a *profesní rozvoj*. Z výsledků sebereflexe následně formulujete cíle směřující k rozvoji vašich profesních dovedností.

2.9.2 Průběh praxe

Vaším úkolem v prvním týdnu praxe je hospitovat u provázejícího učitele. Z tohoto týdne pořizujete záznamy, které vám slouží k lepšímu diagnostikování zájmů dětí, případných obtíží, které se objevují buď u jednotlivých dětí, nebo ve třídě jako celku. Vzhledem k termínu praxe může jít např. o adaptační obtíže jednotlivých dětí, nedodržování pravidel v rámci většiny dětí ve třídě apod. Naopak můžete identifikovat např. to, že většina dětí jeví zájem o změny v přírodě, kterých si všimly při cestě do mateřské školy nebo při pobytu venku apod. Tato zjištění vám pak slouží jako východisko pro formulování tématu a vzdělávacích cílů v souladu se situačním a prožitkovým učením.

V rámci hospitačního týdne je vhodné, abyste prostudovali dokumentaci školy a třídy (pokud jste v ní nepůsobili v předcházejících třech semestrech). Jde zejména o seznámení se školním vzdělávacím programem, způsobem plánování třídního vzdělávacího programu, vedením záznamů o dětech (portfolií) atd.

Na základě získaných informací z diagnostických záznamů o dětech, poznávání prostředí a dalších okolností zpracujete ve spolupráci s provázejícím učitelem projekt, resp. tematický plán. Plán lze zpracovat zvlášť na jednotlivé týdny, ale vhodnější způsob je zpracovat plán na dva týdny jako jeden celek. Při zpracování projektu vycházíte ze znalostí předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání* (Syslová & Štěpánková, 2017). **Zvolené téma by tedy mělo odpovídat zájmům či případným obtížím, které jste diagnostikovali v prvním hospitačním týdnu.**

V dalších dvou týdnech již realizujete projekt (projekty), který jste si připravili. Stejně jako v předcházející praxi, i v této je potřeba každý den uskutečnit reflexi procesu vzdělávání. Každodenní reflexe (13.00–14.00) vám pomůže na konci praxe provést sebereflexi vlastních profesních dovedností. Zpětná vazba provázejícího učitele má nezastupitelné místo v podpoře rozvoje vašich reflektivních dovedností, neboť ovlivňuje to, jak se následně vidíte a hodnotíte. Poskytnutím konkrétních příkladů vám může provázející učitel přiblížit, zda se hodnotíte objektivně, zda se nepodhodnocujete, či naopak nenadhodnocujete. Současně vám může být provázející učitel nápomocen při formulaci cílů dalšího rozvoje.

2.9.3 Požadavky na zakončení

Po realizaci projektu provedete písemnou sebereflexi do hodnoticího formuláře (příloha 16). Následně provede hodnocení také provázející učitel. Po absolvování praxe zašlete projekt i sebe/hodnocení vyučujícímu jako podklad pro konzultaci. Konzultace probíhá zpravidla ve tříčlenných skupinách, abyste mohli sdílet svoje zkušenosti z praxe a poskytovat si vzájemné hodnocení projektů / tematických plánů. Tyto reflektované výstupy včetně tematického plánu zaujímají ve vašem profesním portfoliu velmi významné místo, neboť mohou sloužit jako doklady hned u několika okruhů SZZ z pedagogiky a psychologie (3, 4, 5, 6, 9, 10).

2.10 Reflektovaná praxe k praktiku tělesné výchovy a výchovy ke zdraví

Povinný předmět *Reflektovaná praxe k praktiku z tělesné výchovy a výchovy ke zdraví* je zařazen v 5. semestru. Realizace praxe je rozložena do několika dní – pátků – v 9. až 11. týdnu v semestru, v celkovém rozsahu 12 hod. Praxi budete vykonávat zejména v zapojených MŠ (viz tabulka 1). Další možností je, po konzultaci s vyučujícím předmětu, zvolit mateřskou školu v místě bydliště.

Praxe je propojena s předmětem *Praktikum z tělesné výchovy a výchovy ke zdraví s reflektovanou praxí.* Budou jí proto předcházet úvodní lekce/semináře, zahrnující přípravu na realizaci vyučovacích pokusů v praxi mateřských škol, osvojení si základních metod pozorování a hodnocení řízených pohybových aktivit a aktivit týkajících se výchovy ke zdraví. Následovat budou „tréninkové“ ukázky modelových řízených pohybových aktivit v tělocvičně a ukázky modelových řízených aktivit z oblasti výchovy ke zdraví. Teprve po této přípravě budete realizovat v mateřských školách (v herně, na hřišti, v přírodním prostředí) vyučovací pokusy na daná témata v integraci tělesné výchovy s výchovou ke

zdraví. Při přípravě aktivit pro praxi budete vycházet z poznatků získaných v předchozích teoretických i praktických předmětech vztahujících se k tělesné výchově a výchově ke zdraví. Konkrétně se jedná o předměty *Základy gymnastiky a psychomotoriky*, *Základy atletiky a atletických her*, *Tělesná výchova a výchova ke zdraví v předškolním vzdělávání* a *Tělesná výchova a výchova ke zdraví s didaktikou*. Závěrečný seminář bude věnován evaluaci a sebereflexi vašich vyučovacích pokusů.

2.10.1 Cíle a úkoly

Cílem praxe z tělesné výchovy a výchovy ke zdraví je prokázání znalosti oborové didaktiky prostřednictvím praktické aplikace zásad didaktiky tělesné výchovy a výchovy ke zdraví do prostředí MŠ. **Hlavním úkolem** bude realizace připravených a předem konzultovaných aktivit se zaměřením na očekávané výstupy korespondující s tělesnou výchovou a výchovou ke zdraví.

Východiskem jsou reflektované modelové vyučovací pokusy studentů, na jejichž základě realizují didakticky propracované pohybové aktivity a aktivity týkající se výchovy ke zdraví dětí. Důležité je, abyste se neomezovali pouze na poznatky z tělesné výchovy či výchovy ke zdraví, ale uměli vnímat široké propojení se všemi vzdělávacími oblastmi. V RVP PV je definováno pět vzdělávacích oblastí pro rozvoj osobnosti dítěte. Tělesná výchova nejvíce prostupuje oblastí biologickou – Dítě a jeho tělo. Výchova ke zdraví pak prostupuje všemi oblastmi. V angličtině je pro tento celostní pohled užíván pojem *wellbeing*. V českém jazyce není pro tento výraz přesný jednoslovný překlad. Opisem by tak mohl být označován člověk, který si cítí biopsychosociálně dobře. Faktory, které to ovlivňují, jsou zdravá a vyvážená strava, psychická a sociální pohoda, zdravé prostředí a pohyb. Právě proto by radost z pohybu a pozitivní přístup k činnostem podporujícím návyky zdravého způsobu života měly být hlavním motivem realizovaných výstupů.

2.10.2 Průběh praxe

Plánování, příprava a organizace

Ještě před tím, než začnete s plánováním řízených aktivit pro praxi, je nutné, abyste navázali kontakt se zvolenou mateřskou školou. Důvodem je především domluva s provázejícím učitelem na tématu, kterému se budete při svém pedagogickém působení věnovat. Je vhodné vyvarovat se námětové kolizi a zpracovat plán tak, aby zvolené téma aktivit korespondovalo

s tematickými plány v daném období ve zvolené třídě. Příprava by měla vycházet z poznatků o třídě, tělesné výchově a výchově ke zdraví a být v souladu s RVP PV.

Realizační fáze

Úkolem, který máte při prvotní návštěvě mateřské školy, je rekognoskace prostředí. Z pohledu tělesné výchovy je potřeba se zaměřit na prostor vhodný pro lokomoční pohyb v interiéru i exteriéru mateřské školy a vybavení školy vhodnými pomůckami. V případě, že mateřská škola využívá i prostory jiných organizací pro rozvoj pohybových dovedností dětí (např. tělocvičny nebo sportovní areály v okolí), je nutné nejen prohlédnout tento prostor a vybavení (náčiní, nářadí), ale zjistit i časový plán využívání sportoviště danou třídou. S ohledem na výchovu ke zdraví je důležité při praxi sledovat i další aspekty, jakými jsou např. pitný režim a jeho realizace, skladba jídelníčku a jeho vyváženost, podmínky pro vytváření a upevňování hygienických návyků či možnost odpočinku dle potřeb dětí.

Důležité je také sledovat aktivity směřující k udržitelnému životu, jakými může být třídění odpadu, šetrné zacházení se zdroji (voda, elektřina) apod. V rámci režimu dne bude nutné zaměřit se na sledování spontánních, nepřímo řízených a řízených činností, které jsou zaměřené na tělesnou výchovu a výchovu ke zdraví.

Na základě získaných informací zpracujete přípravu řízené či částečně řízené činnosti pro skupinu dětí. K realizaci můžete využít různé organizační formy a způsoby učení předškolních dětí, se kterými jste se seznámili v průběhu studia. Při zpracování přípravy činností vycházejte ze znalostí předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání*, a přípravu je vhodné konzultovat i s provázejícím učitelem.

Praxi v mateřské škole budete vykonávat ve dvojicích tak, abyste si mohli vzájemně zaznamenat (natočit) realizovaný výstup. Především pro zachování autentičnosti výstupu je důležité, aby s dětmi pracoval vždy pouze jeden praktikující student bez asistence ostatních (pedagogů nebo studentů) a následně teprve druhý či druhá z dvojice. Může se tak dít například až během následující návštěvy v mateřské škole.

Hodnocení výsledků

Realizované výstupy si nejdříve zhodnotíte vzájemně s kolegou či kolegyní, kteří realizovali praxi ve stejné třídě. Následně si připravíte sebereflexi videonahrávky, kterou budete

prezentovat na závěrečném semináři. Vaše výstupy zhodnotí také provázející učitel a toto hodnocení zaznamená do hodnoticího formuláře (příloha 17).

Na závěrečném semináři proběhne společná diskuse s vyučujícím a ostatními studenty, ve které budete hodnotit dosažení zvolených cílů a jejich souvislost se zvoleným tématem. Zároveň budeme společně hledat možná propojení s dalšími tématy, obměnu motivací a navrhovat úpravy činností. Budeme společně sdílet a porovnávat poznatky o třídě (prostor pro pohyb, režim dne, množství řízených, nepřímo řízených, spontánních pohybových aktivit, pitný režim, stravování, hygienické návyky…) a zamýšlet se nad pozitivy či negativy jednotlivých zjištění.

2.10.3 Požadavky na zakončení

Podmínkou k udělení zápočtu je realizace činností zaměřených na očekávané výstupy týkající se tělesné výchovy a výchovy ke zdraví, prezentace realizovaného výstupu na videozáznamu a předložení hodnoticího formuláře (příloha 17). Očekáváno je aktivní zapojení do hodnocení ostatních výstupů a kreativní a funkční práce s RVP PV v návaznosti na oborovou didaktiku.

2.11 Klinická praxe

Klinická praxe probíhá u studentů programu *Učitelství pro mateřské školy* na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v mateřských školách v celé České republice. Je na vašem rozhodnutí, kterou mateřskou školu, **s výjimkou zapojených mateřských škol** (viz tabulka 1), zvolíte. Praxe je realizována v prvních pěti týdnech šestého semestru v době od 8.00 do 14.00 hodin. Pro tuto praxi máte stanoveny stejné úkoly jako při souvislé praxi.

Klinická praxe má tedy klíčové postavení mezi všemi pedagogickými praxemi, neboť již směřuje k ověření vaší připravenosti vstoupit do reálné praxe. Důležitou součástí této praxe jsou dva reflektivní semináře. První z nich probíhá v pátek třetího týdne realizace praxe, druhý po jejím ukončení.

2.11.1 Cíle a úkoly

Tato praxe je již zaměřena na hlubší porozumění realitě předškolního vzdělávání v méně „laboratorních“ podmínkách, než poskytovaly zapojené mateřské školy. Jedním z cílů praxe je zmírnit „šok z reality“. První reflektivní seminář má za cíl sdílet zkušenosti z různých

mateřských škol v České republice formou prezentací a následného porovnání se zkušenostmi z praxí v zapojených mateřských školách. Toto sdílení může přispět k vytvoření reálného obrazu o předškolním vzdělávání v České republice, jeho variabilitě, problémech a směřování.

Druhý seminář má pomoci uvědomit si, jaké nároky na vás budou kladeny po nástupu do zaměstnání a jakou podporu jako začínající učitelé budete potřebovat. Formulace cílů vašeho dalšího profesního směřování vám může pomoci ve vašich profesních začátcích. V rámci druhého semináře budete pracovat se svými profesními portfolii a budete mít možnost uspořádat si je pro prezentaci u státní závěrečné zkoušky.

2.11.2 Průběh praxe

Vaším úkolem v prvním týdnu praxe je hospitovat u provázejícího učitele. Z tohoto týdne pořizujete záznamy, které vám slouží k lepšímu diagnostikování zájmů dětí, případných obtíží, které se objevují buď u jednotlivých dětí, nebo ve třídě jako celku. Tato zjištění vám pak slouží jako východisko pro formulování tématu a vzdělávacích cílů v souladu se situačním a prožitkovým učením.

V rámci hospitačního týdne je důležité prostudovat dokumentaci školy (seznámit se s ŠVP, způsobem plánování třídního vzdělávacího programu, vedením záznamů o dětech atd.). Na základě informací získaných z diagnostických záznamů o dětech, poznávání prostředí a dalších okolností zpracujete ve spolupráci s provázejícím učitelem projekt, resp. tematický plán. Plán lze zpracovat zvlášť na jednotlivé týdny, ale vhodnější způsob je zpracovat plán na dva týdny, případně na celý měsíc. Při zpracování projektu vycházejte ze znalostí předmětu *Teorie kurikula předškolního vzdělávání* (Syslová & Štěpánková, 2017). **Zvolené téma by mělo odpovídat zájmům dětí a případným obtížím, které jste diagnostikovali v prvním hospitačním týdnu.**

V dalších čtyřech týdnech již realizujete projekt (projekty), který jste si připravili. Stejně jako v předcházející praxi, i v této je potřeba každý den uskutečnit reflexi procesu vzdělávání. Každodenní reflexe (13.00–14.00) vám pomůže na konci praxe provést sebereflexi vlastních profesních dovedností. Zpětná vazba provázejícího učitele má nezastupitelné místo v podpoře rozvoje vašich reflektivních dovedností, neboť ovlivňuje to, jak se následně vidíte a hodnotíte. Současně vám může být provázející učitel nápomocen při formulaci cílů dalšího rozvoje.

V pátek třetího týdne praxe proběhne reflektivní seminář, na nějž je dobré připravit si krátkou prezentaci (cca 5 min.), ve které představíte MŠ, v níž praktikujete, a projekt, který jste si pro první dva týdny připravili, a krátce zhodnotíte dosavadní průběh praxe. Následovat bude diskuse o vašich zkušenostech a porovnání se zkušenostmi z praxí v zapojených mateřských školách.

Na druhý seminář je potřeba si přinést svoje profesní portfolio. Při skupinové práci budete mít možnost reflektovat svůj dosavadní profesní rozvoj a konzultovat svoje cíle profesního rozvoje. Součástí skupinových interakcí bude také hodnocení portfolií z hlediska jejich využití při státní závěrečné zkoušce.

2.11.3 Požadavky na zakončení

Kromě samotné praxe je požadavkem k ukončení také účast na obou reflektivních seminářích. Po realizaci praxe provedete písemnou sebereflexi do hodnoticího formuláře (příloha 18). Následně provede hodnocení také provázející učitel. Projekt/projekty i sebe/hodnoticí formulář zašlete vyučujícímu. Završením praxe je konzultace ve větších skupinách, na kterých vám bude poskytnuta zpětná vazba k projektům a sebe/hodnoticím formulářům od vyučujícího. Reflektované výstupy praxe včetně tematického plánu zaujímají ve vašem profesním portfoliu velmi významné místo, neboť mohou sloužit jako doklady hned u několika okruhů SZZ z pedagogiky a psychologie (3, 4, 5, 6, 9, 10).

ZÁVĚR

Publikace přímo navazuje na metodickou příručku *Podpora vedení studentů na praxi v mateřské škole*, určenou učitelům spolupracujících a fakultních mateřských škol Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, kteří provází praxí studenty programu *Učitelství pro mateřské školy*. Poskytuje studentům nejen celkový přehled pedagogických praxí, kterými budou v průběhu studia procházet, ale také podrobnější vhled do jejich obsahu.

V úvodu jsme se snažili studentům přiblížit nezastupitelnou roli provázejících učitelů jako reflektujících praktiků, kteří se snaží ve spolupráci s vyučujícími předmětu vytvářet ideální podmínky pro co nejefektivnější průběh praxí. Všechny praxe, kterými studenti v průběhu bakalářského studia projdou, jsou podrobně popsány tak, aby studenti porozuměli tomu, jak budou realizovány a jaké jsou kladeny požadavky na jejich úspěšné zakončení.

Stěžejní části textu jsou věnovány vysvětlení významu jednotlivých praxí. Často jsou totiž slyšet z různých stran požadavky na větší objem praxí absolvovaných v průběhu studia učitelství. Jak dokládá tato příručka, praxí v mateřských školách projdou studenti v průběhu studia na naší fakultě mnoho. Samotné navýšení počtu hodin, které studenti tráví v reálném pedagogickém procesu, však není a nemůže být jediným prostředkem pro zkvalitnění přípravy budoucích učitelů. Cílem autorů bylo proto přiblížit i další dimenzi praktického získávání zkušeností se způsobem vzdělávání dětí v mateřské škole, kterou je promyšlený systém jednotlivých typů praxí a jejich provázanost s teoretickou výukou. Velký důraz je kladen zejména na to, aby studenti maximálně využívali potenciálu praxí pro intenzivní rozvoj svých profesních kompetencí zejména prostřednictvím vytváření reflektivních dovedností a schopnosti sebereflexe.

Věříme, že informace, které jsme se pokusili formou předloženého textu nabídnout, přispějí k lepšímu pochopení významu praxí v aktuálním pojetí programu *Učitelství pro mateřské školy* a pomohou studentům lépe se připravit na jejich budoucí profesi.

LITERATURA

Clutterbuck, D. (2004). *Everyone Needs a Mentor*. *4th edition.* London: CIPD.

Day, Ch. (1993). Reflection: A necessary but not sufficient condition for professional development. *British Educational Research Journal, 19*(1), 83–93.

Day, Ch., Sammons, P., Stobart, G., Kington, A., & Gu, Q. (2007). *Teachers matter: onnectting work, lives and effectivenes*. Oxford: McGraw Hill.

Dewey, J. (1932). *Demokracie a výchova*. Praha: Jan Leichter.

Farrell, P. (2004). *Reflective practice in action: 80 reflective breaks for busy teachers.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Fook, J., & Askeland, G. (2006). The ‘critical ’in critical reflection. In S. White, J. Fook, & F. Gardner (Eds.), *Critical reflection in health and welfare* (s. 16–31). Maidenhead: Open University Press.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* New Jersey: Prentice Hall.

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován.* Kroměříž: Spirála.

Korthagen, F. A., Kessels, J., Koster, B., Lagerverf, B., & Wubbels, T. (2011). *Jak spojit praxi s teorií: Didaktika realistického vzdělávání učitelů.* Brno: Paido.

Korthagen, F. A., & Vasalos, A. (2005). Levels in reflection: core reflection as a means to enhance professional growth. *Teachers and Teaching: theory and practice, 11*(1), 47–71.

Lazarová, B. (2001). K možnostem reflexivní práce ve vzdělávání učitelů. In *Vzdělávat učitele. Příspěvky o inovativní praxi* (s. 54–70). Brno: Paido.

Manen, M. (1977). Linking ways of knowing with ways of being practical. Curriculum Inquiry, 6, 205–228.

Minaříková, E. (2014). Profesní vidění studentů učitelství anglického jazyka: jak vidí studenti výukové situace zachycené na videu? *Pedagogická orientace, 24*(5), 753–777.

Moon, J. A. (2004). *A handbook of reflective and experiential learning: Theory and practice*. London: Routledge-Falmer.

Nováčková, J. (2007). Pedagogický styl založený na zpětné vazbě. In Syslová, Z. (Ed.). *Školní vzdělávací programy a evaluace v mateřské škole.* [CD ROM] Praha: Verlag Dashöfer.

Opatření děkana pedagogické fakulty (4/2018), Statut fakultní školy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/ped/VPAN/opdek/statut_fakultnich_skol.pdf.

Painter, B. (2001). Using Teaching Portfolios. *Educational Leadership, 58*(5), 31–34.

Píšová, M. (2001). Fakultní učitel? Supervizor? Mentor? *Pedagogická orientace, 2*(21), 27–32.

Pihlaja, M. P., & Holst, T. K. (2013). How Reflective are Teachers? A Study of Kindergarten Teachers' and Special Teachers' Levels of Reflection in Day Care. *Scandinavian Journal of Educational Research, 57*(2), 182–198.

Píšová, M. (2005). *Klinický rok: Procesy profesního rozvoje studentů učitelství a jejich podpora*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Píšová, M., Najvar, P., Janík, T., Hanušová, S., Kostková, K., Janíková, V., Tůma, F., & Zerzová, J. (2011). *Teorie a výzkum expertnosti učitelské profese*. Brno: MuniPress.

Pollard, A., Collins, J., Maddock, M., Simco, N., Swaffield, S., Warin, J., & Warwick, P. (2006). *Reflective teaching: Evidence-informed professional practice*. London: Continuum.

Pravdová, B. (2014). *Já jako učitel: profesní sebepojetí studenta učitelství*. Brno: Masarykova univerzita.

Yeomans, R., & Sampson, J. (Eds.) (1994). *Mentoring in the Primary School.* London: The Falmer Press.

Schön, D. A. (1983). *The reflectivep ractitioner*. New York: Basic Books.

Svojanovský, P. (2016). Podpora reflexe studentů učitelství perspektivou jejich vzdělavatelů. In V. Švec, P. Svojanovský, & B. Pravdová (Eds.), *Determinanty účinnosti učitelských praxí* (s. 45–76). Brno: Masarykova univerzita.

Svojanovský, P. (2017). *Podpora reflexe praxe v učitelském vzdělávání* (Disertační práce). Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

Syslová, Z. (2015). Jak připravit učitele jako reflektivního praktika? In L. Danielová & J. Schmied (Eds.), *Sborník z mezinárodní vědecké konference ICOLLE 2015,* s. 499–508. Brno: Mendelova univerzita v Brně.

Syslová, Z. (2016). Rozvoj profesního vidění studentů oboru Učitelství pro mateřské školy. *Pedagogika, 66*(4), 440–454.

Syslová, Z. (2017). *Učitel v předškolním vzdělávání a jeho příprava na profesi*. Brno: MuniPress.

Syslová, Z., Horká, H., & Lazarová, B. (2014). *Od teorie předškolního vzdělávání k praxi v mateřské škole.* Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

Syslová, Z., & Hornáčková, V. (2014). Kvalita reflexe v profesním myšlení učitelek mateřských škol. *Pedagogická orientace, 24*(4), 535–561.

Syslová, Z., & Chaloupková, L. (2015). *Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/551

Syslová, Z., Kuchař, F., Schenková, H., Strakatá, M., & Štěpánková, L. (2016). *Proměna mateřské školy v učící se organizaci.* Praha: Wolters Kluwer.

Syslová, Z, & Parmová, L. (2017). Zkušenosti absolventů oboru Učitelství pro mateřské školy aneb „Na co mě vysoká škola (ne)připravila“. *Magister: reflexe primárního a preprimárního vzdělávání ve výzkumu, 5*(1), 7–28.

Syslová, Z., Píšová, M., Rodová, V., Grůzová, L., & Stadlerová, H. (2018). *Profesní portfolio v přípravném vzdělávání učitelů mateřských škol a 1. stupně základních škol.* Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1013

Syslová, Z., Píšová, M., Rodová, V., Černá, M., Grůzová, L., Nováková, E., & Stadlerová, H. (2018a). *Podpora tvorby profesního portfolia v přípravném vzdělávání učitelů mateřských škol a 1. stupně základních škol.* Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1151

Syslová, Z., & Štěpánková, L. (2017). *Projektování v mateřské škole*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/981

Tomková, A. (2018). *Portfolio v perspektivě reflektivně pojatého vzdělávání učitelů*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

Yendol-Hoppey, D., & Dana, N. F. (2007). *Reflective Educator´s Guide to Mentoring. Stregthening Practice Through Knowledge, Story, and Metaphor.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Zeichner, K., & Liston, D. (1996). *Reflective Teaching: an introduction.* Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1. Činnosti spolupracujících, fakultních a klinických mateřských škol 11
Obrázek 2. Charakteristika rolí provázejícího učitele 13

Tabulka 1. Seznam spolupracujících, fakultních a klinických mateřských škol k 1. 1. 2021 8
Tabulka 2. Přehled pedagogických praxí oboru Učitelství pro mateřské školy 17

PŘÍLOHY

Příloha 1 Okruhy ke státní závěrečné zkoušce studijního programu Učitelství pro mateřské školy z pedagogiky a psychologie 59
Příloha 2 Okruhy ke státní závěrečné zkoušce programu Učitelství pro mateřské školy z českého jazyka a literatury 64
Příloha 3 Evaluační nástroj Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy 68
Příloha 4 Reflektivní listy pro vstupní pedagogickou praxi 78
Příloha 5 Požadavky na zpracování seminární práce – ESEJ 81
Příloha 6 Hodnoticí formulář průběžné pedagogické praxe 82
Příloha 7 Hodnoticí formulář asistentské praxe 86
Příloha 8 Záznam o reflektované praxi (JV) 89
Příloha 9 Záznam o reflektované praxi (LV) 91
Příloha 10 Tematický plán 93
Příloha 11 Hodnoticí formulář praxe kurikula předškolního vzdělávání 96
Příloha 12 Doporučená struktura přípravy HV 100
Příloha 13 Hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem (HV) 101
Příloha 14 Šablona přípravy výtvarných činností (VV) 102
Příloha 15 Hodnoticí formulář praxe k výtvarným projektům 103
Příloha 16 Sebehodnocení a hodnocení studenta/studentky na souvislé pedagogické praxi 104
Příloha 17 Hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem (TVaVkZ) 109
Příloha 18 Sebehodnocení a hodnocení studenta/studentky na klinické praxi 110
Příloha 19 Protokol o přijetí studenta/studentky na praxi 115

Příloha 1 OKRUHY KE STÁTNÍ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE STUDIJNÍHO PROGRAMU UČITELSTVÍ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY Z PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE[11]

Student si vybere otázku a má 20 min. na přípravu na její zodpovězení. U zkoušky odpovídá s dokladováním příkladů z praxe v portfoliu a s oporou o ně.

Kritéria pro hodnocení jednotlivých okruhů SZZ:

- Průkaznost praktických příkladů doložená v portfoliu studenta.
- Tvořivý přístup studenta, originalita praktického příkladu.
- Konzistentnost s teoretickými východisky.

1. Okruh: CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Pedagogicko-psychologická charakteristika dítěte předškolního věku (s důrazem na 2.–6. rok života dítěte). Pohled na dítě v historickém kontextu: J. A. Komenský, J. J. Rousseau. Pohled na dítě v psychologické vývojové perspektivě: fyzický vývoj, motorický vývoj, vývoj řeči, vývoj grafomotoriky. Kognitivní vývoj a jeho poruchy (vnímání, paměť, intelektové funkce, exekutivní funkce). Teorie mysli. Emoční vývoj. Psychické potřeby dětí v předškolním období; attachment (Bowlby, Ainsworhová), psychosociální vývoj (Erikson), vývoj sociálních vztahů, charakter vztahů s vrstevníky, dospělými a dětmi v různověkém kolektivu. Vývoj volních procesů. Vývoj sebepojetí dítěte. Tělesná, psychická a sociální zralost předškolního dítěte. Lateralita. Odklad školní docházky. Zralost a způsobilost ke školní docházce.

Literatura:

Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova*. Praha: Grada.
Komenský, J. A. (1992). *Informatorium školy mateřské.* Praha: Kalich.
Mertin, V., & Gillernová, I. (2015). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.
Pavlovská, M., Syslová, Z., & Šmahelová, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.
Rousseau, J. J. (1907). *Emil čili o výchově.* Přerov: Knihtiskárna Bartheldy a spol.
Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum.

2. Okruh: PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Metody diagnostiky (zásady vedení rozhovoru, pozorování, analýza produktů atd.). Oblasti diagnostiky a proces pedagogického diagnostikování v podmínkách mateřské školy. Vedení

[11] Okruhy ke státní závěrečné zkoušce jsou uveřejněny na webových stránkách katedry primární pedagogiky https://katedry.ped.muni.cz/primarni-pedagogika/pro-studenty-ms a jsou určeny pro studenty nastupující do studia v roce 2017 a později.

dokumentace a její zásady (vč. legislativy). Psychologická anamnéza (osobní, rodinná, školní). Psychologické testy. Chyby v diagnostikování. Etika práce s výsledky diagnostiky. Diagnostické portfolio dítěte. Spolupráce s PPP a SPC.

Literatura:

Bednářová, J., & Šmardová, V. (2008). *Školní zralost*. Brno: Computer Press.
Mertin, V., & Gillernová, I. (2015). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.
Sedláčková, H., Syslová, Z., & Štěpánková, L. (2012). *Hodnocení výsledků předškolního vzdělávání*. Praha: Wolters Kluwer.
Sindelárová, B. (2016). *Předcházíme poruchám učení*. Praha: Portál.
Syslová, Z., Kratochvílová, J., & Fikarová, T. (2018). *Pedagogická diagnostika v mateřské škole*. Praha: Portál.
Syslová, Z., & Kratochvílová, J. (2018). *Metodika pro učitele: Praktická příručka k diagnostickému nástroji PREDICT*. Praha: Raabe.

3. Okruh: ZPŮSOB UČENÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Specifika učení u dětí předškolního věku. Učení a paměť, učení a kognitivní rozvoj. Učení a emoce. Zákony a druhy učení. Kognitivní a učební styl. Pedagogický přístup Marie Montessori. Naivní teorie dítěte, pedagogické důsledky různých teorií učení (L. S. Vygotskij, behaviorismus, gestalt, humanistické, konstruktivistické teorie). Hra jako základní činnost dítěte předškolního věku, její význam, druhy her a jejich klasifikace, teorie a funkce hry (J. Huizinga, R. Caillios, J. Piaget), principy rozvíjení hravých činností, požadavky na hračku. Kreativita, fáze tvořivého procesu, rozvoj tvořivosti v MŠ.

Literatura:

Machková, E. (2004). Principy dramatické výchovy – hra. In *Jak se učí dramatická výchova* (s. 13–18). Praha: AMU.
Montessori, M. (2017). *Objevování dítěte.* Praha: Portál.
Montessori, M. (2012). *Tajuplné dětství.* Praha: Triton.
Pavlovská, M., Syslová, Z., & Šmahelová, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.
Piaget, J. (1999). *Psychologie inteligence.* Praha: Portál.
Suchánková, E. (2014). *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál.
Škoda, J., & Doulík, P. (2011). *Psychodidaktika. Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování.* Praha: Grada.

4. Okruh: PROJEKTOVÁNÍ

Ideová východiska a současné přístupy k projektové výuce (J. Dewey, V. Příhoda, Kolbův cyklus, učení a „aha moment“, řízené objevování). Východiska plánování, vztah cílů a obsahu (Bloomova taxonomie kognitivních cílů a její revize, taxonomie cílů v afektivní oblasti /Krathwohl/, taxonomie cílů v oblasti psychomotorické /Dave/). Gardnerova teorie mnohočetné inteligence. Cíl výchovy, prostředky výchovy. Propojení třídního a školního vzdělávacího programu. Projektová výuka, integrovaná tematická výuka.

Literatura:

Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení – teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál.
Kovaliková, S. (1993). *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála.
Kratochvílová, J. (2009). *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita.
Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
Syslová, Z., & Štěpánková, L. (2017). *Projektování v mateřské škole*. Brno: Masarykova univerzita.
Šmelová, E., & Prášilová, M., et al. (2018). *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.

5. Okruh: DIFERENCIACE VZDĚLÁVÁNÍ

Psychické stavy a vlastnosti dětí. Osobnostní charakteristiky (např. introvertní či úzkostné děti v MŠ). Specifika vyplývající z vývojové dynamiky (vč. vývoje motoriky a sociálního vývoje). Emoční procesy a stavy, emoční inteligence, empatie. Potřeby, zájmy, hodnoty, motivy. Druhy motivace. Vzdělávací strategie, metody a formy vzdělávání, vzdělávací nabídka.

Literatura:

Černý, V., Ilkovičová, K., & Grofová, K. (2016). *Děti a emoce*. Brno: Edika.
Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova*. Praha: Grada.
Krejčová, V., Kargerová, J., & Syslová, Z. (2015). *Individualizace předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.
Pfeffer, S. (2003). *Rozvíjíme emoce dětí: praktická příručka pro mateřské školy*. Praha: Portál.
Stuchlíková, I. (2007). *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál.

6. Okruh: INTERAKCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Vnímání druhého člověka, percepční a jiné kognitivní stereotypy, verbální a nonverbální komunikace, zásady efektivní komunikace, kultivace percepčních a komunikačních dovedností učitele MŠ. Vybrané pedagogické přístupy MŠ v současnosti (waldorfská pedagogika, vzdělávací program Začít spolu, Mateřská škola podporující zdraví, Lesní mateřské školy). Struktura sociální skupiny, klasifikace skupin, skupinové normy, struktura pozic a vztahů, skupinové role. Sociální interakce. Sociální učení: sociální posilování, imitace (observační učení), identifikace. Interakční styl učitele. Partnerský versus mocenský přístup ve výchově, respektování dítěte.

Literatura:

Carlgen, F. (1991). *Výchova ke svobodě. Pedagogika Rudolfa Steinera.* Praha: Baltazar.
Fendler, L. (2003). Teacher reflection in a hall of mirrors: Historical influences and political reverberations. *American Educational Research Association, 32*(3), 16–25.
Gardošová, J., & Dujková, L., et al. (2003). *Vzdělávací program Začít spolu*. Praha: Portál.
Havlínová, M., Lacinová, I., Petrasová, N., Syslová, Z., Šprachtová, L., & Vencálková, E. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole* (2. aktualizovaný program). Praha: Portál.
Heckmannová, H. (2016). *Pomalé rodičovství: Vědomá péče o děti – inspirativní přístup školky Nokken.* Praha: Dharma Gaia.
Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová, T. (2015). *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála.

Lukavská, E. (2003). *Pozor, děti!* Dobrá voda: Aleš Čeněk.
Lyons, N. (2010). Reflection and reflective inquiry: Critical issues, evolving conceptualizations, contemporary claims and future possibilities. In N. Lyons (Ed.), *Handbook of reflection and reflective inquiry: Mapping a way of knowing for professional reflective inquiry* (s. 3–22). NY: Springer.
Svobodová, E., & Švejdová, H. (2011). *Metody dramatické výchovy v mateřské škole.* Praha: Portál.

7. Okruh: SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Děti nadané, děti s deficity v dílčích funkcích, syndrom ADD/ADHD, poruchy autistického spektra (PAS). Projevy, příčiny, přístup pedagoga. Inkluze, integrace. Tvorba plánu pedagogické podpory (1. stupeň) a individuálního vzdělávacího plánu (2.–5. stupeň). Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními a s rodinou dítěte.

Literatura:

Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál.

8. Okruh: VZTAHY MŠ A RODINY

Současná rodina, funkce rodiny, charakteristické znaky funkční rodiny, výchovné styly v rodině, attachment, pedagogická diagnostika rodiny. Stavy rodinného systému (úplná, neúplná, doplněná, dysfunkční rodina, střídavá péče atd.). Socializace – fáze, produkty, socializace v MŠ. Sociální prostředí, adaptace a maladaptace. Historické milníky vývoje předškolní pedagogiky v českém prostředí (J. V. Svoboda, M. Riegrová, V. Příhoda, O. Chlup, A. Süssová, I. Jarníková). Vliv rodiny, vliv vrstevníků. Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání v pojetí RVP PV, formy spolupráce mezi MŠ a rodinou.

Literatura:

Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova*. Praha: Grada.
Lažová, L. (2013). *Mateřská škola komunikuje s rodiči: Výměna informací, řešení problémů.* Praha: Portál.
Lenderová, M., & Rýdl, K. (2006). *Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století*. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka.
Syslová, Z., Pavlovská, M., & Šmahelová, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.

9. Okruh: SEBEREFLEXE V PRÁCI UČITELE

Osobnost učitele, současné teorie osobnosti. Profesionalita učitele. Profesní kompetence učitele, sebe/reflexe, reflektivní techniky. Práce s vlastní emotivitou. Zvládání učitelského stresu, sociální opora, syndrom vyhoření (burn-out). Profesní vývoj učitele, supervize, mentoring. Profesní portfolio. Povinnosti předškolního pedagoga vyplývající z RVP PV.

Literatura:

Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada.
Syslová, Z. (2017). *Učitel v předškolním vzdělávání a jeho příprava na profesi*. Brno: Masarykova univerzita.
Syslová, Z., & Chaloupková, L. (2015). *Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

10. Okruh: HODNOTICÍ PROCESY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Charakteristiky kvalitní školy. Oblasti autoevaluace, její cíle, kritéria, metody, nástroje a techniky, plán autoevaluace. Sociální vztahy na pracovišti, sociální klima. Profesní indukce (začínající učitelé), mentoring a supervize. Plánování změn a rozvoje MŠ na základě (auto)evaluace.

Literatura:

Syslová, Z. (2012). *Autoevaluace v mateřské škole. Cesta ke kvalitě*. Praha: Portál.
Syslová, Z., Kuchař, F., Schenková, H., Strakatá, M., & Štěpánková, L. (2016). *Proměna mateřské školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer.

Příloha 2 OKRUHY KE STÁTNÍ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE PROGRAMU UČITELSTVÍ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY Z ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Student si vybere okruh a má 20 min na přípravu.

Zkouška je vedena jako rozprava (20 min).

Kritéria pro hodnocení jednotlivých okruhů SZZ:

- reflexe praktických zkušeností a jejich konzistentnost s teoretickými východisky;
- sebereflexe profesních dovedností spojených s rozvojem jazyka a předčtenářské gramotnosti dětí;
- kultivovanost mluvního projevu.

1. DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V SOUVISLOSTECH JAZYKOVÉ A LITERÁRNÍ VÝCHOVY V MŠ

Představení čtenářských kategorií a žánrových preferencí dětí v MŠ na příkladech děl hodnotné současné literatury pro děti a tzv. Zlatého fondu literatury pro děti.
Cíle a úkoly jazykové výchovy v MŠ. Vzdělávací nabídka s vazbou k očekávaným výstupům u dítěte na konci předškolního období. Rizika ohrožující úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga.

2. ROZVOJ KOMUNIKACE U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU PROSTŘEDNICTVÍM JAZYKOVÉ A LITERÁRNÍ VÝCHOVY V MŠ

Možnosti a limity v zapojení dětí do procesu literární komunikace v žánrech ústní lidové slovesnosti / autorské poezie / autorské pohádky.
Proces poznávání úrovně slovní zásoby dítěte v MŠ. Základní diagnostické metody pro získávání poznatků o úrovni jazykového vyjadřování dítěte. Zásady plánování jazykově výchovné práce.

3. VZTAH SLOVA A OBRAZU V LITERÁRNÍ VÝCHOVĚ; VZTAH SLOVA A POJMU V JAZYKOVÉ VÝCHOVĚ V MŠ

Propojení slova a obrazu v procesu tvořivé interpretace literárních textů v žánru obrázkové knížky / komiksu / kresleného seriálu / literatury beztextového typu.
Stavba slovní zásoby dítěte předškolního věku, sledování vztahu slova a pojmu s využitím jazykových prostředků synonymie, homonymie, antonymie, paronymie. Zvláštnosti tvoření slov u dětí.

4. ROZVOJ SLOVNÍ ZÁSOBY A PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI DĚTÍ S MOŽNOSTMI VYUŽITÍ REGIONÁLNÍ KULTURY

Utváření historického a místního povědomí u dětí předškolního věku na příkladech pověstí, mýtů a legend v daném regionu.
Zastoupení spisovných a nespisovných útvarů ve slovní zásobě dítěte předškolní věku (zvl. s přihlédnutím k rodnému dialektu). Odchylky od spisovného jazyka ve všech složkách jazykového vyjádření. Zvládnutí systému mateřského jazyka před začátkem školní docházky.

5. KVALITNÍ LITERATURA PRO DĚTI JAKO ZDROJ ESTETICKÉHO ZÁŽITKU

Charakteristika hodnotné a triviální literatury pro děti na příkladech autorské poezie / dětského časopisectví / umělecko-naučné literatury / návodné literatury.
Frazeologie jako jeden ze způsobů obrazného pojmenování v literatuře pro děti. Způsoby využití rčení, přirovnání a přísloví.

6. ROZVOJ KRITICKÉHO MYŠLENÍ, JAZYKA A PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI DĚTÍ V KONTEXTU SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Přesahy literatury pro děti do mediálního prostoru v příkladech adaptací a autorských osobností propojujících divadelní/televizní/filmovou tvorbu.
Využití základních metod a forem práce pro rozvíjení dětského vyjadřování v podobě reproduktivních i produktivních činností. Knihy a dětské časopisy jako zdroj rozvíjení předčtenářské gramotnosti s porozuměním a předvídáním. Rozvoj verbální a nonverbální komunikace prostřednictvím recitace a dramatizace.

7. PROSTŘEDKY K ROZVOJI IMAGINACE, TVOŘIVOSTI, JAZYKOVÉ HRY A OBRAZNOSTI

Posuny čtenářských kategorií dítěte ve vnímání poezie na příkladech děl tzv. Zlatého fondu literatury pro děti / písňových textů / současné autorské poezie.
Didaktické hry, jejich potenciál pro seberealizaci dětí a pro rozvoj komunikačních dovedností dětí. Význam motivace jako součást didaktických her.

8. ZAPOJENÍ RODINY DO ROZVOJE ŘEČI A PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI DĚTÍ

Rozvíjení spolučtenářství prostřednictvím tvorby dvoudomých autorů / nakladatelských počinů adresovaných všem čtenářským generacím. Zlatý fond literatury pro děti a jeho funkce v rozvoji předčtenářské gramotnosti dětí.
Užší spolupráce MŠ, rodiny a specializovaných pracovišť (logopedická ambulance, speciálně pedagogické centrum) při odstraňování poruch dětské řeči a odchylek ve výslovnosti hlásek. Ortoepie a ortofonie jako výchozí disciplíny pro poznání zvukové podoby mluvených spisovných projevů.

9. UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI DÍTĚTE Z HLEDISKA CÍLŮ LITERÁRNĚVÝCHOVNÝCH A JAZYKOVĚVÝCHOVNÝCH

Možnosti využití typologie autorské pohádky ve vztahu k rozvoji dítěte předškolního věku v oblasti literárněvýchovných cílů v MŠ.
Formování osobnosti dítěte rozvíjením všech jazykových rovin – lexikálně-sémantické, foneticko-fonologické, morfologicko-syntaktické a pragmatické.

10. ROZVOJ POSTOJŮ, HODNOT, VĚDOMOSTÍ A DOVEDNOSTÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Příběhová próza / próza s přírodní tematikou jako prostředek k tvorbě postojové a hodnotové složky předčtenářské gramotnosti dětí.
Hry pro jazykovou výchovu podporující abstraktní myšlení a vyšší úroveň promluv dítěte.

Literatura:

Bytešníková, I. (2012). *Komunikace dětí předškolního věku.* Praha: Grada.
Bytešníková, I. (2007). *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku.* Brno: Masarykova univerzita.
Čechová, M., Krčmová, M., & Minářová, E. (2008). *Současná stylistika.* Praha: Nakl. Lidové noviny.
Dorovský, I., & Řeřichová, V., et al. (2007). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1. Zahraniční spisovatelé.* Praha: Libri.
Gebhartová, V. (2011). *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.* Praha: Portál.
Haman, A. (1999). *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Praha: H & H.
Hrabák, J. (1977). *Poetika.* Praha: Československý spisovatel. (pouze vybrané kapitoly)
Hrabák, J. (1986). *Úvod do teorie verše*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. (pouze vybrané kapitoly)
Chaloupka, O. (1995). *Rodina a počátky dětského čtenářství.* Praha: Victoria Publishing.
Kolářová, I., Klímová, K., Hauser, P., & Ondráčková, K. (2012). *Český jazyk pro studující učitelství 1. stupně ZŠ.* Praha: Grada.

Krčmová, M., & Richterová, L. (1989). *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku*. Praha: SPN.
Krobotová, M. (2005). *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu.* Olomouc: Univerzita Palackého.
Lederbuchová, L. (2002). *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H.
Minářová, E. (2009). *Stylistika češtiny*. Brno: Masarykova univerzita. (zvláště kapitoly: III. Český národní jazyk a jeho stratifikace, VIII. Styl hovorový, IX. Styl odborný, XII. Styl řečnický)
Richterová, L. (1984). *Didaktická hra jako prostředek jazykové výchovy*. Brno: Masarykova univerzita.
Sieglová, N. (1991). *Nástin dějin literatury pro mládež a četby mládeže druhé poloviny 19. století*. Brno: Masarykova univerzita.
Štěpánek, V., & Hrabák, J. (1987). *Úvod do teorie literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
Šubrtová, M. et al. (2012). *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2. Čeští spisovatelé.* Praha: Libri.
Šubrtová, M. (2007). *Brněnské impulzy v literatuře pro děti. Z dějin světové literatury pro děti a mládež I.* Slavkov u Brna: BM Typo.
Tematické jednotky ITEM, Akademické nakladatelství CERM autorů M. Šubrtová, V. Vařejková, J. Toman.
Toman, J. (2008). *Konstanty a proměny moderní české poezie pro děti: tvorba, recepce, reflexe*. České Budějovice: Vlastimil Johanus.
Toman, J. (2007). *Didaktika čtení a primární literární výchovy.* České Budějovice: Jihočeská univerzita.
Urbanová, S. (2003). *Žánry, osobnosti, díla.* Ostrava: Ostravská univerzita.
Urbanová, S., & Rosová, M. (2005). *Žánry, osobnosti, díla: historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie*. Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta.
Urbanová, S. (2004). *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. Olomouc: Votobia.
Zítková, J. (2013). *Didaktika literární výchovy* (teorie literární výchovy aplikovaná na podmínky výchovného působení v mateřské škole) [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/el/1441/podzim2013/MSBP_LLM5/um/ nebo https://is.muni.cz/auth/el/1441/podzim2013/MSBK_LLM5/um/

Příloha 3 EVALUAČNÍ NÁSTROJ RÁMEC PROFESNÍCH KVALIT UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY

Východiskem *Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy* (Syslová, 2013) je Podkladový materiál pro tvorbu standardu kvality profese učitele (UN, 2010, roč. 113, č. 12, s. 15–18) a následně vytvořený nástroj Rámec kvalit profese učitele (Tomková et al., 2012).

Je charakteristikou vynikajícího učitele, více metou, ideálem než normou, standardem (v terminologii kategorií dříve zamýšleného kariérního řádu učitelů: začínající učitel – zkušený učitel – vynikající učitel – expert). Je metou, ke které tedy směřuje jak začínající, tak zkušený učitel.

Je charakteristikou kvalit učitele MŠ, absolventa bakalářského programu přípravného vzdělávání učitelů.

Smyslem vypracování Rámce profesních kvalit učitele je popis kvality a pomoc v profesním rozvoji učitele, je určen k tvorbě nástrojů k reflexi a sebereflexi a k posuzování kvality profesních činností učitele.

Předpokladem kvality profesních činností učitele je jeho jednání v souladu s etickými principy učitelské profese. To znamená, že učitel:

- dodržuje lidská práva. Nediskriminuje děti, jejich rodiče ani své kolegy. Dokáže pozitivně pracovat s odlišnostmi pramenícími z původu, vyznání a pohlaví.
- používá závazné právní normy platné pro svou profesi.
- jedná v souladu s ochranou osobních údajů dětí, jejich rodin i svých kolegů.
- řídí se etickými hodnotami altruistického chování (úcta k člověku a jeho rozvoji, ochrana života, pomoc slabšímu, sounáležitost, láska k lidem…).
- při svých profesních rozhodováních vychází z pojetí dítěte jako rozvíjející se osobnosti.
- do třídy vnáší demokratické principy jednání a soužití.
- je ochoten a schopen osvětlit svá rozhodnutí vztahující se k učení a výchově dětí – je odpovědný za prostředky, kterými instruuje a vychovává děti.
- jako součást třídního kurikula (aktuálně) zařazuje také etická témata, která se týkají nebo se mohou týkat jeho třídy (násilí, závislosti apod.).

Předpokladem kvality profesních činností učitele je rovněž nezbytná úroveň jeho profesních znalostí. Základní úroveň profesních znalostí učitele je garantována jeho kvalifikací, v tomto případě ukončeným bakalářským programem přípravného vzdělávání učitelů mateřských škol.

Profesní znalostní základna učitele zahrnuje zejména:

- pedagogické znalosti (se zvláštním důrazem na řízení a organizaci procesů vzdělávání);
- znalost předškolní pedagogiky;
- didakticko-metodickou znalost obsahu a specifické propojení oborů pedagogika (didaktika) a psychologie;

- znalost kurikula;
- znalost cílů, účelů a hodnot výchovy a vzdělávání i jejich filozofických a historických východisek;
- znalost vzdělávacího prostředí (v užším i širším slova smyslu), včetně rodinného prostředí;
- znalosti dětí a jejich charakteristik (psychologické znalosti) a individuálních vzdělávacích potřeb;
- znalost sebe samého.

Základem Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy jsou profesní činnosti. V těchto činnostech se projevují profesní kompetence učitele, chápané jako soubor profesních znalostí, dovedností, postojů, hodnot i osobnostních charakteristik. V Rámci profesních kvalit učitele jsou vyjádřeny v podobě kritérií kvality v následujících osmi oblastech:

1. Plánování vzdělávání
2. Prostředí pro učení
3. Procesy učení
4. Hodnocení pokroků dítěte
5. Reflexe vzdělávání
6. Rozvoj školy a spolupráce s kolegy
7. Spolupráce s rodiči a širší veřejností
8. Profesní rozvoj učitele

Kritéria kvality jsou rozpracována do příkladů ukazatelů (indikátorů) kvality, které dále konkretizují obsah jednotlivých kritérií kvality a ukazují možnosti argumentů a dokladů naplňování jednotlivých kritérií.

Oblasti, kritéria a příklady ukazatelů kvality profesních činností učitele:

1. Plánování

Učitel systematicky plánuje vzdělávání, tj. co, jak a proč se mají děti učit vzhledem ke vzdělávacím cílům stanoveným v kurikulárních dokumentech a s ohledem na individuální možnosti a potřeby dětí.

Učitel:

1. volí stěžejní přístupy a metody vzdělávání směřující k naplňování dlouhodobých vzdělávacích cílů;
    - *zařazuje do svých plánů výchovné a vzdělávací strategie, které jsou uvedeny v ŠVP;*
    - *volí vzdělávací strategie s ohledem na náročnost cílů.*

2. stanovuje dílčí vzdělávací cíle z hlediska dlouhodobých vzdělávacích cílů;
    - *rozpracovává dlouhodobé vzdělávací cíle na jednotlivé kroky s ohledem na vzdělávací potřeby dětí;*
    - *dokáže formulovat a vysvětlit vzdělávací cíl v souvislosti s očekávanými výstupy formulovanými v ŠVP a klíčovými kompetencemi dětí.*
3. k naplnění dílčích vzdělávacích cílů vybírá smysluplný obsah a promýšlí jeho návaznost, komplexnost a provázanost, volí vhodné metody a organizaci výuky;
    - *s oporou o znalost dětí a vzdělávacích cílů zdůvodní (vysvětlí) volbu přístupů a metod;*
    - *integruje do vzdělávacího obsahu všechny vzdělávací oblasti;*
    - *obsah vychází ze situací, ve kterých se děti nacházejí, tento obsah je zajímá.*
4. při plánování vychází z reflexe průběhu a výsledků předchozího vzdělávání;
    - *prokazatelně monitoruje průběh a výsledky vzdělávání.*
5. volí způsoby diferenciace a individualizace vzdělávání (vzdělávací cíle, obsah, metody a organizaci učení) dle potřeb konkrétních dětí;
    - *doloží, že plánuje pro různé typy dětí (např. podle teorie mnohačetné inteligence H. Gardnera), v přípravě plánuje navíc specifické činnosti pro jedno či více konkrétních dětí ve třídě;*
    - *začleňuje do svého plánu i aktivity navržené dětmi, čímž vychází vstříc potřebám, učebním stylům, schopnostem a dalším osobnostním charakteristikám dětí ve třídě;*
    - *vyměňuje si se zákonnými zástupci dětí informace o pokrocích dítěte a ve spolupráci s nimi stanovuje pro dítě krátkodobé i dlouhodobé cíle vzdělávání, které zapracovává do jeho záznamů.*
6. plánuje, z čeho a jak pozná, že u dětí dosáhl stanovených cílů. Rozhoduje o způsobu reflexe a hodnocení procesu a výsledků učení dětí;
    - *současně s cíli formuluje kritéria pro jejich hodnocení (očekávané výstupy).*
7. předvídá situace, které při učení mohou nastat, a promýšlí varianty jejich řešení;
    - *připravuje činnosti tak, aby je mohly realizovat i děti se speciálními vzdělávacími potřebami, děti integrované ad.*

2. Prostředí pro učení

Učitel ve třídě vytváří prostředí, v němž se děti cítí dobře a mohou pracovat s vysokým nasazením. Ke každému dítěti přistupuje jako k jedinečné lidské bytosti a bez předsudků.

Učitel:

1. vytváří prostředí vzájemné úcty a respektu;
    - *je ke každému dítěti zdvořilý a důsledně vyžaduje od dětí, aby byly zdvořilé vůči sobě navzájem, vyhýbá se ironii;*
    - *dává prostor k vyjádření vlastních zkušeností, názorů a představ dětí;*
    - *projevuje vstřícnost, vřelost, zájem a respekt každému dítěti.*

2. podporuje spolupráci mezi dětmi;
    - *analyzuje vztahy ve třídě a snaží se je pozitivně ovlivnit přiměřenými zásahy;*
    - *žádá a oceňuje vzájemnou pomoc mezi dětmi.*
3. vyjadřuje dětem důvěru a pozitivní očekávání, podporuje jejich sebedůvěru;
    - *staví na silných stránkách dítěte;*
    - *vytváří situace, ve kterých může dítě prožít úspěch, podporuje snahu dítěte, povzbuzuje ho („Zkus to ještě jednou, už jsi blízko, to dokážeš, neboj se…“).*
4. rozpoznává odlišné potřeby a možnosti jednotlivých dětí a reaguje na ně; projevuje porozumění pro jejich potřeby;
    - *aktivně získává informace o dítěti a jeho potřebách (např. vedením záznamů o dětech);*
    - *pomáhá dětem izolovaným a třídou odmítaným.*
5. dává dětem prostor pro vyjádření, naslouchá dětem a poskytuje jim zpětnou vazbu; dbá na to, aby si děti naslouchaly navzájem a aby naslouchaly učiteli;
    - *přesměrovává otázky dětí na jiné děti, děti často reagují na sebe navzájem;*
    - *rozvíjí a podporuje dovednost ocenit se navzájem;*
    - *poskytuje dostatek času na přemýšlení a odpověď;*
    - *povzbuzuje děti ke kladení otázek a oceňuje chuť se ptát;*
    - *nabízí činnosti, v nichž se děti učí rozlišovat a pojmenovávat své pocity a hovořit o nich;*
    - *zapojuje děti do rozhodování a umožňuje jim nést spoluodpovědnost za věci, které se jich týkají.*
6. zvládá chování dětí ve třídě, které je chápáno jako dodržování dohodnutého řádu a pravidel chování a soužití ve třídě; při řešení rušivého chování jedná rázně, důsledně, ale současně s důrazem na důstojnost a vzájemný respekt;
    - *rozvíjí dovednost spoluvytvářet a respektovat pravidla a řád;*
    - *podporuje děti ve slušném, ohleduplném a respektujícím chování vůči ostatním a v očekávání téhož chování od druhých;*
    - *upozorňuje dítě na konkrétní problémy jeho chování;*
    - *pro zvládání chování a upevňování dodržování pravidel využívá pozitivní zpětnou vazbu.*
7. přizpůsobuje prostředí třídy, její uspořádání a vybavení potřebám dětí a plánovaným činnostem, prostředí podporuje a umožňuje širokou škálu spontánních činností;
    - *pomůcky a materiály jsou dětem přístupné, mohou si je samostatně brát a využívat dle aktuálních potřeb a zájmů;*
    - *zapojuje děti do plánování uspořádání třídy, utváření prostředí třídy i jejího udržování;*
    - *vede děti k dodržování pravidel, k úklidu hraček, k péči o předměty;*

- *výtvory dětí umisťuje na výstavky, aby je mohli zhlédnout rodiče a ostatní děti, případně aby je mohly děti dále využívat ke hře;*
- *vybavení školy je efektivně využíváno pro hru a učení dětí (vyhýbá se vybavení pouze pro účely výzdoby školy).*

3. Procesy učení

Učitel používá takové výukové strategie, které umožňují každému dítěti porozumět obsahu vzdělávání, rozvíjet žádoucí kompetence a získat vnitřní motivaci i dovednosti k celoživotnímu učení a poznávání.

Učitel:

1. vede vzdělávání podle připraveného plánu, aktuálně reaguje na vývoj situace a na potřeby a možnosti jednotlivých dětí, neztrácí zaměření na stanovené cíle učení;
   - *diskutuje s dětmi o vzdělávacích záměrech, aby získal informace o jejich zkušenostech s plánovaným tématem a vzbudil zájem (vnitřní motivaci) o toto téma;*
   - *reaguje změnou plánu na aktuální situaci a potřeby dětí.*
2. využívá širokého spektra metod a forem práce s důrazem na aktivní učení dětí;
   - *vytváří učební situace, v nichž děti využívají dosavadní znalosti a zkušenosti;*
   - *vytváří příležitosti k přemýšlení, ke konfrontaci různých názorů a představ;*
   - *klade otevřené otázky podporující rozvoj vyšších úrovní myšlení, povzbuzuje děti ke kladení otázek a oceňuje chuť se ptát (Proč?, Co by se stalo, kdyby…?, Jak bys vysvětlil…?, Co si myslíš, že…?, Jaký je tvůj názor…? Jak bys řešil….?);*
   - *děti si často hrají a pracují ve skupinách;*
   - *vede děti k rozvíjení efektivních individuálních způsobů učení;*
   - *sdělování hotových poznatků a frontální vzdělávání zařazuje pouze v odůvodněných případech;*
   - *stěžejní metodou je učení založené na přímých zážitcích a aktivní účasti dítěte, tzv. prožitkové.*
3. diferencuje a individualizuje vzdělávání vzhledem k možnostem a potřebám jednotlivých dětí, snaží se o dosažení osobního maxima u každého dítěte;
   - *vede si záznamy o individuálních potřebách a možnostech dětí (např. formou záznamu z pozorování, portfolia dětí);*
   - *zadává úkoly různé náročnosti (časová, kvalitativní i kvantitativní odlišnost);*
   - *bere v úvahu individuální tempo učení, dává dostatek času k řešení úkolů;*
   - *zohledňuje rozdílné styly učení dětí;*
   - *dává dětem v průběhu vzdělávání možnost volby mezi řízenými, ale i spontánními činnostmi;*
   - *nepředává hotové informace, obsah vzdělávání předkládá jako problém.*

4. průběžně udržuje a podněcuje vnitřní motivaci dětí k učení;
    - *propojuje učení s reálnými životními situacemi;*
    - *propojuje učení s osobními představami a prožitky dětí;*
    - *předkládá problémy k řešení.*
5. komunikuje s dětmi způsobem, který odpovídá jejich věku, kultivovaně, jasně, srozumitelně;
    - *při vzdělávání používá spisovnou češtinu;*
    - *vyjadřuje se jazykem srozumitelným pro děti;*
    - *hojně využívá prostředky neverbální komunikace.*

4. Hodnocení vzdělávacích pokroků dětí

Učitel hodnotí tak, aby děti získaly dostatek informací pro své další učení a aby se učily sebehodnocení.

Učitel:

1. hodnotí procesy učení – poskytuje průběžně popisnou zpětnou vazbu (zaměřenou na dosahování cílů) k vzdělávacím činnostem a chování dětí, hodnotí postup, schopnost vynaložit úsilí, zájem, úroveň spolupráce apod.;
    - *využívá záměrného pozorování a dalších vhodných technik sběru dat o pokrocích v učení dítěte;*
    - *shromažďuje autentické produkty dětí, které dokumentují jejich pokrok v učení (např. portfolio, ukázky prací dítěte);*
    - *srozumitelně dětem poskytuje zpětnou vazbu o jejich silných stránkách, citlivě hovoří o tom, v čem by se mohly zlepšit.*
2. hodnotí výsledky učení, tj. míru dosahování kompetencí (znalosti, dovednosti, postoje i hodnoty) s ohledem na individuální možnosti dětí a vzhledem k očekávaným výstupům;
    - *při hodnocení výsledků učení se učitel zaměřuje na pokrok dětí, stejně jako na nedostatky;*
    - *při hodnocení výsledků učení učitel uplatňuje individuální normu dítěte – jeho pokrok.*
3. využívá hodnocení podporující zejména vnitřní motivaci dětí k učení;
    - *využívá pozitivní hodnocení a popisný jazyk.*
4. vede děti, zejména nejstarší, k přebírání zodpovědnosti za vlastní učení, u dětí rozvíjí dovednost sebehodnocení a vzájemného hodnocení;
    - *vede děti k tomu, aby se spolupodílely na plánování vzdělávacích činností, učily se je organizovat a řídit, prováděly sebehodnocení.*

5. Reflexe vzdělávání

Učitel reflektuje procesy i výsledky plánování a realizace výuky s cílem zkvalitnit svoji práci a zvýšit tak efektivitu učení dítěte.

Učitel:

1. vyhodnocuje zvolené strategie, metody a organizaci vzdělávání vzhledem k plánovaným cílům, ale i k jejich dosažení;
    - *prokazatelně doloží, jak průběžně vyhodnocuje zvolené strategie, metody a organizaci vzdělávání vzhledem k plánovaným cílům;*
    - *uvědomuje si a vysvětlí odchylky mezi plánem a realizovanou skutečností.*
2. porovnává plánované vzdělávací cíle a skutečně dosažené výsledky;
    - *prokazatelně doloží výsledky učení dětí v podobě výrobků, na videozáznamu apod.*
3. shromažďuje a využívá zdroje, které mu pomáhají reflektovat efekty vzdělávání;
    - *k reflexi využívá nejen poznatky získané vlastním pedagogickým pozorováním, ale také informace získané od dětí, jejich zákonných zástupců, kolegů atd.;*
    - *reflexe se týká také vývoje vztahů mezi dětmi ve třídě.*
4. vyhodnocuje vliv vzdělávacích činností na pokrok každého dítěte;
    - *k reflexi vlastní práce využívá poznatků získaných na základě rozboru individuálních výsledků dětí (např. práce s portfoliem).*

6. Rozvoj školy a spolupráce s kolegy

Učitel je aktivním členem školního společenství, který se spolupodílí na rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání. Přispívá k vytváření pozitivního klimatu školy, je si vědom, že je nositelem kultury školy.

Učitel:

1. podílí se na rozvoji školy a zkvalitňování jejího vzdělávacího programu, na přípravě a realizaci společných projektů školy;
    - *je schopen formulovat základní části školního vzdělávacího programu (charakteristika školy, charakteristika školního vzdělávacího programu, podmínky vzdělávání a záměry v jejich zlepšování, integrované bloky), předkládá návrhy na úpravy ŠVP;*
    - *podílí se aktivně na plánování a realizaci vzdělávacích projektů.*
2. přispívá k vytváření pozitivního sociálního klimatu školy založeného na vzájemném respektu, sdílení společných profesních hodnot a spolupráci;
    - *objektivně pojmenuje a charakterizuje prvky klimatu školy a specifika kultury dané školy;*
    - *v profesních diskusích používá odborné argumenty, je schopen přijímat konstruktivní kritiku;*

- *dodržuje etický kodex pracovníka školy, pokud je vytvořen;*
- *dodržuje pravidla profesní etiky nejen ve vztahu k dětem, ale i kolegům a dalším pracovníkům školy;*

3. spolupracuje s kolegy i vedením školy na zkvalitňování předškolního vzdělávání;
   - *podílí se na sdílení zkušeností (přispívá vlastními i využívá zkušeností svých kolegů), zapojuje se do různých forem spolupráce při zkvalitňování vzdělávání (vzájemné hospitace, společná tvorba materiálů apod.).*

7. Spolupráce s rodiči a širší veřejností

Učitel vyhledává a využívá příležitosti pro spolupráci s rodiči a dalšími partnery školy s cílem společně podporovat kvalitu učení dětí.

Učitel:

1. komunikuje a spolupracuje se zákonnými zástupci dětí na základě partnerského přístupu, založeného na vzájemné úctě, respektu a sdílené odpovědnosti za rozvoj dětí;
   - *vysvětluje zákonným zástupcům své pojetí vzdělávání (cíle a strategie) a diskutuje s nimi o něm;*
   - *dává zákonným zástupcům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí, domlouvá se s nimi na společném postupu;*
   - *nabízí možnost zapojení rodin dětí do rozhodování o věcech souvisejících se životem třídy/školy;*
   - *poskytuje zákonným zástupcům poradenský servis v otázkách vzdělávání jejich dítěte.*
2. usiluje o vtažení zákonných zástupců dětí do života školy;
   - *předkládá rodičům konkrétní návrhy na jejich spolupráci se školou;*
   - *nabízí rodičům informace a podněty z oblasti výchovy a vzdělávání dětí (připravuje a realizuje pro ně dílny, přednášky, diskuse a další vzdělávací aktivity).*
3. poskytuje rodičům co nejvíce informací o procesu i výsledcích učení dítěte;
   - *pravidelně poskytuje zákonným zástupcům dětí informace a doporučení týkající se procesu i výsledků učení dětí;*
   - *je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, vede s nimi průběžný dialog o dítěti, jeho prospívání, rozvoji a učení, o vzdělávacích cílech vyplývajících ze školního a třídního vzdělávacího plánu, o akcích třídy/školy, a to prostřednictvím osobních setkání, písemnou i elektronickou formou.*
4. získává od zákonných zástupců dětí informace o sociálním a kulturním prostředí dítěte s cílem společně s nimi hledat cesty k jeho rozvíjení;
   - *respektuje přínosy, které mohou zákonní zástupci dětí poskytovat, a využívá je pro jejich rozvoj;*
   - *pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, lépe porozumět silným stránkám, zájmům a potřebám dítěte;*

- *do vzdělávání dětí začleňuje obsahy a témata, které korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.*

5. komunikuje a spolupracuje s dalšími partnery školy;
    - *navazuje kontakty a vytváří partnerské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci vzdělávací nabídky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě…);*
    - *hledá a využívá příležitosti spolupráce s partnery školy.*
6. dokáže prezentovat a zdůvodnit vzdělávací program školy rodičům i širší veřejnosti;
    - *dokáže odpovídat na otázky týkající se ŠVP, předkládá argumenty zdůvodňující správnost konkrétní podoby ŠVP.*

8. Profesní rozvoj učitele

Učitel řeší profesní výzvy a úkoly a přijímá zodpovědnost za možná rizika jejich řešení.

Učitel:

1. projevuje zaujetí pro profesi a pro práci s dětmi;
    - *zabývá se svou profesí a dětmi také mimo svou přímou vyučovací povinnost.*
2. průběžně reflektuje svou práci (nejen přímou vyučovací povinnost), tj. je schopen popsat, analyzovat a zhodnotit ji, vysvětlit důvody svého profesního jednání, případně navrhovat alternativní způsoby práce;
    - *např. formou pedagogického deníku nebo profesního portfolia si vede poznámky, z nichž je zřejmé, že přemýšlí o svém pedagogickém stylu a s ohledem na vývoj dětí provádí příslušné změny;*
    - *zodpovídá za rozhodnutí, která činí při výkonu své profese. Dovede svá rozhodnutí objasnit ve vazbě k uznávaným teoretickým konceptům, analyzovat a zhodnotit, případně navrhovat alternativní řešení;*
    - *je schopen posoudit svoje přednosti a meze ve své pedagogické činnosti a pracovat na svém dalším rozvoji.*
3. na základě reflexe a sebereflexe plánuje svůj další profesní růst a své profesní kompetence průběžně rozvíjí;
    - *rozvíjí postoje a hodnoty, znalosti a dovednosti pedagogicko-psychologické, oborově didaktické, oborové, pracovněprávní, znalosti a dovednosti z oblasti moderních informačních technologií;*
    - *využívá ke svému rozvoji reflexe dětí, kolegů, vedení školy;*
    - *formuluje plán svého profesního rozvoje, konzultuje jej s kolegy, vedením školy.*
4. plán svého profesního rozvoje koordinuje s úkoly a cíli školy, ve které učí;
    - *přichází s návrhy za kolegy i vedením školy, jak svůj osobní a profesní rozvoj sladit s úkoly a cíli školy.*

5. k profesnímu rozvoji využívá rozmanité dostupné prostředky, např. literaturu, internet, konzultace s kolegy, kurzy dalšího vzdělávání učitelů;
    - *prokazatelně doloží (např. formou profesního portfolia nebo pedagogického deníku), jaké prostředky využívá ke svému profesnímu rozvoji.*
6. svůj profesní růst průběžně vyhodnocuje a své profesní pokroky je schopen prokázat;
    - *učitel doloží obsah a výsledky svého dalšího vzdělávání – seznam prostudované odborné literatury, doporučí odborný seminář nebo odbornou literaturu spolupracovníkům, předloží osvědčení;*
    - *analyzuje a vyhodnocuje kvalitu své pedagogické práce prostřednictvím rozmanitých technik.*
7. své odborné problémy, otázky i pokroky sdílí s kolegy;
    - *poskytuje spolupracovníkům své autorské texty (učební texty, prezentace, projekty, přípravy atd.);*
    - *předává kolegům poznatky z dalšího vzdělávání, uspořádá pedagogickou dílnu, jejímž obsahem jsou poznatky, které nabyl v rámci profesního seberozvoje;*
    - *pracuje jako uvádějící učitel, mentor.*
8. pečuje o své fyzické a psychické zdraví, aktivně čelí stresu a syndromu vyhoření.

Příloha 4 REFLEKTIVNÍ LISTY PRO VSTUPNÍ PEDAGOGICKOU PRAXI

PROFESNÍ VIDĚNÍ

Pozorujte třídu a vyplňte hodnocení prostředí a klimatu mateřské školy. Zamyslete se nad každým výrokem a potom zapište konkrétní jevy, citace či situace, které výrok vystihují.

Věcné prostředí.	**ano x ne**	**Co konkrétně jsem viděl/a?**
Třídy, šatny i chodby zdobí práce dětí.		
Velikost nábytku (židle, stoly, výška skříní) odpovídá vzrůstu dětí.		
Třída je vybavena odpovídajícími hračkami pro všechny zapsané věkové skupiny.		
Hračky jsou umístěny v otevřených a dětem přístupných policích.		
Třída je členěna do zón (herních koutů), např. podle typů hry.		
Ve třídě mají děti k dispozici i méně obvyklé „tvořivé“ koutky (pískoviště, pracovní stůl s ponkem s nářadím, místo určené pro pozorování přírody a experimenty).		
Ve třídě jsou volně k dispozici různé výtvarné pomůcky (nůžky, lepidla, vodové barvy…) a materiály (přírodniny, látky, barevné papíry…).		
Ve třídě je knihovnička pro děti, která obsahuje například dětské knihy (ne leporela), encyklopedie, časopisy.		
Ve třídě je volně přístupné tělovýchovné nářadí a různorodé sportovní náčiní.		
Ve třídě je viditelný „pracovní nepořádek“.		

Ve třídě je dětem k dispozici ICT technika (počítač, tablet, fotoaparát...).		
Ve třídě jsou viditelně vyvěšená, dětmi zpracovaná pravidla soužití.		

Poznámky:

Bezpečné sociální prostředí.	**ano x ne**	**Co konkrétně jsem viděl/a?**
Děti si většinu času hrají a pracují ve skupinách.		
Starší děti si hrají s mladšími, přibírají je do hry.		
Děti mají v průběhu dne dostatek času pro spontánní činnosti.		
Děti spontánně (bez ptaní) používají hračky, pomůcky a vybavení ve třídě i na školní zahradě.		
Děti se samostatně rozhodují (co budou dělat, jakým způsobem budou postupovat při řešení úkolu…).		
Děti dodržují třídní pravidla, případné konflikty zvládnou samy vyřešit („nežalují“).		
Děti si vzájemně pomáhají.		
Komunikace mezi všemi (děti, zaměstnanci MŠ, rodiče) je přímá, vstřícná, empatická a naslouchající.		
Děti mají možnost samostatně uspokojovat své potřeby (např. odchod na toaletu, pití, aktivita a odpočinek).		
Děti mají možnost uplatnit svou samostatnost (např. nalévají si samy polévku, nosí si jídlo, odnášejí talíře, zalévají květiny, uklidí vylitý nápoj).		

Poznámky:

Příloha 5 POŽADAVKY NA ZPRACOVÁNÍ SEMINÁRNÍ PRÁCE – ESEJ

Seminární práce na téma: *„Co mi přinesla vstupní pedagogická praxe?“*

Seminární práce vychází z reflexe vstupní pedagogické praxe a zahrnuje zamyšlení nad těmito otázkami:

- *Jakou představu jste měli o vzdělávání v DS, MŠ a 1. třídě ZŠ před absolvováním předmětu vstupní pedagogická praxe?*
- *Liší se to, co jste zjistili při vstupní pedagogické praxi, od vašich původních představ? Pokud ano, jak a v čem?*
- *Vyjádřete vlastní pocity ze vstupní pedagogické praxe. Popište konkrétní situace.*
- *Co vás zaujalo (překvapilo, inspirovalo) na chování pedagogů v DS, MŠ a ZŠ?*
- *Jak se nyní díváte na profesi učitele mateřské školy?*
- *V čem pro vás (ne)spočívá přínos absolvované vstupní pedagogické praxe?*

Seminární práci – esej studenti zpracují do předepsané šablony v rozsahu 3–5 normostran (titulní strana se nepočítá) a v elektronické podobě ji odevzdají do IS MUNI („odevzdávárna“).

Obecná doporučení pro zpracování seminární práce:

- *Dodržet zadaný literární žánr eseje – zpracovat úvahu na dané téma, spočívající v přemýšlení o zhlédnutých skutečnostech a vyjadřování vlastních postojů k nim.*
- *Dodržovat stanovený rozsah práce.*
- *Používat spisovný jazyk, odborné výrazy.*
- *Pozor na gramatické chyby, překlepy (před odevzdáním si práci po sobě přečíst!).*
- *Dodržovat pravidla úpravy dokumentů zpracovaných textovými editory – formátování textu, pravopisná pravidla atp.*

Příloha 6 HODNOTICÍ FORMULÁŘ PRŮBĚŽNÉ PEDAGOGICKÉ PRAXE

MUNI PED Katedra primární pedagogiky

Sebehodnocení a hodnocení studenta na průběžné pedagogické praxi

Jméno studenta/studentky: _____

Ročník / semestr: _____

Název MŠ: _____

Třída: _____

Jméno provázejícího učitele: _____

Jméno akademického pracovníka z PdF MU: _____

Tento sebehodnoticí a hodnoticí list slouží k zachycení reflexe aktuálního rozvoje profesních kompetencí studenta po průběžné pedagogické praxi. Profesní kompetence studenta jsou hodnoceny v oblasti komunikačních dovedností v souvislosti s požadavky na efektivní komunikaci (Kopřiva et al., 2008).

Jak se sebehodnoticím a hodnoticím listem pracovat?

1. Student nejprve posoudí a zapíše aktuální stav svých komunikačních dovedností vycházejících z konceptu „Respektovat a být respektován“. Na základě hodnocení se pokusí zformulovat cíle rozvoje komunikačních dovedností pro další semestr.
2. Následně student předá vyplněné hodnocení svému provázejícímu učiteli, který se vyjádří k sebehodnocení studenta a napíše svoje hodnocení a návrhy pro další rozvoj studenta v oblasti komunikačních dovedností.
3. Obě vyplněné části student předloží přidělenému akademickému pracovníkovi z PdF MU, který doplní své hodnocení.
4. Kompletně vyplněné hodnocení student zakládá do portfolia.

1. Na praxi jsem vykonával/a tyto činnosti:

……

……

……

……

2. Spolupráci s provázejícím učitelem hodnotím jako:

výbornou **vyhovující** **nevyhovující**

3. Pozitivně hodnotím tyto svoje profesní dovednosti (se zaměřením na komunikaci):

……

……

……

4. Pro příští semestr navrhuji tyto cíle profesního rozvoje (se zaměřením na komunikaci):

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Datum vyplnění: Podpis studenta:

I. HODNOCENÍ STUDENTA PROVÁZEJÍCÍM UČITELEM

1. Potvrzuji docházku ve dnech:

2. Student/ka vykonával/a převážně tyto činnosti:

……
……
……
……

3. Spolupráci se studentem/studentkou hodnotím jako:

výbornou **vyhovující** **nevyhovující**

4. Pozitivně hodnotím:

……
……
……
……

5. Připomínky mám k:

……
……

6. Pro příští semestr navrhuji tyto cíle profesního rozvoje (se zaměřením na komunikaci):

……
……
……
……

Datum vyplnění: Podpis provázejícího učitele:

II. HODNOCENÍ STUDENTA AKADEMICKÝM PRACOVNÍKEM

Vyjádření akademického pracovníka a jeho doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta.

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Datum vyplnění:

Podpis akademického pracovníka:

Společné stanovení cíle profesního rozvoje pro nadcházející praxi (asistentskou):
(formuluje student/ka na základě společného sumativního hodnocení studenta/studentky, provázející učitelky a akademického pracovníka)

……
……
……
……
……
……

Příloha 7 HODNOTICÍ FORMULÁŘ ASISTENTSKÉ PRAXE

MUNI PED Katedra primární pedagogiky

Hodnocení studenta na asistentské praxi

Jméno a příjmení studenta/studentky: …….....

Ročník/semestr: 2./3. **MŠ, na níž praktikoval/a**…….

Provázející učitel: ……

Hodnocení je součástí vašeho profesního portfolia, které dokumentuje profesní přípravu budoucího učitele na pedagogické fakultě. Vyplňte jej prosím pečlivě a uvážlivě ve všech bodech. Po sebereflexi předejte vyplněné hodnocení svému provázejícímu učiteli, který se vyjádří k vašemu sebehodnocení a napíše svoje hodnocení. Nezapomeňte na závěr stanovit cíl svého dalšího rozvoje!

I. STUDENTSKÉ SEBEHODNOCENÍ

Na praxi jsem vykonával/a tyto činnosti:

……

……

……

Spolupráci s provázejícím učitelem hodnotím jako:

výbornou **vyhovující** **nevyhovující**

Od minulé praxe jsem se zlepšil/a a naplnil/a cíle svého profesního rozvoje v těchto dovednostech:

……

……

……

……

Cíle/úkoly této praxe jsem naplnil/a v:

……

……

Na příští praxi bych se chtěl/a zaměřit (cíle profesního rozvoje):

……

……

……

Datum vyplnění: Podpis studenta:

II. HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY PROVÁZEJÍCÍM UČITELEM

Vyjádření k sebehodnocení studenta/studentky a celkové hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem.

Potvrzení docházky ve dnech:

Student/ka vykonával/a převážně tyto činnosti:

……

……

Spolupráci se studentem/studentkou hodnotím jako:

výbornou **vyhovující** **nevyhovující**

Se sebehodnocením studenta/studentky ne/souhlasím, protože ..……

……

Student/ka se od minulé praxe zlepšil/a a naplnil/a cíle svého profesního rozvoje v těchto dovednostech:

……

……

Pro příští semestr navrhuji tyto cíle profesního rozvoje:

……

Datum vyplnění: Podpis provázející učitelky/učitele:

III. HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY AKADEMICKÝM PRACOVNÍKEM

Zpětná vazba pro studenta/studentku od akademického pracovníka

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Datum vyplnění: Podpis:

Společné stanovení cíle profesního rozvoje pro nadcházející praxi (kurikula předškolního vzdělávání) formuluje student/ka:
(na základě společného sumativního hodnocení studenta/studentky, provázejícího učitele a akademického pracovníka)

……
……
……

Příloha 8 ZÁZNAM O REFLEKTOVANÉ PRAXI (JV)

Katedra českého jazyka a literatury
Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity

Reflektovaná praxe k didaktice jazykové výchovy
Typ studia: KS – PS (zatrhněte)

Jméno a příjmení studenta/studentky: **Ročník/semestr:** **Název a adresa mateřské školy:** **Jméno a příjmení provázejícího učitele:** **Razítko mateřské školy:**
Počet dětí ve třídě: **Věk dětí:** **Poznámky ke složení skupiny**:
Podrobný popis ověřované aktivity:

Reflexe provázejícího učitele:
Reflexe: a) jaké aktivity student/studentka na praxi realizoval/a; b) co lze ocenit; c) k čemu lze mít připomínky.
Potvrzení docházky ve dnech:
Podpis provázejícího učitele:
Sebereflexe studenta/studentky:
Podpis studenta:

Příloha 9 ZÁZNAM O REFLEKTOVANÉ PRAXI (LV)

Katedra českého jazyka a literatury
Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity

Reflektovaná praxe k didaktice literární výchovy
Typ studia: KS – PS (zatrhněte)

Jméno a příjmení studenta/studentky: **Ročník/semestr:** **Název a adresa mateřské školy:** **Jméno a příjmení provázejícího učitele:** **Razítko mateřské školy:**
Reflexe provázejícího učitele:
Reflexe: a) jaké aktivity student/studentka na praxi realizoval/a; b) co lze ocenit; c) k čemu lze mít připomínky; d) doporučení pro studenta/studentku, e) další doplňující komentáře.
Potvrzení docházky ve dnech:

Podpis provázejícího učitele:
Sebereflexe studenta/studentky:
Podpis studenta/studentky:

Příloha 10 TEMATICKÝ PLÁN

<table>
<tr><td colspan="2">TEMATICKÝ PLÁN</td></tr>
<tr><td>Téma:</td><td>Období:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Organizační poznámky:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kompetence:</td></tr>
<tr><td>Cíle:
DT

DP

DTD

DSp

DS</td><td>Konkretizované očekávané výstupy:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Rizika</td></tr>
<tr><td colspan="2">Řízené činnosti</td></tr>
<tr><td><u>ve třídě</u></td><td><u>venku</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">Částečně řízené činnosti</td></tr>
</table>

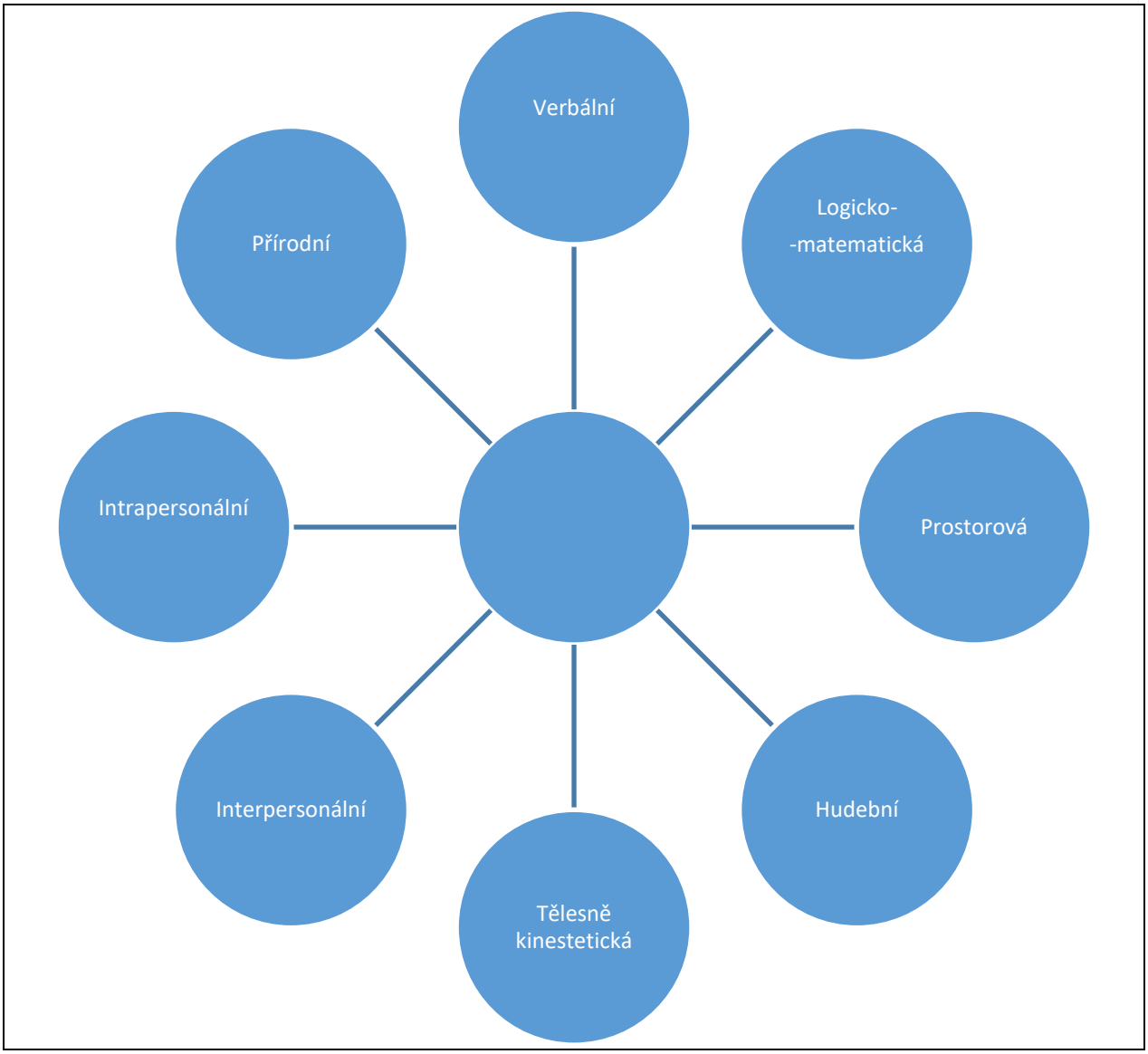

Zapojení rodičů:

Částečně řízené činnosti dětí:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Název činnosti:
Typ inteligence:
Pomůcky:
Organizace:
Zadání pro děti:

Naplnění dílčích cílů (konkretizovaných výstupů):

Příloha 11 HODNOTICÍ FORMULÁŘ PRAXE KURIKULA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

MUNI PED Katedra primární pedagogiky

Hodnocení studenta na praxi kurikula předškolního vzdělávání

Jméno a příjmení studenta/studentky: ……

Ročník/semestr: 2./4. **MŠ, na níž praktikoval/a**……

Provázející učitel: ……

Jak se sebehodnoticím a hodnoticím listem pracovat?

1. Student nejprve ve všech uvedených oblastech posoudí aktuální stav svých profesních kompetencí. Své hodnocení v jednotlivých oblastech napíše do připraveného rámečku. U každé oblasti jsou uvedeny podotázky, o které student může sebehodnocení opřít. Není ale třeba analyticky odpovídat na všechny podotázky.
2. Následně student předá vyplněné hodnocení svému provázejícímu učiteli, který se vyjádří k sebehodnocení studenta a napíše svoje hodnocení.
3. Obě vyplněné části student předloží vyučujícímu praxe, který doplní své hodnocení.
4. Kompletně vyplněné hodnocení student zakládá do portfolia.

I. STUDENTSKÉ SEBEHODNOCENÍ

1. K jakým posunům v profesních kompetencích došlo od asistentské praxe?

2. Jaké vytvářím prostředí pro učení dětí?

a) Podporuji pozitivní atmosféru ve třídě? Jakými způsoby?
b) Jak řeším vzniklé problémové situace a jak reaguji na obtíže dětí? Pracuji se zavedenými pravidly? Jak dbám na jejich dodržování? Oceňuji pozitivní projevy dětí?
c) Dávám dostatečný prostor pro vyjádření názorů dětí?
d) Podporuji dostatečně jednotlivé děti (oceňuji, dávám dostatek času, umožňuji výběr materiálu apod.)?
e) Podporuji vzájemné interakce mezi dětmi?

3. Jak podporuji učení dětí?

a) Kladu otevřené otázky podporující rozvoj vyšších úrovní myšlení?
b) Daří se mi připravovat bohatou vzdělávací nabídku, ze které mohou děti vybírat?
c) Podporuji spolupráci a vzájemné učení dětí?
d) Realizuji vzdělávací nabídku tak, aby byly děti aktivní a řešily zadané „úkoly“ samostatně, bez mé pomoci?

4. Můj profesní rozvoj a stanovení cíle pro další období

5. Svoji spolupráci s provázejícím učitelem v uplynulých 3 semestrech hodnotím:

Datum vyplnění: Podpis:

I. HODNOCENÍ PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE

Vyjádření k sebehodnocení studenta/studentky a celkové hodnocení provázejícím učitelem (např. rozvoj profesních kompetencí, docházka na praxi, celkový přístup k praxi za 3 semestry, doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta/studentky).

Doporučuji – Nedoporučuji udělit zápočet.

Datum:

Podpis provázejícího učitele:

I. HODNOCENÍ STUDENTA AKADEMICKÝM PRACOVNÍKEM

Vyjádření akademického pracovníka a jeho doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta/studentky.

Datum:

Podpis akademického pracovníka:

Společné stanovení cíle profesního rozvoje pro nadcházející praxi (souvislou pedagogickou) formuluje student/ka:
(na základě společného sumativního hodnocení studenta/studentky, provázejícího učitele a akademického pracovníka)

Příloha 12 DOPORUČENÁ STRUKTURA PŘÍPRAVY HV

MUNI
PED

Šablona přípravy

Jméno a příjmení, UČO:
Obor/studijní program:
Ročník/semestr:
Předmět:
Datum:

Název zvolené hudebněvýchovné činnosti
Typ zvolené aktivity

Tematické propojení s TIB dané MŠ:
Věková skupina: Heterogenní/homogenní skupina:
Počet dětí:
Podmínky pro realizaci:
Čas:
Dílčí vzdělávací cíle dle RVP PV:
Konkretizované očekávané výstupy:
Kompetence k učení:
Typ inteligence:
Výčet pomůcek:
Možné integrativní propojení s dalšími výchovně-vzdělávacími činnostmi:
Motivace a seznámení s tématem:
Podrobný popis aktivity s přiložením všech potřebných materiálů (texty říkanek/básniček, notace písní apod.):
Závěrečné shrnutí a hodnocení aktivity, reflektivní kruh – sebereflexe dětí a reflexe učitelem (praktikujícím studentem):
Použité zdroje:
Sebereflexe praktikujícím studentem:
Reflexe kolegyní / praktikujícím studentem/studentkou:

Příloha 13 HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY PROVÁZEJÍCÍM UČITELEM (HV)

MUNI
PED

Hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem

Reflektovaná praxe k didaktice hudební výchovy

Katedra hudební výchovy PdF MU

Student/ka, UČO	
Ročník/semestr	
Název mateřské školy	
Provázející učitel	
Počet hodin	

Student/ka realizoval/a během didaktické praxe z HV tyto úkoly:

Zpětná vazba pro studenta/studentku od provázejícího učitele z mateřské školy:

Silné stránky:

Slabé stránky:

Doporučení do budoucí profesní praxe:

Datum:_____ Podpis provázejícího učitele/učitelky:_____

Příloha 14 ŠABLONA PŘÍPRAVY VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ (VV)

MUNI
PED

Šablona přípravy

Jméno a příjmení, UČO:

Obor/studijní program:

Ročník/semestr:

Předmět:

Datum:

Námět výtvarné činnosti, východisko

Věková skupina: Heterogenní/homogenní skupina:

Počet dětí:

Podmínky pro realizaci:

Dílčí vzdělávací cíle dle RVP PV:

Konkretizované očekávané výstupy:

Typ inteligence:

Možné integrativní propojení s dalšími výchovně-vzdělávacími činnostmi:

Pomůcky:

Seznámení s námětem, motivace:

Průběh činnosti:

Reflexe (děti, praktikující student/studentka, kolegové, učitel MŠ):

Závěrečné shrnutí a hodnocení aktivity:

Příloha 15 HODNOTICÍ FORMULÁŘ PRAXE K VÝTVARNÝM PROJEKTŮM

MUNI
PED

Hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem

Reflektovaná praxe k výtvarným projektům

Katedra výtvarné výchovy PdF MU

Student/ka, UČO	
Ročník/semestr	
Název mateřské školy	
Provázející učitel	
Počet hodin	

Student/ka realizoval/a během didaktické praxe s dětmi následující výtvarné činnosti:

Zpětná vazba pro studenta/studentku od provázejícího učitele z mateřské školy (koncepce výtvarné řady /projektu/, výběr činností, přiměřenost, organizace a vedení činností, komunikace s dětmi, přínos činností, výstupy apod.):

Silné stránky:

Slabé stránky:

Doporučení pro budoucí profesní praxi:

Datum:_____ Podpis provázejícího učitele/učitelky:_____

Příloha 16 SEBEHODNOCENÍ A HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY NA SOUVISLÉ PEDAGOGICKÉ PRAXI

MUNI PED Katedra primární pedagogiky

Sebehodnocení a hodnocení studenta/studentky na souvislé pedagogické praxi

Jméno studenta/studentky: _____

Ročník/semestr: _____

Název MŠ: _____

Třída: _____

Jméno provázejícího učitele: _____

Tento sebehodnoticí a hodnoticí list slouží k zachycení reflexe aktuálního rozvoje profesních kompetencí studenta po souvislé pedagogické praxi. Profesní kompetence studenta jsou hodnoceny v 5 oblastech: plánování vzdělávání, prostředí pro učení, podpora učení, hodnocení vzdělávacích pokroků a reflexe vzdělávání, profesní rozvoj.

Jak se sebehodnoticím a hodnoticím listem pracovat?

5. Student nejprve ve všech uvedených oblastech posoudí aktuální stav svých profesních kompetencí. Své hodnocení v jednotlivých oblastech napíše do připraveného rámečku. U každé oblasti jsou uvedeny podotázky, o které student může sebehodnocení opřít. Není ale třeba analyticky odpovídat na všechny podotázky.
6. Následně student předá vyplněné hodnocení svému provázejícímu učiteli, který se vyjádří k sebehodnocení studenta a napíše svoje hodnocení.
7. Obě vyplněné části student předloží přidělenému akademickému pracovníkovi z PdF MU, který doplní své hodnocení.
8. Kompletně vyplněné hodnocení student zakládá do portfolia.

I. STUDENTSKÉ SEBEHODNOCENÍ

1. Jak plánuji výuku?

a) Jak využívám informace získané z prvního hospitačního týdne k sestavení tematického plánu? Odpovídají zvolené téma a cíle situačnímu učení?
b) Jakým způsobem konzultuji s provázejícím učitelem přípravu na vzdělávání? Řeším návaznost na předchozí práci učitele a dětí?
c) Formuluji výukové cíle tak, aby byly srozumitelné, přiměřené a kontrolovatelné (v doméně kognitivní, postojové a psychomotorické) a promýšlím jejich provázanost s obsahem/tématem, metodami výuky, organizačními formami, tzn. s celkovou koncepcí vzdělávání? Plánuji způsoby ověření naplnění cílů?
d) Zapojuji do plánování děti?

2. Jaké vytvářím prostředí pro učení dětí?

f) Podporuji pozitivní atmosféru ve třídě? Jakými způsoby?
g) Jak řeším vzniklé problémové situace a jak reaguji na obtíže dětí? Pracuji se zavedenými pravidly? Jak dbám na jejich dodržování? Oceňuji pozitivní projevy dětí?
h) Dávám dostatečný prostor pro vyjádření názorů dětí?
i) Podporuji dostatečně jednotlivé děti (oceňuji, dávám dostatek času, umožňuji výběr materiálu apod.)?
j) Podporuji vzájemné interakce mezi dětmi?

3. Jak podporuji učení dětí?

a) Kladu otevřené otázky podporující rozvoj vyšších úrovní myšlení?
b) Daří se mi připravovat bohatou vzdělávací nabídku, ze které mohou děti vybírat?
c) Podporuji spolupráci a vzájemné učení dětí?
d) Realizuji vzdělávací nabídku tak, aby byly děti aktivní a řešily zadané „úkoly“ samostatně, bez mé pomoci?

4. Jakým způsobem hodnotím vzdělávací pokroky dětí a reflektuji průběh vzdělávání?

a) Poskytuji dětem zpětnou vazbu?
b) Využívám formativní hodnocení?
c) Jakým způsobem reflektuji průběh vzdělávání z hlediska stanovených cílů, organizačních forem práce atd.?
d) Jakými způsoby vedu děti k reflexi jejich vlastních výsledků a pokroků v učení (sebehodnocení) a k poskytování zpětné vazby druhým?

5. Můj profesní rozvoj a stanovení cíle pro další období

II. HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY PROVÁZEJÍCÍM UČITELEM

Vyjádření k sebehodnocení studenta/studentky a celkové hodnocení z pohledu provázejícího učitele (např. rozvoj profesních kompetencí, docházka na praxi, celkový přístup k praxi, doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta/studentky).

Doporučuji – Nedoporučuji udělit zápočet.

Datum:

Podpis provázejícího učitele:

III. HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY AKADEMICKÝM PRACOVNÍKEM

Vyjádření akademického pracovníka a jeho doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta/studentky.

Datum:

Podpis akademického pracovníka:

Příloha 17 HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY PROVÁZEJÍCÍM UČITELEM (TV A VKZ)

MUNI
PED

Hodnocení studenta/studentky provázejícím učitelem z MŠ

Reflektovaná praxe k didaktice tělesné výchovy a výchovy ke zdraví

Katedra tělesné výchovy a výchovy ke zdraví PdF MU

Student/ka, UČO	
Název mateřské školy	
Provázející učitel/ka v MŠ	

Student/ka realizoval/a během didaktické praxe z TV a VkZ tyto úkoly:

Student/ka při realizaci prokázal/a silné stránky:

Student/ka při realizaci prokázal/a slabé stránky:

Zpětná vazba pro studenta/ studentku od provázejícího učitele z mateřské školy (doporučení pro praxi, celkové hodnocení apod.):

Datum:_____ Podpis provázejícího učitele:_____

Příloha 18 SEBEHODNOCENÍ A HODNOCENÍ STUDENTA/STUDENTKY NA KLINICKÉ PRAXI

MUNI PED Katedra primární pedagogiky

Sebehodnocení a hodnocení studenta/studentky na klinické praxi

Jméno studenta/studentky: _____

Ročník/semestr: _____

Název školy: _____

Třída: _____

Jméno provázejícího učitele:_____

Tento sebehodnoticí a hodnoticí list slouží k zachycení reflexe aktuálního rozvoje profesních kompetencí studenta/studentky po pedagogické praxi klinické. Profesní kompetence studenta/studentky jsou hodnoceny v 5 oblastech: plánování vzdělávání, prostředí pro učení, podpora učení, hodnocení vzdělávacích pokroků a reflexe vzdělávání, profesní rozvoj.

Jak se sebehodnoticím a hodnoticím listem pracovat?

1. Student nejprve ve všech uvedených oblastech posoudí aktuální stav svých profesních kompetencí. Své hodnocení v jednotlivých oblastech napíše do připraveného rámečku. U každé oblasti jsou uvedené podotázky, o které student může sebehodnocení opřít. Není ale třeba analyticky odpovídat na všechny podotázky.
2. Následně student předá vyplněné hodnocení svému provázejícímu učiteli, který se vyjádří k sebehodnocení studenta a napíše svoje hodnocení.
3. Kompletně vyplněné hodnocení student zakládá do portfolia.

II. STUDENTSKÉ SEBEHODNOCENÍ

1. K jakým posunům v profesních kompetencích došlo od souvislé praxe?

2. Jak plánuji výuku?

a) Jak využívám informace získané z prvního hospitačního týdne k sestavení tematického plánu? Odpovídá zvolené téma a cíle situačnímu učení?

b) Jakým způsobem konzultuji s provázejícím učitelem přípravu na vzdělávání? Řeším návaznost na předchozí práci učitele a dětí?

c) Formuluji výukové cíle tak, aby byly srozumitelné, přiměřené a kontrolovatelné (v doméně kognitivní, postojové a psychomotorické) a promýšlím jejich provázanost s obsahem/tématem, metodami výuky, organizačními formami, tzn. s celkovou koncepcí vzdělávání? Plánuji způsoby ověření naplnění cílů?

d) Zapojuji do plánování děti?

3. Jaké vytvářím prostředí pro učení dětí?

a) Podporuji pozitivní atmosféru ve třídě? Jakými způsoby?

b) Jak řeším vzniklé problémové situace a jak reaguji na obtíže dětí? Pracuji se zavedenými pravidly? Jak dbám na jejich dodržování? Oceňuji pozitivní projevy dětí?

c) Dávám dostatečný prostor pro vyjádření názorů dětí?

d) Podporuji dostatečně jednotlivé děti (oceňuji, dávám dostatek času, umožňuji výběr materiálu apod.)?
e) Podporuji vzájemné interakce mezi dětmi?

4. Jak podporuji učení dětí?

a) Kladu otevřené otázky podporující rozvoj vyšších úrovní myšlení?
b) Daří se mi připravovat bohatou vzdělávací nabídku, ze které mohou děti vybírat?
c) Podporuji spolupráci a vzájemné učení dětí?
d) Realizuji vzdělávací nabídku tak, aby byly děti aktivní a řešily zadané „úkoly“ samostatně, bez mé pomoci?

5. Jakým způsobem hodnotím vzdělávací pokroky dětí a reflektuji průběh vzdělávání?

a) Poskytuji dětem zpětnou vazbu?
b) Využívám formativní hodnocení?
c) Jakým způsobem reflektuji průběh vzdělávání z hlediska stanovených cílů, organizačních forem práce atd.?
d) Jakými způsoby vedu děti k reflexi jejich vlastních výsledků a pokroků v učení (sebehodnocení) a k poskytování zpětné vazby druhým?

6. Můj profesní rozvoj a stanovení cíle pro další období

Na základě provedeného sebehodnocení si stanovuji následující cíle svého dalšího profesního rozvoje:

a) Jaké prostředky využíváte pro posouzení kvalit své práce?

III. HODNOCENÍ PROVÁZEJÍCÍHO UČITELE

Vyjádření k sebehodnocení studenta/studentky a celkové hodnocení z pohledu provázejícího učitele (např. rozvoj profesních kompetencí, docházka na praxi, celkový přístup k praxi, doporučení k dalšímu profesnímu rozvoji studenta/studentky).

Doporučuji – Nedoporučuji udělit zápočet.

Datum:

Podpis provázejícího učitele:

Příloha 19 PROTOKOL O PŘIJETÍ STUDENTA/STUDENTKY NA PRAXI

MUNI
PED

Protokol o přijetí studenta na praxi

Název školy/zařízení……

Kontaktní osoba: ……

e-mail:…….…….... tel.: ……..

přijímá na praxi studenta:

Jméno, příjmení, UČO: ……..

Studijní obor: ……...……

Aprobační předmět:……

Místo výkonu praxe: ……..

Termín praxe:……..

Provázející učitel: ……..……

Student se zavazuje k tomu, že vyvine maximální snahu o naplnění cílů praxe. Je si vědom své povinnosti respektovat příkazy školitele a vedoucích pracovníků poskytovatele. Zdrží se jakékoliv činnosti, která by mohla poškodit dobré jméno poskytovatele. Pokud se během praxe dostane do kontaktu s důvěrnými informacemi, je povinen zachovávat mlčenlivost.

Poskytovatel se zavazuje k součinnosti směřující k dosažení cíle praxe. V rámci svých možností a vnitřních pravidel fungování umožní studentovi zejména podílet se na spolupráci s vybranými odbory, konzultovat s pracovníky organizace a poznat činnosti, které poskytovatel zajišťuje.

V souladu s ustanovením § 391 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, student odpovídá poskytovateli za škodu, kterou mu způsobí při výkonu praxe nebo v přímé souvislosti s ní.

V případě, že studentovi vznikne porušením právních povinností ze strany poskytovatele nebo úrazem při výkonu praxe u poskytovatele nebo v přímé souvislosti s ní škoda, odpovídá za ni v souladu s ustanovením § 391 odst. 4 zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, poskytovatel.

V Brně dne:

…….…….. ……

student PdF MU poskytovatel

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Poříčí 31, 603 00 Brno, Česká republika
T: +420 549 49 1610, E: barina@ped.muni.cz, foltova@ped.muni.cz www.ped.muni.cz/pedagogika
Bankovní spojení: KB Brno-město, ČÚ: 85636621/0100, IČ: 00216224, DIČ: CZ00216224

PRAXE STUDIJNÍHO PROGRAMU UČITELSTVÍ
PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY:
METODICKÁ PŘÍRUČKA PRO STUDENTY

doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D.
Mgr. Lucie Štěpánková a kol.

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
Jazyková úprava: Mgr. Libor Cupal

1., elektronické vydání, 2021

ISBN 978-80-210-7982-3

MUNI PRESS
MUNI PED